

**VLADA CRNE GORE
GENERALNI SEKRETARIJAT**

Pisarnica MINISTARSTVO PRAVDE				
Broj	Datum	Prethodno	Priloga	Priloge
10.07/24				
UP I-04-037/24-853				

Broj: UP I 07-037/24-113/2
Datum: 05.07.2024. godine

MINISTARSTVO PRAVDE CRNE GORE

OVDJE

Poštovani,

Aleksandar Zeković se obratio Vladi Crne Gore zahtjevom od 01.07.2024. godine, za pristup informaciji koja sadrži:

- Kopiju svih analiza koje su rađene za potrebe ili nakon usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovjesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica.

Shodno članu 20 Zakona o slobodnom pristupu informacijama, u prilogu vam dostavljamo predmetni zahtjev na dalju nadležnost i odlučivanje.

**OVLAŠĆENO LICE
ZA GENERALNI SEKRETARIJAT**

Irena Vučić Popović

Broj: UPI-04-037/24-853/1

Podgorica, 22. jul 2024. godine

Na osnovu člana 30 stav 1 Zakona o slobodnom pristupu informacijama („Sl. list CG“, br. 44/12 i 30/17), Ministarstvo pravde postupajući po zahtjevu Aleksandra Zekovića, zaveden u ovom ministarstvu pod brojem UPI 04-037/24-853 od 01.07.2024. godine, radi pristupa informacijama, donosi

RJEŠENJE

Usvaja se zahtjev za pristup informacijama Aleksandra Zekovića, zaveden pod brojem UPI 04-037/24-853 od 01.07.2024. godine, pa se dozvoljava pristup kopiji svih analiza koje su rađene za potrebe ili nakon usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovjesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica.

Pristup informaciji iz stava 1 ovog rješenja ostvariće se dostavom kopije informacije putem pošte, preporučenom pošiljkom na adresu ul. Nagiba Sinanovića br. 40, Podgorica.

Žalba protiv ovog rješenja ne odlaže njegovo izvršenje.

O b r a z l o ž e n j e

Aleksandar Zeković podnio je Vladi Crne Gore zahtjev za slobodan pristup informacijama dana 01.07.2024. godine, a koji je proslijeđen na nadležnost Ministarstvu pravde, te zaveden u ovom ministarstvu pod brojem UPI 04-037/24-853 dana 10.07.2024. godine, a kojim je tražio da mu se omogući pristup kopiji svih analiza koje su rađene za potrebe ili nakon usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovjesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, na način što će mu se tražena informacija dostaviti putem pošte, preporučenom pošiljkom na adresu ul. Nagiba Sinanovića br. 40, Podgorica.

U postupku po zahtjevu, Ministarstvo pravde utvrdilo je da posjeduje traženu informaciju, te da se u istoj ne nalaze podaci čijim bi se objelodanjivanjem ugrozio neki od interesa iz člana 14 Zakona o slobodnom pristupu informacijama, pa nalazi da zahtjev treba usvojiti kao osnovan, u skladu sa čl. 13 i 21 stav 1 tačka 3 Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Žalba ne odlaže izvršenje rješenja, shodno članu 36 Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Na osnovu izloženog, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

UPUTSTVO O PRAVNOJ ZAŠTITI: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Agenciji za zaštitu podataka o ličnosti i pristup informacijama u roku od 15 dana od dana prijema rješenja, neposredno ili preko ovog Ministarstva. Žalba se podnosi u dva primjerka.

Dostavljeno:

- Podnosiocu zahtjeva
- a/a

Strazbur, 7. jun 2019.

CDL(2019)018*

Mišljenje br. 953/2019

EVROPSKA KOMISIJA ZA DEMOKRATIJU KROZ PRAVO
(VENECIJANSKA KOMISIJA)

CRNA GORA

NACRT MIŠLJENJA

**NA NACRT ZAKONA O SLOBODI VJEROISPOVIJESTI ILI UBJEĐENJA I
PRAVNOM STATUSU VJERSKIH ZAJEDNICA**

na osnovu komentara koje su dali:

g. Nicolae ESANU (Zamjenik člana, Moldavija)

g. Jan VELAERS (Član, Belgija)

g. Ben VERMEULEN (Član, Holandija)

* Ovaj dokument je klasifikovan kao dokument sa ograničenim pristupom na dan izdavanja. Izuzev ukoliko Venecijanska komisija odluči drugačije, ovaj dokument se više neće smatrati tajnim godinu dana nakon njegovog izdavanja, u skladu sa pravilima definisanim u Rezoluciji CM/Res(2001)6 o pristupu dokumentima Savjeta Evrope.

Ovaj dokument se neće distribuirati na sastanku. Donesite svoj primjerak.

www.venice.coe.int

Sadržaj

- I. Uvod
- II. Pozadina
 - A. Pravna pozadina
 - B. Istorijska pozadina
- III. Standardi
- IV. Analiza
 - A. Proces izrade nacrtu zakona i javna rasprava
 - B. Opseg slobode vjeroispovijesti ili ubjeđenja u nacrtu zakona
 - C. Registracija vjerskih zajednica
 - D. Prava i obaveze vjerskih zajednica i njihovih vjernika
 - E. Vjerska pouka i vjerske škole
 - F. Prihodi vjerskih zajednica
 - G. Imovina vjerskih zajednica
 - H. Sankcije
- V. Zaključak

I. Uvod

1. Dopisom od 17. maja 2019. godine g. Mehmed Zenka, Ministar za ljudska i manjinska prava zatražio je mišljenje Venecijanske komisije o Nacrtu zakona o slobodi vjeroispovijesti ili ubjeđenja i pravnom statusu vjerskih zajednica (u daljem tekstu: «nacrt zakona») (CDL-REF(2019)014).

2. Izvjestioci su bili Nikolaj Esanu (Nicolae Esanu), g. Jan Velers (Jan Velaers) i g. Ben Vermulen (Ben Vermeulen). U periodu od 23. do 24. maja 2019. godine, delegacija Venecijanske komisije koju su činili tri izvjestioca, zajedno sa gđom. Simonom Granata Mengini (Simona Granata Menghini), zamjenicom sekretara Venecijanske komisije i g. Zijom Caga Taniarom (Ziya Caga Tanyar), pravnikom u Sekretarijatu, posjetili su Podgoricu. Delegacija se sastala sa Potpredsjednikom Vlade i Ministrom pravde, Ministrom za ljudska i manjinska prava, Ministrom unutrašnjih poslova, Ministrom vanjskih poslova, Predsjednikom Skupštine, predstavnicima parlamentarne većine i opozicije, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Generalnom direktorkom Direktorata za odnose sa vjerskim zajednicama u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Generalnim direktorom za multilateralne odnose u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Predsjednikom Vrhovnog suda, predstavnicima NVO, predstavnicima vjerskih zajednica, predsjednikom udruženja pravnika, kao i sa predstavnicima akademske zajednice. Venecijanska komisija se zahvaljuje crnogorskim vlastima na odličnom pripremi ove posjete.

3. Ovo mišljenje je zasnovano na prevodu nacrtu zakona na engleski jezik, koji su dostavile crnogorske vlasti (CDL-REF(2019)014). Neki od stavova iznijetih u ovom mišljenju mogu biti uzrokovani prevodom teksta, a ne suštinom datih odredbi.

4. Ovo mišljenje je izrađeno na osnovu komentara izvjestilaca i na osnovu informacija koje su dali sagovornici tokom posjete. Analizirala ga je Podkomisija za fundamentalna prava na sastanku održanom.... a nakon toga ga je usvojila Venecijanska komisija na plenarnom zasijedanju (Venecija, ... 2019.).

II. Pozadina

A. Pravna pozadina

5. Ustav Republike Crne Gore garantuje pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti u Članu 46. Stav 1., koji propisuje: «Svakome se jemči pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, kao i pravo da promijeni vjeru ili ubjeđenje, i slobodu da, sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima ili obredom». Prema Stavu 2. ovog člana, niko nije obavezan da se izjašnjava o svojim vjerskim ili drugim uvjerenjima. Stav 3. se odnosi na ograničenja slobode ispoljavanja vjerskih uvjerenja i navodi da se sloboda ispoljavanja vjerskih uvjerenja može ograničiti samo ako je to neophodno radi zaštite života i zdravlja ljudi, javnog reda i mira, kao i ostalih prava zajamčenih Ustavom.

6. Ustav ne priznaje nijednu državnu vjeru, niti bilo koju tradicionalnu vjersku zajednicu u Crnoj Gori. Član 14. navodi da su «vjerske zajednice odvojene od države» i garantuje svim vjerskim zajednicama jednaka prava i slobode u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. Štaviše, prema Članu 50. Ustava, nadležni sudovi mogu spriječiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obavješćavanja radi sprječavanja propagiranja rasne, nacionalne i vjerske mržnje ili diskriminacije.

7. Ostvarivanje slobode vjeroispovijesti i status vjerskih zajednica su trenutno propisani zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. godine¹ (u daljem tekstu: «Zakon iz 1977. godine»). Ovaj zakon predviđa pravni i regulatorni okvir za osnivanje i ukidanje vjerskih zajednica, sadrži pravila o mjestima i prostorima gdje se mogu vršiti vjerski obredi i definiše okvir za osnivanje vjerskih škola. Prema članu 3. Zakona iz 1977. godine, «vjerske zajednice su odvojene od države». Vjerske zajednice, koje se smatraju pravnim subjektima prema građanskom pravu, mogu osnivati samo građani, tako što će prijaviti, u roku od 15 dana, osnivanje – ili ukidanje – vjerske zajednice nadležnom opštinskom organu koje se bavi unutrašnjim poslovima (Čl. 2(2)). Vjerski obredi koji se obavljaju u grupi i vjerske aktivnosti se mogu obavljati u crkvama, hramovima i službenim prostorijama vjerske zajednice, kao i u dvorištima i na grobljima uz te objekte. Svako vršenje vjerskih aktivnosti/obreda u drugim prostorijama dostupnim javnosti, a koje vjerska zajednica koristi u skladu sa zakonom, zavisi od prethodne saglasnosti nadležnog opštinskog organa (Čl. 9(3)). Takođe, učešće stranih državljana u vjerskim obredima i obavljanje vjerskih aktivnosti od strane stranih državljana moguće je samo uz odobrenje nadležnog opštinskog organa (Čl. 16).

8. Zakon iz 1977. godine takođe definiše pravni okvir u vezi sa osnivanjem vjerskih škola i propisuje pravila koja se odnose na njihovo osoblje. Prema Članu 18., vjerske zajednice mogu osnivati škole samo za sveštenstvo i smještaj za učenike takvih škola i definisati program i nastavni plan škole. Takve škole su van obrazovnog sistema Crne Gore, jer njima upravlja direktno vjerska zajednica. Vjerske škole osnovane za sveštenstvo mogu pohađati samo ona lica koja su završila obavezno osnovno obrazovanje (Čl. 18(2)). Strani državljani mogu predavati u tim školama po odobrenju nadležnog opštinskog javnog organa. Zakon definiše i pravila o finansiranju i naplati doprinosa za vjerske zajednice, kao i pravila vezano za naknade za sveštena lica za vršenje vjerskih obreda na zahtjev fizičkih lica (Čl. 23. i 24.). Konačno, prema Članu 5. Zakona iz 1977. godine, zabranjena je svaka zloupotreba vjerskih zajednica i njihovih institucija, kao i vjerskih aktivnosti i/ili vjerskih osjećaja u političke svrhe.

9. Prema Međunarodnom izvještaju o vjerskim slobodama za 2017. godinu koji objavljuje Ministarstvo vanjskih poslova SAD (Department of State)², oko 72 odsto stanovništva je pravoslavne vjere. Lokalni mediji procjenjuju da Srpskoj pravoslavnoj crkvi pripada oko 70 odsto pravoslavnog stanovništva, dok Crnogorska pravoslavna crkva predstavlja preostalih 30 odsto. Popis

¹ OGRM 9/77, 29/89, 39/89, OGRM 27/94, 36/03

² U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, International Religious Freedom Report for 2017 - Montenegro

stanovništva navodi da 19,1 odsto stanovništva čine muslimani, 3,4 odsto rimokatolici, a 1,2 odsto su ateisti. Pored toga, 2,6 odsto ispitanika nije dalo odgovor, a nekoliko ostalih grupa, uključujući adventiste sedmog dana (registrovane lokalno kao Hrišćanska adventistička crkva), budiste, Jehovine svjedoke, druge hrišćane i agnostike, zajedno čine manje od 1 odsto stanovništva. Jevrejska zajednica ima oko 350 pripadnika.

10. Potpisani su «Temeljni sporazumi» između Vlade Crne Gore i niza vjerskih zajednica, kojima se definiše pravni status relevantne vjerske zajednice i uređuju odnosi tih zajednica sa državom. Prvi temeljni sporazum odnosio se na Svetu Stolicu i potpisan je 2011. godine. Nakon toga su, 2012. godine, uslijedili Sporazum koji uređuje međusobne odnose između Vlade i Islamske zajednice i Sporazum koji uređuje međusobne odnose između Vlade i Jevrejske zajednice. Ti sporazumi ne zamjenjuju obaveze koje nameće zakonodavstvo, kao što je registracija. Do sada nije potpisan sličan sporazum sa Srpskom pravoslavnom crkvom ili Crnogorskom pravoslavnom crkvom.

B. Istorijska pozadina

11. Kraljevinu Crnu Goru proglasio je knjaz Nikola od Crne Gore 28. avgusta 1910. godine. Bio je vladar Crne Gore od 1860. do 1918. godine, vladavši kao suvereni knjaz od 1860. do 1910. godine i kao kralj od 1910. do 1918. godine. Kraljevina Crna Gora, kao ustavna monarhija, bila je u savezu s Trojnom Antantom i okupirana od strane Austrougarske monarhije od januara 1916. do oktobra 1918. godine. Dana 28. novembra 1918. godine, "Podgorička skupština", kao ad hoc tijelo, je usvojila rezoluciju kojom je svrgnut kralj Nikola, a Crna Gora ujedinjena sa Kraljevinom Srbijom. 1. decembra 1918. godine stvorena je Kraljevina Jugoslavija (Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca), čime su i Srbija i Crna Gora postale dio ovog Kraljevstva.

12. Do pripajanja Kraljevine Crne Gore Kraljevini Jugoslaviji 1918. godine, u Crnoj Gori je djelovala autokefalna Crnogorska crkva (Čl. 40. Ustava Knjaževine Crne Gore iz 1905. godine). Regent Karađorđević je 1920. godine, pozivajući se na odluku "Podgoričke skupštine", izdao uredbu kojom je Crnogorska autokefalna crkva pripojena Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Samim tim, nakon 1920. godine, Srpska pravoslavna crkva je smatrana jedinim pravoslavnim tijelom u Crnoj Gori, sa svojim glavnim administrativnim centrom u Cetinjskom manastiru.

13. Crnogorsku pravoslavnu crkvu osnovao je 31. oktobra 1993. godine Antonije Abramović, koji je kasnije imenovan za mitropolita Crne Gore i vođu Crnogorske pravoslavne crkve. Crnogorska pravoslavna crkva, iako nije kanonski priznata od strane drugih Istočno pravoslavnih crkava, tvrdi da je nasljednik autokefalne Crnogorske crkve koja je bila aktivna sve do pripajanja Kraljevine Crne Gore Kraljevini Jugoslaviji 1918. godine i preuzimanja od strane Srpske pravoslavne crkve 1920. godine. Prema Crnogorskoj crkvi, referendum od 12. maja 2006. godine kojim je uspostavljena nezavisnost Crne Gore treba smatrati ukidanjem takozvane "rezolucije Podgoričke skupštine iz 1918." i kraljevskog dekreta regenta Karađorđevića iz 1920. godine, i obnavljanjem onog stanja koje je postojalo prije 1918. godine. države. Srpska pravoslavna crkva negira da je

Crnogorska crkva iz 1993. godine zakoniti nasljednik autokefalne Crnogorske crkve i tvrdi da je autokefalna crkva učestvovala u stvaranju Srpske pravoslavne crkve i spojila se sa njom.

14. Crnogorska pravoslavna crkva je formalno registrovana kao nevladina organizacija 2001. godine.

15. Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori nije registrovana ni kao nevladina organizacija niti kao vjerska zajednica prema Članu 2. Zakona iz 1977. i nema formalni pravni subjektivitet. Međutim, u kontekstu izdavanja privremenih boravišnih dozvola strancima za obavljanje vjerske službe u Crnoj Gori, Srpska pravoslavna crkva je 22. avgusta 2016. godine dobila dokument od Ministarstva unutrašnjih poslova, u kojem se navodi da s obzirom da su Mitropolija crnogorsko-primorska i druge pravoslavne eparhije Srpske pravoslavne crkve već postojale u vrijeme kada je Zakon iz 1977. stupio na snagu, ona nije bila obavezna da obavijesti vlasti u Crnoj Gori, u skladu sa Članom 2. tog Zakona, o osnivanju vjerske zajednice. U dokumentu se navodi da „drugim riječima, Zakon koji je trenutno na snazi, kao i prethodni Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica usvojen 1953. godine u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji samo potvrđuju pravni subjektivitet Mitropolije i drugih pravoslavnih eparhija u Crnoj Gori“. Prema Ministarstvu unutrašnjih poslova, „iako ove zajednice ne podnose prijavu za registraciju [...] i dalje imaju svoj pravni subjektivitet jer Zakon potvrđuje nespornu činjenicu da su određene crkve i vjerske zajednice kroz vrijeme bile prisutne u Crnoj Gori i da su vršile svoje vjerske aktivnosti u skladu sa zakonima.“

16. U novembru 2018. godine je Skupština Crne Gore, povodom stogodišnjice Podgoričke skupštine, usvojila rezoluciju kojom su poništene odluke Podgoričke skupštine.

III. Standardi

17. Nacrt zakona će biti analiziran iz ugla njegove usklađenosti sa međunarodnim standardima, prvenstveno sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP), kako je tumači Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP).

18. Član 9(1) EKLJP navodi da «svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere; ovo pravo uključuje slobodu da promijeni vjeru ili uvjerenje i slobodu da, sam ili zajedno sa drugima, javno ili privatno, ispoljava svoju vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima i obredima». Uslovi za ograničavanje ovog prava definisani su u Članu 9(2) EKLJP koji kaže da «sloboda ispoljavanja svoje vjere ili uvjerenja podliježe samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbjednosti, radi zaštite javnog poretka, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih». Lista mogućih ograničenja je iscrpna. Član 9. se mora čitati u vezi sa Članom 14. EKLJP, koji zabranjuje diskriminaciju po bilo kom osnovu, uključujući pol, seksualnu orijentaciju, rasu, boju kože, jezik, vjeru,

politička ili druga uvjerenja, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinu, rođenje ili drugi status.

19. Slične odredbe se mogu naći i u Članu 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima³ (u daljem tekstu: MPGPP), Članu 12. Američke konvencije o ljudskim pravima⁴ i Članu 10. Povelje Evropske unije o osnovnim pravima⁵.

20. Za potrebe ove analize biće korišćene i Zajedničke smjernice za preispitivanje zakonodavstva koje se odnosi na vjeroispovijest ili uvjerenja (u daljnjem tekstu: smjernice iz 2004.) i Zajedničke smjernice iz 2014. o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica po ubjeđenjima (u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2014.).

IV. Analiza

A. Proces izrade nacrtu zakona i javna rasprava

21. Tokom sastanaka u Podgorici, delegacija je obaviještena da pored nekih ograničenih konsultacija koje su obavljene tokom pripreme ranijeg nacrtu zakona o slobodi vjeroispovijesti 2015. godine, održan je niz okruglih stolova 2018. godine uz učešće vjerskih zajednica, nevladinih organizacija i predstavnika akademske zajednice, koji su rezultirali objavljivanjem izvještaja Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Pored toga, Ministarstvo je organizovalo odvojene sastanke sa vjerskim zajednicama u procesu pripreme postojećeg nacrtu.

³ Član 18.

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti. Ovo pravo podrazumijeva slobodu ispovijedanja ili primanja vjere ili ubjeđenja po svom nahođenju, kao i slobodu da tu vjeru ili ubjeđenje ispoljava pojedinačno ili zajedno sa drugima, javno ili privatno, kroz kult, vršenje vjerskih i ritualnih obreda i vjeronauku.

2. Niko ne može biti predmet prinude kojom bi se kršila sloboda vjere ili ubjeđenja ili primanja vjere ili ubjeđenja po sopstvenom nahođenju.

3. Sloboda ispoljavanja vjere ili ubjeđenja može biti predmet samo onih ograničenja koja su propisana zakonom i koja su neophodna radi zaštite javne bezbjednosti, reda, zdravlja ili morala ili fundamentalnih prava i sloboda drugih lica.

4. Države potpisnice ovog Pakta obavezuju se da poštuju slobodu roditelja, a u datom slučaju zakonitih staratelja, da obezbijede svojoj djeci ono vjersko i moralno obrazovanje koje je u skladu sa njihovim sopstvenim ubjeđenjima.

⁴ Član 12. Sloboda savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu savjesti i vjeroispovijesti. Ovo pravo obuhvata slobodu očuvanja ili promjene vjeroispovijesti ili ubjeđenja, kao i slobodu lica da, sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, propovijeda ili širi svoju vjeroispovijest ili ubjeđenja.

2. Niko ne smije biti podvrgnut ograničenjima koja mogu ugroziti njegovu slobodu da zadrži ili promijeni svoju vjeru ili ubjeđenja.

3. Sloboda ispoljavanja vjere ili ubjeđenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i neophodna radi zaštite javne bezbjednosti, reda, zdravlja ili morala, ili par prava ili sloboda drugih lica.

4. Roditelji ili staratelji, zavisno od slučaja, imaju pravo da obezbijede vjersko ili moralno obrazovanje svoje djece ili šticenika u skladu sa njihovim uvjerenjima.

⁵ Član 10.

Sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti. Ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu svakog da, bilo sam ili zajedno sa drugima, javno ili privatno, ispoljava svoju vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima i obredom.

2. Priznaje se pravo na prigovor savjesti, u skladu sa zakonima država članica koji uređuju ostvarivanje ovog prava.

Delegacija je shvatila da je tokom zasebnih privatnih sastanaka, nacrt zakona razmatran član po član, a neke od sugestija vjerskih zajednica uzete su u obzir prilikom pripreme posljednje verzije nacрта. Srpska pravoslavna crkva je, međutim, tvrdila da nije konsultovana, dok je Vlada obavijestila izvjestioce da je ona odbila da sarađuje. Neki od sagovornika, uključujući predstavnike nevladinih organizacija, naglasili su ograničen opseg procesa konsultacija, ali su takođe ukazali i na poteškoće u organizaciji ovih konsultacija, koje su, po njima, bile posljedica postojećih tenzija između vjerskih zajednica koje ponekad dovode do nekih oblika govora mržnje, što nije pogodovalo otvorenom dijalogu o pitanjima kojima se bavi nacrt zakona. Štaviše, delegacija je takođe obaviještena da je Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda dobila najnoviju verziju nacрта zakona dosta kasno, tako da nije imala adekvatnu mogućnost da dostavi komentare Vladi u okviru ovog procesa.

22. Venecijanska komisija podstiče vlasti da nastave sa inkluzivnim i efikasnim konsultacijama sa javnošću, uključujući predstavnike vjerskih zajednica, uprkos poteškoćama koje se mogu javiti zbog gore navedenih postojećih tenzija među vjerskim zajednicama. Štaviše, Venecijanska komisija takođe preporučuje da Vlada obavi konsultacije sa Kancelarijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i da se eventualni komentari koje bi ta Kancelarija mogla dostaviti Skupštini uzmu u obzir prilikom izrade finalne verzije ovog nacрта zakona.

B. Opseg slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja u nacrtu zakona

23. U skladu sa relevantnim međunarodnim standardima, naslov nacрта zakona i odredbe iz prvog poglavlja ("I. Osnovne odredbe") ne govore o vjeroispovijesti u izolovanom smislu, već o "vjeroispovijesti ili uvjerenju" i stoga Nacrt zakona ne garantuje samo slobodu vjeroispovijesti, već i slobodu nereligijskih ili ne-teističkih/ateističkih uvjerenja. Ovaj opseg je dalje razjašnjen u prvom stavu člana 4. Nacрта zakona koji predviđa da "sloboda vjeroispovijesti ili uvjerenja štiti teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, kao i pravo da se, postupajući po sopstvenoj savjesti, ne ispoljava nikakva vjera ili uvjerenje". Ovo je jasan napredak u odnosu na Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. godine. Međutim, određeni broj odredbi ovog Nacрта u prvom poglavlju koje se odnose na ključne aspekte organizovanog života u zajednici u ovoj oblasti ne spominju eksplicitno „zajednice uvjerenja“ ili „druge organizacije zasnovane na uvjerenjima ljudi“, već se odnose isključivo na „vjerske zajednice“. Nacrt Člana 6., na primjer, kada se definiše kolektivna dimenzija slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja, navodi da je "vjerska zajednica dobrovoljno, neprofitno udruženje lica iste vjeroispovijesti, koje se osniva radi javnog ili privatnog ispoljavanja [...]", bez ukazivanja da i neteistička/ateistička uvjerenja takođe uživaju kolektivnu dimenziju tog prava. Stoga se preporučuje da nacrt zakona definiše „zajednice uvjerenja“ (po mogućnosti u okviru Člana 6. Nacрта zakona) i pojasni da svi principi i pravila definisani u pogledu vjerskih zajednica važe i za „zajednice uvjerenja“.

24. Drugo, nacrt Člana 1(1) definiše da "se sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti, zajemčena Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim

ugovorima, ostvaruje u skladu sa ovim zakonom". Ovu odredbu, međutim, ne bi trebalo shvatiti i primjenjivati u smislu da lica imaju samo i isključivo konkretna prava navedena u zakonu o slobodi vjeroispovijesti, čime bi se, samim tim, ograničile ustavne odredbe i odredbe međunarodnih konvencija. Treba podsjetiti da postojanje zakonodavstva nije preduslov da bi pojedinci uživali osnovna prava koja su garantovana međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i ustavnim odredbama.⁶

25. U vezi sa tim, čini se da nacrt Člana 8(1) sadrži ograničavajuću klauzulu da "vjerska zajednica djeluje u skladu sa pravnim poretom Crne Gore, javnim redom i moralom". Trebalo bi naglasiti, prvo, da ova odredba pretpostavlja da je sami pravni poredak usklađen sa slobodom vjeroispovijesti kako je garantovano Ustavom i međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima. Drugo, u poređenju sa ograničavajućom klauzulom u nacrtu Člana 3(1) i u Članu 9(2) EKLJP, čini se da je ograničavajuća klauzula iz nacrta Člana 8(1) previše široko definisana. Štaviše, iako su zaštita "javnog reda" i "morala" dva legitimna cilja pomenuta u ograničenjima iz Člana 9(2) EKLJP, kako je naznačeno u nacrtu Člana 3(1) i Članu 9(2) EKLJP, to mora istovremeno biti i "neophodno u demokratskom društvu", a taj kriterijum nije pomenut u nacrtu Člana 8(1). Preporučuje se da nacrt Člana 8(1) bude preformulisan u skladu sa ograničavajućim odredbama iz Člana 9(2) EKLJP.

26. Nadalje, prema nacrtu Člana 8(2) "djelovanje vjerskih zajednica ne smije biti usmjereno protiv drugih vjerskih zajednica i vjeroispovijesti, niti na štetu drugih prava i sloboda vjernika i građana". Iako je "zaštita prava i sloboda drugih" legitimna cilj u smislu drugog stava Člana 9. EKLJP, treba podsjetiti da sloboda ispoljavanja vjere uključuje, u principu, pravo da pokuša uvjeriti bližnjeg, na primjer kroz "poučavanje", a u nedostatku toga "sloboda promjene vjeroispovijesti ili uvjerenja", sadržana u Članu 9. EKLJP-a, vjerovatno bi ostala mrtvo slovo na papiru⁷. Član 9. EKLJP ne štiti, međutim, svaku radnju motivisanu ili inspirisanu vjerom ili uvjerenjem. On, na primjer, ne štiti neprikladan ili uvrjedljiv prozelitizam, kao što je nudenje materijalne ili društvene prednosti ili primjena neprikladnog pritiska u cilju privlačenja novih članova za Crkvu⁸. Zadatak vlasti, uključujući domaće sudove, je da utvrdi da li su mjere koje su preduzete protiv onih vjerskih zajednica koje su „usmjerile svoje postupke protiv drugih vjerskih zajednica i vjeroispovijesti“ opravdane i srazmjerne. Da bi to učinili, vlasti moraju odmjeriti zahtjeve vezano za zaštitu prava i sloboda drugih u odnosu na ponašanje podnosilaca predstavki⁹. Stoga se preporučuje da nacrt Člana 8(2) eksplicitno navede da je zabrana ograničena na neprikladni/uvrjedljivi prozelitizam i da restriktivne mjere koje mogu preduzeti nadležni organi po osnovu ove odredbe treba da poštuju kriterijum da su "neophodne u demokratskom društvu".

⁶ Vidi, na primjer, CDL-AD(2004)028 Smjernice za zakonodavno preispitivanje zakona koji utiču na vjeroispovijest i uvjerenja (11. jun 2004.) str. 6

⁷ ESLJP, Kokkinakis protiv Grčke, predstavka br. 14387/88, 25. maj 1993., stav 31.

⁸ ESLJP, Larissis protiv Grčke, predstavka br. 23372/94, 24. februar 1998., stav 45.

⁹ Ibid, stav 46.

27. Konačno, prema nacrtu Člana 6, vjerska zajednica je definisana kao „dobrovoljno, neprofitno udruženje lica koja pripadaju istoj vjeroispovijesti, osnovano u svrhu javnog ili privatnog ispoljavanja vjere, vršenja vjerskih obreda i vjerskih poslova (...)”. Imajući u vidu da je “ispoljavanje vjere” u velikoj mjeri definisano u nacrtu Člana 4(2) kao “molitva, propovijed, običaj, ili neki drugi način”, upotreba izraza “vjerski poslovi” u nacrtu Člana 6. je dvosmislena i suvišna i preporučuje se njegovo brisanje. Štaviše, “neprofitni” karakter vjerskih zajednica u definiciji datoj u nacrtu Člana 6. ne treba shvatiti kao zabranu svake aktivnosti vjerskih zajednica koja generiše prihode. U suprotnom, odredba u nacrtu Člana 40. koja propisuje da “vjerska zajednica plaća porez (...)” nema nikakvog smisla. Štaviše, takva opšta zabrana ozbiljno bi ugrozila funkcioniranje vjerskih zajednica i nesrazmjerno bi ograničila njihovu slobodu vjeroispovijesti.

C. Registracija vjerskih zajednica

28. Prema Smjernicama iz 2014. godine, “*vjerske ili zajednice uvjerenja ne bi trebalo obavezivati da traže pravni subjektivitet ako to ne žele*”. Zaista, “*izbor da li da se registruje kod države može biti sam po sebi vjerski, a uživanje prava na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja ne smije zavisiti od toga da li je grupa tražila i stekla status pravnog lica*”.¹⁰ U skladu sa ovim standardom, nacrt Člana 19. jasno predviđa da “*registracija vjerske zajednice neće biti obavezna*” (stav 1) i da “*vjerske zajednice slobodno odlučuju hoće li tražiti da budu upisane u registar ili ne*” (stav 2). Tokom sastanaka, vlasti su takođe naglasile da registracija nije preduslov za uživanje prava na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja. Pristup koji je zauzet u nacrtu zakona i koji su vlasti zauzele je dobrodošao. Pored toga, Venecijanska komisija naglašava da dobrovoljni karakter registracije ne znači da vjerske zajednice mogu djelovati izvan pravnog sistema. U modernim demokratijama, ustavna ograničenja ovlašćenja države nad vjerskim zajednicama ne mogu se smatrati preprekom za potvrđivanje autoriteta demokratske države. Vjerske zajednice se ne nalaze iznad ili izvan nacionalnog pravnog poretka: one imaju svoje mjesto - iako posebno, garantovano i zaštićeno posebnim temeljnim pravima - u okviru tog poretka¹¹. Važno je napomenuti, na primjer, da su se države članice OEBS-a, u stavu 16.3. Bečkog dokumenta iz 1989. godine, obavezale da će “na njihov zahtjev, odobriti zajednicama vjernika, koje ispoljavaju ili su spremne da ispoljavaju svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država, priznavanje statusa koji im se pruža u njihovim zemljama”.

29. Nacrt zakona predviđa dva različita postupka za registraciju: prvo, prema nacrtu Člana 24., vjerske zajednice koje su prijavljene i registrovane kod javnog organa u skladu sa Zakonom o pravnom statusu vjerskih zajednica iz 1977. godine i aktivne su u Crnoj Gori na dan stupanja na snagu ovog zakona, će biti unijete u evidenciju postojećih vjerskih zajednica podnošenjem zahtjeva. Drugi postupak je utvrđen u Članu 21. i odnosi se na pravu registraciju vjerskih zajednica koje nisu registrovane prema Zakonu iz 1977. godine.

¹⁰ CDL-AD(2014)023, Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih ili zajednica uvjerenja, stav. 21.

¹¹ Vidi ESLJP, 13. februar 2003., Refah Partisi (Partija blagostanja) i ostali protiv Turske, predstavka br. 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, stavovi 117 i dalje.

30. Nacrt Člana 25(3) posebno se odnosi na „dio vjerske zajednice sa vjerskim centrom u inostranstvu, koji djeluje u Crnoj Gori“, koji „stiče status pravnog lica u Crnoj Gori nakon upisa u Registar ili Evidenciju“. Iz toga slijedi da, u slučaju da je vjerska zajednica sa svojim centrom u inostranstvu već registrovana prema Zakonu iz 1977. godine, ona će dobiti status pravnog lica nakon upisa u Evidenciju (nacrt Člana 25(3) u kombinaciji sa nacrtom Člana 24.), a u slučaju da nije registrovana prema Zakonu iz 1977. godine, ona će dobiti pravni subjektivitet nakon upisa u Registar prema novom zakonu (nacrt Člana 25(3) u kombinaciji sa nacrtom Člana 21.).

31. Komisija prije svega podsjeća da, s obzirom na to da sloboda vjeroispovijesti ili uvjerenja nije ograničena na građane, zakonodavstvo ne bi trebalo da uskrati pristup statusu pravnog subjekta vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja na temelju toga da su neki od članova osnivača zajednice o kojoj je riječ stranci ili nedržavljeni, ili da se sjedište nalazi u inostranstvu¹². Osim ako je riječ o prevodu, iz teksta nacrta Člana 25 (3) čini se da je sticanje statusa pravnog lica nakon upisa u Registar (registracija) ili Evidenciju. obaveza za vjerske zajednice sa centrom u inostranstvu (stiče pravni status). Obavezni karakter registracije vjerskih zajednica sa centrom u inostranstvu bio bi u suprotnosti s odredbom nacrta Člana 19. („Registracija vjerske zajednice nije obavezna. Vjerska zajednica slobodno odlučuje hoće li zahtijevati upis u Registar ili ne“.) i nacrta Člana 28(1), konačno, koji jasno navodi da „[ovaj zakon] (...) ne sprječava djelovanje neregistrovanih ili neevidentiranih vjerskih zajednica“. U nacrtu zakona nije jasno da li je nacrt Člana 25(3) koji se odnosi na vjerske zajednice sa centrom u inostranstvu predviđen kao izuzetak od principa dobrovoljnog karaktera registracije prema nacrtu članova 19 i 28 (1) ili ne. U svakom slučaju, Venecijanska komisija ponavlja da vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ne bi trebalo da budu obavezne da traže status pravnog lica ako to ne žele i da to važi i za vjerske zajednice čiji je centar izvan teritorije dotične zemlje. Tokom sastanaka u Podgorici, nakon što je delegacija postavila pitanje, vlasti su naglasile da Član 25(3) ne nameće nikakvu opštu obavezu vjerskim zajednicama sa centrom u inostranstvu da se registruju ili evidentiraju. Međutim, preporučuje se da se tekst nacrta Člana 25(3) izmijeni kako bi se pojasnilo u odredbi da je upis u Registar ili Evidenciju vjerskih zajednica sa centrom u inostranstvu mogućnost, ali ne i obaveza.

32. Drugo, prema nacrtu člana 61(1) (prelazne i završne odredbe) „Ministarstvo će od organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove preuzeti podatke o vjerskim zajednicama koje su prijavljene kod tog organa u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona“. Međutim, nacrt Člana 24 već definiše postupak upisa u Evidenciju vjerskih zajednica koje su registrovane u skladu sa Zakonom iz 1977. godine, a Evidencija je na raspolaganju Ministarstvu, tj. Prema nacrtu Člana 17., „organu državne uprave nadležnom za ljudska prava i slobode“. Kao takav, nacrt Člana 61(1) čini se suvišnim pored odredbe nacrta Člana 24.

¹² Vidi ESLJP, 5. Oktobar 2006., Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije, Predstavka br. 72881/01, stavovi 83-85; 2014 Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih ili zajednica uvjerenja, stav 29.

33. Treće, prema nacrtu člana 61(3), u okviru prelaznih i završnih odredbi, vjerske zajednice koje su već registrovane prema Zakonu iz 1977. moraju podnijeti zahtjev za upis u Evidenciju (kao što je navedeno u nacrtu Člana 24) u roku od 6 mjeseci od datuma stupanja na snagu zakona. U slučaju da vjerska zajednica to ne učini, ona se neće smatrati evidentiranom vjerskom zajednicom (stav 4. nacrtu Člana 61). Iako su vlasti navele da je postupak po nacrtu Člana 61(3) jednostavna procedura koja zahtijeva samo podnošenje prijave za upis u Evidenciju, s obzirom na stav 3 nacrtu člana 24 koji propisuje da Ministarstvo propisuje sadržaj Evidencije, Komisija smatra da se rok od 6 mjeseci može pokazati prilično kratkim u praksi. Pored toga, ova odredba ne govori o tome da li vjerske zajednice koje se ne prijave kod nadležnog organa za upis u Evidenciju u roku od 6 mjeseci, i dalje imaju mogućnost da podnesu zahtjev za registraciju prema nacrtu Člana 21, ili ne. Iako su, tokom sastanaka u Podgorici, vlasti navele da u slučaju da vjerska zajednica registrovana prema Zakonu iz 1977. godine propusti rok od šest mjeseci iz nacrtu Člana 61(3), još uvijek ima mogućnost da se registruje kao nova vjerska zajednica prema nacrtu Člana 21, s obzirom na jasno razgraničenje u nacrtu zakona između postupaka po nacrtu Člana 24 (Evidencija već registrovanih zajednica prema Zakonu iz 1977.) i po nacrtu Člana 21 (prva registracija zajednica koje nisu registrovane prema Zakonu iz 1977), ovo rješenje koje daju vlasti ne proizilazi automatski iz formulacije tih odredbi. Stoga se preporučuje da se produži rok od 6 mjeseci ili da nacrt Člana 61 naznači bez ikakve dvosmislenosti da one vjerske zajednice koje su već registrovane prema Zakonu iz 1977. godine, ali se ne prijave u roku od 6 mjeseci, imaju mogućnost da podnesu zahtjev za registraciju prema nacrtu Člana 21.

34. Kao što je ranije spomenuto, pozitivno je to da registracija ili upis u Evidenciju nije obavezna i nije uslov za uživanje prava na slobodu vjeroispovijesti. S druge strane, neregistracija ili neevidentiranje može uskratiti predmetnoj vjerskoj zajednici određena prava koja *"u skladu sa pravnim poretkom Crne Gore pripadaju isključivo registrovanim ili evidentiranim vjerskim zajednicama"* (nacrt Člana 28(2)). Nacrt zakona ne daje nikakve detalje, niti precizno upućuje na druge zakone koji sadrže informacije o pravima koja pripadaju isključivo registrovanim ili evidentiranim vjerskim zajednicama. Stoga se preporučuje ili da nacrt zakona definiše detalje o pravima koja su isključivo priznata registrovanim ili evidentiranim vjerskim zajednicama, ili da nacrt zakona jasno uputi na druge zakone koji sadrže ove informacije.

35. Komisija pozdravlja to što nacrt Člana 20, koji predviđa da *"vjerska zajednica može biti registrovana ako ima najmanje 3 punoljetna vjernika koji imaju crnogorsko državljanstvo i imaju prebivalište u Crnoj Gori (...)"*, ne uslovljava registraciju pretjerano visokim minimalnim brojem članova¹³. Štaviše, prema istoj odredbi, ti punoljetni članovi mogu biti i *"stranci kojima je odobren stalni boravak u Crnoj Gori (...)"* i to je u skladu sa načelom da zakonodavstvo ne treba da uskrati pristup statusu pravnog lica vjerskim zajednicama na osnovu toga što su neki od članova osnivača strani državljani¹⁴. Preporučuje se da ova odredba, osim stranih državljana, pomene i lica bez državljanstva koja treba

¹³ Vidi CLD-AD(2014)023, Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih ili zajednica uvjerenja, stav 27.

¹⁴ Ibid, stav 29.

uzeti u obzir kod minimalnog broja članova zajednice radi registracije po osnovu nacrtu Člana 20.

36. Komisija takođe primjećuje da nekoliko odredbi nacrtu zakona pominje "lica ovlašćena da zastupaju vjersku zajednicu" (nacrt čl. 21(1)), "predstavnik vjerske zajednice" (nacrt čl. 21 (3)) "Nadležni organ te vjerske zajednice" (nacrt čl. 23) ili „nadležne organe vjerske zajednice“ (nacrt čl. 43 (4)). Sloboda vjeroispovijesti ili uvjerenja podrazumijeva organizacionu autonomiju vjerske ili zajednice uvjerenja. Nacrt zakona s pravom se ne miješa u određivanje predstavnika zajednice, što se smatra "unutrašnjim" pitanjem vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja¹⁵. Moglo bi biti korisno da se uz to definišu procedure u slučaju da više lica tvrdi da su zastupnik date zajednice, ili u slučaju da mandat zastupnika osporava sama zajednica. Ovo bi moglo biti još korisnije jer se mogu registrovati vrlo male zajednice (tri vjernika prema nacrtu Čl. 20), vjerovatno često bez neke čvrste organizacije. U slučaju da se postojeće specifično zakonodavstvo koje je na snazi primjenjuje na rješavanje sporova u vezi sa predstavnikom date zajednice, kao što je Zakon o upravnom postupku, kako se čini da su vlasti navele tokom sastanaka, to bi trebalo jasno naznačiti u ovoj odredbi.

37. Pored toga, nacrt Člana 21(2), tačka 1 predviđa da se "naziv vjerske zajednice mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica u mjeri koja omogućava da se izbjegne zabuna ili greška u identifikaciji zbog sličnosti sa nazivom druge registrovane zajednice". Venecijanska komisija smatra da je legitimno da država pokuša da izbjegne rizik od konfuzije između imena jedne zajednice i imena druge registrovane zajednice. Odredba nacrtu člana 21(2), tačka 1 je dovoljno konkretna da ne krši međunarodni standard koji se odnosi na samostalnost vjerskih zajednica da odluče o svom imenu i simbolima¹⁶. Bilo bi korisno da se u nacrtu zakona dodatno definiše konkretna procedura u slučaju da više zajednica tvrdi da ima pravo na korišćenje istog/ sličnog imena.

38. Štaviše, prema nacrtu člana 27(1), u slučaju bilo kakve promjene podataka iz nacrtu člana 21 vezano za registraciju vjerskih zajednica, registrovana vjerska zajednica će "obavijestiti" Ministarstvo u roku od 30 dana od dana kada je do promjene došlo. Drugi stav nacrtu člana 27, međutim, govori o "registraciji" promjena, "u skladu sa odredbama ovog Zakona o registraciji vjerske zajednice." Nije jasno da li je "obavještenje" o promjeni podataka više neformalno obavješćavanje, ili treba poštovati formalne zahtjeve za registraciju. Konfuzija nastaje zbog upotrebe različitih termina - "obavješćavanje", "registracija" - za isti postupak; ovu odredbu bi valjalo dodatno pojasniti radi veće dosljednosti. U svakom slučaju, rok od 30 dana može se u nekim slučajevima pokazati prilično kratkim i treba ga ponovno razmotriti.

39. Na kraju, postoji niz odredbi u nacrtu zakona koje bi valjalo pojasniti i preciznije formulisati. Na primjer, nacrt Člana 29 predviđa da način osnivanja,

¹⁵ Vidi CDL-AD(2004)028 Smjernice za zakonodavno preispitivanje zakona koji utiču na vjeroispovijest ili uvjerenja (11. Jun 2004.) "D. Samostalnost/samoodređenje vjerskih organizacija/ organizacija uvjerenja", str. 11.

¹⁶ CDL-AD(2014)023 Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih ili zajednica uvjerenja, stav 31.

status, organi, finansiranje itd. organizacija koje nisu vjerske zajednice u smislu ovog zakona "i osnovane su u svrhu ispoljavanja slobode uvjerenja" ostvaruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj nevladinih organizacija. Nacrt odredbe spominje samo "slobodu uvjerenja", a ne, kao u nacrtu člana 28, "slobodu mišljenja, savjesti (...) ili uvjerenja". Tekst nacrta člana 29 treba uskladiti sa tekstom nacrta člana 28. Dalje, nacrt člana 32. daje ovlaštenje Državnom tužilaštvu da pokrene postupak za zabranu rada vjerske zajednice ako postoje razlozi iz člana 30(1) i ako se legitimni ciljevi navedeni u njemu „nisu mogli postići na djelotvoran način izricanjem novčane kazne, uskraćivanjem poreskih olakšica ili drugom primjerenom mjerom ograničenja u odgovarajućem postupku“. Venecijanska komisija razumije i pozdravlja osnovnu ideju proporcionalnosti u ovom nacrtu odredbe: u slučaju da je blaža mjera dovoljna za postizanje legitimnog cilja koji se želi postići, državni javni tužilac treba da se uzdrži od pokretanja postupka za zabranu rada ove vjerske zajednice. Međutim, upotreba nekih generičkih termina kao "novčana kazna" ili "neka druga primjerena mjera ograničenja u odgovarajućem postupku" može biti izvor dvosmislenosti u primjeni ove odredbe. Bilo bi dovoljno da se u nacrtu odredbe navede da rad vjerske zajednice može biti zabranjen (pod uslovima predviđenim u članu 30(1)) samo ako se legitimni ciljevi ne mogu postići sa manje restriktivnim mjerama.

D. Prava i obaveze vjerskih zajednica i njihovih vjernika

40. Prema nacrtu člana 37(2) "vjerska zajednica za svoje obaveze odgovara cjelokupnom imovinom (...)" Venecijanska komisija priznaje da bi opšte izuzeće svih vjerskih objekata i pokretne imovine od pravnog obeštećenja bilo preširoko i može dovesti do ugrožavanja povjerenja jer bi vjerske zajednice imale važnu diskreciju u definisanju bilo kojeg pokretnog ili nepokretnog dobra kao neophodnog za vjersku službu. Međutim, u trenutnoj verziji nacrta odredbe, odgovornost sa "ukupnom imovinom" je prevelika i ne daje nikakvu garanciju da ostaju na raspolaganju dovoljna sredstva za adekvatno obavljanje vjerske službe. Vlasti bi mogle razmotriti izuzimanje iz odredbe o obeštećenju, na primjer, onih "svetih" objekata i svete pokretne imovine koji su potrebni za elementarnu vjersku službu.

41. Prema nacrtu člana 46(3), u slučaju da se vjerski obredi na zahtjev pojedinaca - kao što su slava, vjenčanje, krštenje, krizma, obrezivanje, ispovijed, osveštavanje itd. - održavaju na javnom mjestu, treba ih prijaviti organu javne uprave nadležnom za unutrašnje poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravo na javno okupljanje. Venecijanska komisija smatra da zbog bezuslovne formulacije ovog nacrta odredbe, to može biti prekomplikovana procedura za vjernike. Ovu odredbu bi valjalo dalje razraditi i naznačiti da je obavješćavanje organa uprave neophodno samo u slučaju kada vjerski obred može nositi rizik od ometanja uobičajenog života.

E. Vjerska pouka i vjerske škole

42. Nasuprot članu 18 Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. godine, koji predviđa da samo vjerske zajednice mogu osnivati vjerske

škole za sveštena lica, nacrt člana 54(1) priznaje pravo vjerske zajednice da osniva škole na svim nivoima obrazovanja, "osim osnovne škole, koja je po zakonu obavezna". Prema nacrtu člana 54(2), vjerske zajednice samostalno određuju nastavni plan svojih škola, sadržinu udžbenika i priručnika, kao i uslove za njihovo nastavno osoblje. Međutim, nastavni planovi i programi i sadržaj udžbenika i priručnika trebali bi biti u skladu sa Ustavom i zakonom, u skladu sa nacrtom članova 54(3) i 55(1).

43. Prema članu 2. Prvog protokola uz Konvenciju, Država mora poštovati prava roditelja da osiguraju takvo obrazovanje i podučavanje koji su u skladu sa njihovim vjerskim i filozofskim uvjerenjima. Na osnovu ove odredbe, postoje dobri argumenti da u ime roditelja vjerske zajednice u načelu treba da imaju mogućnost da osnivaju osnovne škole sve dok uzimaju u obzir uslove koji se tiču usklađenosti nastavnih planova i programa, sadržaja udžbenika i priručnika. Sloboda vjerskih zajednica da podučavaju i organizuju nastavu u okviru privatne vjerske škole nije izričito sadržana u članu 2. Protokola 1 uz Konvenciju, ali se podrazumijeva iz presude u predmetu *Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen*¹⁷, kao i iz izvještaja Komisije u tom slučaju. Na vlastima je da opravdaju ograničenja sadržana u nacrtu člana 54(1); Član 2 Prvog protokola uz Konvenciju ne sadrži klauzulu o ograničenju, ali ipak dopušta neku vrstu ograničenja¹⁸, koja bi mogla biti opravdana posebnim okolnostima u Crnoj Gori¹⁹. Važno je naglasiti da u svojoj sudskoj praksi, ESLJP posebnu pažnju posvećuje potrebi za zaštitom maloljetnika od bilo kakve moguće indoktrinacije u godinama kada je na njih lako uticati²⁰.

44. Nacrt zakona ne predviđa nikakvu zabranu za učenike koji još nisu završili obaveznu osnovnu školu da prate privatne časove vjere koje organizuju vjerske zajednice, jer prema nacrtu Člana 52. roditelji imaju pravo da se bave vjerskom poukom svog djeteta (uz poštovanje fizičkog i psihološkog integriteta djeteta), pod uslovom da se vjerska pouka može odvijati samo u periodu kada učenici nemaju nastavu u školi. Učešće maloljetnika u vjerskoj pouci zavisi od pristanka roditelja ili staratelja, kao i od pristanka maloljetnika ako je stariji od 12 godina života (nacrt Čl. 51(2)). Stoga, nacrt odredbe daje odgovarajuću težinu odlukama maloljetnika²¹. Ove odredbe ne izazivaju nikakvu posebnu kritiku.

45. Pravo vjerskih zajednica da osnivaju vjerske škole nije ograničeno nacrtom Člana 54. na registrovane vjerske zajednice. Iako prema odgovarajućim međunarodnim standardima može biti prihvatljivo zahtijevati da vjerske škole mogu osnivati samo registrovane vjerske zajednice, ovaj zahtjev može se pokazati problematičnim u slučaju mogućih diskriminatornih uslova za registraciju²². Priznavanje prava neregistrovanim vjerskim zajednicama na

¹⁷ ESLJP, 7. decembar 1976., predstavke br. 5095/71, 5920/72, 5926/72.

¹⁸ ESLJP, 10. novembar 2005., *Leyla Sahin*, predstavka br. 44774/98, stav 154.

¹⁹ ESLJP, 13. decembar 2011, *Dojan protiv Njemačke*, pred. br. 319/08: "integrisanje manjina i izbjegavanje formiranja vjerski ili ideološki motivisanih "paralelnih društava".

²⁰ Vidi, ESLJP, 17. jun 2004., *Çiftçi protiv Turske*, odluka o prihvatljivosti, predstavka br. 71860/01.

²¹ Vidi, *Ibid*, II. B. 6

²² CDL-AD(2004)028 Smjernice za zakonodavno preispitivanje zakona koji utiču na vjeroispovijest i uvjerenja, III.C.4.

osnivanje i upravljanje vjerskim školama je, dakle, pozitivno i time se izbjegavaju takve moguće povrede međunarodnih standarda.

46. Prema Zakonu o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. godine (Čl. 20), nastavno osoblje i ostalo osoblje škola za sveštenike su državljani - Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije - a angažovanje stranih državljana od strane tih škola moguće je samo uz ovlaštenje nadležnog opštinskog organa. Za Venecijansku komisiju, ovo je nepotrebno ograničavanje autonomije vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja u odabiru nastavnog osoblja u vjerskim školama. Stoga je dobrodošlo da nacrt Člana 57. ne nameće takav uslov nastavnom osoblju u vjerskim školama, osim zahtjeva da lice posjeduje dozvolu za rad, kao i akreditaciju ili odobrenje vjerske zajednice koja je osnovala vjersku školu.

F. Prihodi vjerskih zajednica

47. Prema nacrtu Člana 35., vjerska zajednica obezbjeđuje sredstva za obavljanje svojih djelatnosti od prihoda iz sopstvene imovine i vjerskih usluga, zadužbina, legata, fondova, donacija, sredstava međunarodnih vjerskih organizacija čiji je zajednica član, ali i sredstava iz državnog budžeta i budžeta jedinica lokalne samouprave. Mnoge države obezbjeđuju i direktno (na primjer, plate sveštenstva, subvencioniranje vjerskih škola itd.) i indirektno (na primjer, poreski odbici) finansiranje vjerskih i organizacija uvjerenja. Na Ustavnom sudu Crne Gore je da osigura da implementacija odredbi koje dozvoljavaju raspodjelu sredstava vjerskim zajednicama iz državnog budžeta i budžeta lokalnih samouprava bude u skladu sa Članom 14. Ustava koji propisuje da su vjerske zajednice odvojene od države. Međutim, važno je naglasiti da mehanizam raspodjele sredstava iz državnog budžeta treba da obezbijedi jednak tretman vjerskih zajednica u skladu sa Stavom 2. Člana 14. Ustava (*Vjerske zajednice su ravnopravne i slobodne u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova*).

48. Zatim, u nacrtu Člana 42. se čini da su sredstva koja se izdvajaju iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave ograničena na aktivnosti koje afirmišu duhovnu, kulturnu i državnu tradiciju Crne Gore, kao i na podršku socijalnim, zdravstvenim, karitativnim i humanitarnim aktivnostima od posebnog značaja. Nacrt člana 42. koji ograničava raspodjelu sredstava iz državnog i lokalnih budžeta na određene aktivnosti mogao bi se spojiti s nacrtom člana 35.

49. Nacrt člana 43(3) u kojem se navodi da je "*prilikom izrade prostornih planova, nadležni organ javne uprave, odnosno organ lokalne samouprave, dužan da razmotri i iskazane potrebe vjerske zajednice za izgradnju vjerskog objekta*" je formulisan previše apsolutno, osim ako je ovo pitanje prevoda. Može se pokazati da je teško, ako ne i nemoguće, sprovesti obavezu lokalnih vlasti da uzmu u obzir izražene potrebe svake vjerske zajednice za izgradnju vjerskih objekata. Preporučuje se da se nacrt ove odredbe preformuliše kako bi uzimanje u obzir iskazanih potreba lokalnih vlasti od strane lokalnih vlasti predstavljalo "očekivanje", a ne obavezu. Prema nacrtu Člana 43(4), javni organi nadležni za prostorno planiranje i izgradnju objekata neće razmatrati zahtjeve za izgradnju

vjerskih objekata koji nemaju saglasnost „nadležnih organa vjerske zajednice u Crnoj Gori“. Čini se da je ovaj uslov očigledan.

50. Vjerski službenici koji vrše vjerski obred ili vjerski posao mogu dobiti naknadu od osobe na čiji se zahtjev obavlja obred (nacrt Člana 47. Stav 1.). Prema drugom stavu nacrt Člana 47., vjerska zajednica vodi evidenciju o tim prihodima *"u skladu sa zakonom i autonomnim propisima vjerske zajednice"*. Venecijanska komisija nije upoznata da li nacionalni propisi u Crnoj Gori nameću vjerskim zajednicama obavezu da registruju identitet osobe koja je zatražila obred i plaća naknadu. Ako je tako, dovodi se u pitanje ne samo sloboda vjeroispovijesti vjerske zajednice, već i pravo vjernika da ne otkriva svoje vjerske aktivnosti zajamčene Članom 9. EKLJP i njegovo pravo na privatnost garantovano Članom 8. EKLJP. Stoga se preporučuje da nacrt Člana 47(2) jasno da navede da informacije koje treba da registruje vjerska zajednica ne uključuju identitet vjernika koji je zatražio obred.

G. Imovina vjerskih zajednica

51. Prema Nacrtu člana 62(1) (VI. Prelazne i završne odredbe), *"vjerski objekti i zemljište koje koriste vjerske zajednice na teritoriji Crne Gore koji su izgrađeni, odnosno pribavljeni iz javnih prihoda države ili su bili u državnoj svojini do 1. decembra 1918. godine, i za koje ne postoje dokazi o pravu svojine vjerskih zajednica, kao kulturna baština Crne Gore, državna su svojina"*. Drugi stav nacrt a ove odredbe navodi da *"vjerski objekti koji su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjima građana do 1. decembra 1918. godine, a za koje ne postoje dokazi o pravu svojine, državna su svojina."*

52. Nacrt Člana 63. odnosi se na proceduru koju treba poštovati u sprovođenju nacrt a Člana 62.: *"Organ uprave nadležan za poslove imovine dužan je da (...) utvrdi vjerske objekte i zemljište koji su (...) državna svojina, izvrši njihov popis i podnese zahtjev za upis prava državne svojine na tim nepokretnostima u katastar nepokretnosti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona"*. Prema Stavu 2. nacrt a ove odredbe, *"Organ uprave nadležan za poslove katastra dužan je da upis prava iz Stava 1. ovog Člana izvrši u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva"*.

53. Nacrt ovih odredbi i njihova činjenična pozadina su prilično nejasni i izvor kontroverzi. Tokom sastanaka, sagovornici koji su se sastali sa delegacijom Venecijanske komisije dali su različita, ponekad kontradiktorna tumačenja. Suština je da se njihovo značenje razjasni u toku zakonodavnog procesa. Iz objašnjenja koja se odnose na istorijsku pozadinu ovih nacrt a odredbi, izvjestioci su zaključili sljedeće: prema Ustavu Knjaževine Crne Gore iz 1905. godine, državna religija u Crnoj Gori je bila Istočno-pravoslavna i utjelovljena u autokefalnoj Crnogorskoj crkvi (Čl. 40(1)) Ustava iz 1905. godine). Ova crkva nije zavisila od bilo koje strane crkve ili institucije, već je sačuvala jedinstvo dogmi sa Ekumenskom istočnom pravoslavnom crkvom (čl. 40(2)). U Knjaževini i kasnije u Kraljevini Crnoj Gori, imovina koju su koristile vjerske zajednice bila je državna imovina. Vjerska zajednica je imala pravo da koristi i uživa u plodovima (usufruct) tog vjerskog dobra uz saglasnost crnogorske države (*jus*

utendi i *jus fruendi*). *Jus abutendi* (pravo vlasništva, uključujući pravo raspolaganja) ostalo je u vlasništvu države. Na primjer, prodaja vjerske imovine zahtijevala je odobrenje Ministarstva unutrašnjih poslova / obrazovanja. Tokom ovog perioda, crkve nisu imale svoj budžet i država se brinula za njihove potrebe, a sveštenici su bili državni službenici.

54. Nakon Podgoričke skupštine 1918. godine, koja je svrgnula kralja Nikolu i ujedinila Crnu Goru sa Kraljevinom Srbijom²³, autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva je kratko vrijeme nastavila sa radom u Crnoj Gori. Nakon stvaranja Kraljevine Jugoslavije (Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca) 1. decembra 1918. godine, čiji je Crna Gora postala dio, kraljevski dekret regenta Karađorđevića iz 1920. godine, pozivajući se na Podgoričku skupštinu 1918. godine, inkorporirao je autokefalnu Crnogorsku pravoslavnu crkvu u Srpsku pravoslavnu crkvu, a imovina koju je koristila je de facto prenijeta na ovu drugu crkvu. Prema navodima vlasti, kraljevski dekret iz 1920. nikada nije objavljen u Službenom listu.

55. Prema dostavljenim informacijama, 1941. sva imovina je nacionalizovana pod komunističkim režimom. Šezdesetih godina državna imovina u Jugoslaviji je zakonski postala "društvena svojina" koja je - po potrebi - uključivala aspekte i privatnog i državnog vlasništva, naglašavajući društvenu prirodu proizvodnje i distribucije.

56. Od 1991. godine, za vrijeme rata koji je doveo do raspada jugoslovenske države, nekoliko vjerskih objekata koji, prema vlastima, predstavljaju dio kulturne baštine Crne Gore, upisani su u katastar nepokretnosti na ime Srpske pravoslavne crkve, u nekim slučajevima na ime Mitropolita, a u nekim slučajevima, čak i na ime pojedinih sveštenika - navodno bez valjane pravne osnove. Čini se da je nekoliko istorijskih crkava, kao i seoskih crkava koje su vjernici gradili u lokalnim zajednicama kroz svoju finansijsku podršku, postalo vlasništvo Srpske pravoslavne crkve. Delegacija Komisije je takođe obaviještena da je Srpska pravoslavna crkva izvršile određene izmjene vanjskog izgleda i ikona svetaca u pojedinim istorijskim crkvama, bez traženja dozvole od vlasti Crne Gore.

57. Vlasti su objasnile da, prema crnogorskom pravu, *iustus titulus*, tj. valjani osnov za potraživanje vlasništva - zakonsko vlasništvo - je jedan od sledeća četiri osnova: pravni ugovor (na primjer, kupoprodajni ugovor); naslijeđe; sudska odluka; ili odluka državnog organa o prenosu imovine. Registracija kod katastra je uslov za utvrđivanje vlasništva (*modus acquirendi*) i moguća je samo ako je ispunjen jedan od ova četiri pravna osnova. Međutim, dokaz o pravu vlasništva se ne čuva u katastru.

58. Registracija u katastru je deklarativna i nije konstitutivna. Registrovano vlasništvo u katastru stvara osporivu pretpostavku vlasništva (*praesumptio iuris tantum*), pretpostavku koja se smatra istinitom, osim ako se osporava i dokaže drugačije pred sudovima. Ova pretpostavka se može osporavati bez vremenskog

²³ Crnogorske vlasti je smatraju nezakonitom, kako je iskazano u novembru 2018. godine, kada je Skupština usvojila rezoluciju kojom se poništavaju odluke Podgoričke skupštine iz 1918. godine.

ograničenja. Što se tiče *usucapio*, odnosno sticanja vlasništva kroz državinu, vlasti su objasnile da državina koja nije zasnovana na dobrim namjerama, već na krađi, nasilju, zloupotrebi moći itd. nije validan osnov za *usucapio*. Pored toga, delegaciji je takođe objašnjeno da prema domaćem pravu i domaćoj sudskoj praksi nije dozvoljeno sticanje društvene imovine kroz državinu.

59. Venecijanska komisija primjećuje da - kako je to pojasnilo nekoliko sagovornika tokom sastanaka - dotični nacrt odredbi može potencijalno obuhvatiti značajan broj vjerskih objekata (*izgrađenih ili pribavljenih iz javnih prihoda države ili u vlasništvu države do 1. decembra 1918. (nacrt Čl. 62(1); izgrađenih na teritoriji Crne Gore na osnovu zajedničkog ulaganja građana do 1. decembra 1918. godine (nacrt Čl. 62(2))*).

60. (i) Po mišljenju vlasti, stupanje na snagu ovih odredbi ne predstavlja "lišavanje imovine" u smislu Člana 1. Prvog protokola uz EKLJP, niti oduzimanje, budući da su te nepokretnosti dio kulturne baštine Crne Gore i nisu smjele da budu upisane na ime vjerskih zajednica, jer prema prevladavajućim pravnim principima i pravilima Crne Gore, one legalno pripadaju državi. Ovo bi takođe objasnilo odsustvo bilo kakvog prava na naknadu štete u nacrtima Članova 62. i 63. (ii) Pored toga, vlasti su navele da čak i da se prema ovom zakonu pravo vlasništva prenese na državu, nakon sudske odluke kojom se poništava relevantno vlasničko pravo vjerske zajednice u zemljišnim knjigama zbog nepostojanja pravnog osnova, to neće automatski uticati na pravo dotične vjerske zajednice da nastavi da koristi ovu imovinu. (iii) Nadalje, kako je država u principu odgovorna za održavanje/očuvanje imovine koja je dio kulturnog naslijeđa Crne Gore, u slučaju prenosa prava vlasništva na državu, vjerskoj zajednici će se nadoknaditi troškovi koje je imala da bi očuvala predmetnu imovinu.

61. Očigledno, nije zadatak Venecijanske komisije da ocjenjuje istorijske činjenice, niti da utvrdi da li je i koja od spornih nepokretnosti pogrešno/zloupotrebom registrovana 1990-ih godina u katastru na ime date vjerske zajednice i za koju nepokretnost se može se reći prema crnogorskim propisima da zapravo pripada državi. Nije na Venecijanskoj komisiji ni da formuliše i primijeni pravila dokazivanja u vezi sa ovim pitanjem. To je dužnost crnogorskog zakonodavca, odnosno crnogorske administracije i sudova.

62. Venecijanska komisija primjećuje da je postupak opisan u nacrtu Člana 63. samo upravni postupak pred katastrom nepokretnosti: javni organ nadležan za pitanja imovine utvrdiće vjerske objekte u vlasništvu države i podnijeti zahtjev za upis prava vlasništva u katastru nepokretnosti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu zakona. Prema objašnjenjima datim delegaciji, prilikom njihovog podnošenja katastru, vlasti bi trebalo da osporavaju imovinsko pravo tvrdeći da predmetna nepokretna imovina potpada pod pravni režim koji se primenjuje na vjersku imovinu uopšte, prema kojoj je imovina koju koriste vjerske zajednice državna imovina, a vjerska zajednica samo ima pravo da je koristi i uživa u njenim plodovima. Ovaj pravni režim, kako je gore objašnjeno, bio je primjenjiv u Crnoj Gori do Podgoričke skupštine 1918. godine (poništena 2018. godine odlukom Skupštine Crne Gore), ponovo između 1941. i

1960. (državna imovina pod komunističkim režimom) i od 1960. nadalje (društvena svojina). Javni organ nadležan za poslove katastra treba da registruje tražena prava u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva.

63. Data vjerska zajednica imaće mogućnost da ospori tvrdnju vlasti da predmetna nepokretna imovina potpada pod pravni režim koji se primjenjuje na vjersku imovinu uopšte, dostavljanjem dokaza da predmetna imovina predstavlja izuzetak od primjene takvog opšteg pravnog režima i da sama registracija u katastra ima zakonsku osnovu. Data vjerska zajednica ima mogućnost da te dokaze iznese, prvo, u okviru upravnog postupka pred katastrom. Delegaciji je objašnjeno da će predmetna vjerska zajednica biti obaviještena o podnesku vlasti katastru i da će imati mogućnost da učestvuje u upravnom postupku koji će stoga biti adversarni. Drugo, u slučaju da dokaze o vlasništvu koje je dostavila predmetna vjerska zajednica ne prihvati organ uprave nadležan za katastar i njena upravna žalba bude neuspješna, vjerska zajednica će imati mogućnost da ospori rješenje uprave o registraciji vlasničkih prava države nad tom imovinom pred upravnim sudovima.

64. U svijetlu objašnjenja datih tokom sastanaka, važno je na prvom mjestu podvući da će se u sprovođenju režima utvrđenog u nacrtu Članova 62. i 63., primjenjivati postojeći principi i zakonska pravila u vezi sa katastrom nepokretnosti i registracijom vlasničkih prava na nepokretnostima. To znači da pitanje registracije nepokretne imovine opisano u nacrtu Člana 63. neće biti regulisano posebnim pravilima posebno predviđenim za ovu svrhu. Pravila o kojima se govori u nacrtu zakona su ista pravila koja bi sudovi primenjivali ako bi država ili lokalna zajednica koja tvrdi da je vlasnik vjerskog objekta registrovanog na ime Srpske pravoslavne crkve, tužila tu crkvu pred građanskim sudom radi utvrđivanja prava vlasništva nad imovinom. Mogućnost tužbe protiv Srpske pravoslavne crkve u odnosu na svaki sporni vjerski objekat zaista i postoji, iako bi to bio skup i veoma dug postupak koju nacrt zakona pokušava da izbjegne s obzirom na veliki broj slučajeva u kojima bi taj postupak trebalo sprovesti. Postupak prema Članovima 62. i 63. nacrt zakona bi takođe imao efekat izbjegavanja direktne konfrontacije između lokalnih zajednica i vjerskih zajednica ili između vjerskih zajednica, jer bi država u svim postupcima bila tužena strana. Generalno, nije problematično to što *lex specialis* određuje poseban upravni i sudski postupak, ako materijalna pravila i procesni kriterijumi obezbjeđuju nivo zaštite koji je ekvivalentan onom u parničnom postupku.

65. U principu, opšte karakteristike postupka kao što je gore opisano ne izazivaju nikakvu posebnu kritiku. Međutim, Venecijanska komisija nema mogućnost da ispita svaki zakon koji se posebno odnosi na imovinska prava i koji bi mogao imati ulogu u implementaciji odredbi iz nacrt zakona. Konkretnije, Venecijanska komisija nije bila u poziciji da ocijeni gore pomenuti zakon i praksu o pretpostavci vlasništva koja je nastala registracijom i o ograničenjima - sticanja vlasničkih prava kroz državinu (vidi stav 58 gore). Očigledno je da upravne i sudske procedure koje će se koristiti za ispitivanje i utvrđivanje imovinskih prava, uključujući primjenu drugih relevantnih zakona u tom pogledu, treba da budu u skladu sa zahtjevima iz Člana 1. Prvog protokola uz

Konvenciju i Člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, kako ih tumači ESLJP u svojoj sudskoj praksi.

66. Štaviše, treba dati i sljedeća zapažanja i preporuke: prvo, iako je delegaciji objašnjeno da predmetna vjerska zajednica može podnijeti bilo koji dokaz, uključujući pisane dokumente ili čak svjedočenja, kako bi dokazala, u upravnom i sudskom postupku, pravni osnov za upis vlasničkih prava u katastru, nacrt odredbi uopšte ne pominje standard dokazivanja koji se može koristiti u tim postupcima. Na primjer, nacrt odredbi ne govori o tome da li se dugoročna bona fide državina može smatrati dokazom²⁴, ili da li se registracija kod katastra kao takva može smatrati početkom dokaza. Nacrt odredbi stoga treba da obezbijedi ključne standarde dokazivanja koji će se primjenjivati u upravnim i sudskim postupcima kako bi se dokazala imovinska prava.

67. Nacrt odredbi treba da izričito navede pravo date vjerske zajednice da bude obaviještena i da učestvuje u upravnom postupku pred državnim organom nadležnim za poslove katastra. Nadalje, Venecijanska komisija preporučuje da relevantni nacrt odredbi jasno navede da žalba date vjerske zajednice pred upravnim organima, a zatim i pred sudovima, ima suspenzivni efekat na registraciju promjene vlasništva u katastru.

68. Vlasti su objasnile da prenos imovine vjerskih objekata i zemljišta u načelu neće uticati na upotrebu te imovine od strane vjerske zajednice. Ovo, po mišljenju Komisije, predstavlja važnu garanciju da vjerske zajednice mogu nastaviti svoje vjerske aktivnosti u tim objektima u skladu sa svojim pravom na slobodu vjeroispovijesti. Međutim, ova garancija ne proizilazi iz nacrtu zakona. Teoretski, dakle, kada organ uprave nadležan za katastar registruje državu kao vlasnika imovine po osnovu zahtjeva iz nacrtu Člana 63, može se izdati upravni nalog za iseljenje. Venecijanska komisija stoga preporučuje da nacrt zakona izričito kaže da sama činjenica da je država proglašena vlasnikom neke vjerske imovine neće automatski uticati na ranije postojeće pravo korišćenja te imovine. Međutim, to ne bi trebalo da utiče na pravo države da nametne stroge uslove za korišćenje ove imovine radi očuvanja i zaštite kulturnog nasljeđa zemlje, uključujući i zahtjev da svaka promjena na imovini zahtijeva prethodno ovlašćenje države.

69. Pozitivno je da u slučaju da se u katastru registruje vlasništvo države nad nepokretnom imovinom, vjerskoj zajednici koja je prethodno imala pravo vlasništva treba nadoknaditi troškove koje je imala za održavanje/očuvanje te imovine. Prema vlastima, ovo se zasniva na odgovornosti države za održavanje imovine koja je dio kulturne baštine Crne Gore. Ova obaveza o refundiranju sredstava, međutim, treba da proizađe iz i da bude garantovana nacrtom ovih odredbi.

²⁴ U slučaju Svetih manastira protiv Grčke (9. Decembar 1994., predstavka br. 13092/87; 13984/88), vezano za zakonodavstvo koje dodjeljuje državi veliki dio poljoprivrednog i šumskog zemljišta manastira, ESLJP je naveo da daje poseban značaj sticanju imovine održajem od strane manastira kao podnosilaca predstavke, posebno imajući na umu činjenicu da su manastiri osnovani mnogo prije stvaranja države Grčke i da su vijekovima stekli značajnu nepokretnu imovinu, i da do 19. vijeka nije bilo moguće registrovati vlasnička prava, odnosno legate i nasljedstvo do 1946. godine.

H. Sankcije

70. Nacrtom Članova 58. i 59. predviđaju se novčane kazne koje se mogu izreći vjerskim zajednicama za prekršaje navedene u odredbama nacarta zakona. Ti prekršaji se tiču prisiljavanja lica da postane i ostane pripadnik neke vjerske zajednice ili sprječavanja lica da postane i ostane pripadnik vjerske zajednice; sprječavanje lica u ostvarivanju prava zbog pripadnosti ili nepripadanja vjerskoj zajednici i niz drugih prekršaja u vezi sa kršenjem niza pravila u pogledu vjerske pouke i vjerskih škola (osnivanje vjerske škole za osnovno obrazovanje (nacrt Čl. 58(3) u vezi sa nacrtom Člana 54(1);), roditelj ili staratelj koji se bavi vjerskom poukom suprotno odluci djeteta (nacrt Čl. 59(1) u vezi sa nacrtom Čl. 51(2)); vjerski službenik koji se bavi vjerskom nastavom izvan vjerskih objekata ili odgovarajućih objekata za tu svrhu, kao i vjerskom poukom u periodu kada učenici imaju nastavu u školi (nacrt Čl. 59(2) u vezi sa nacrtom Čl. 51 (1) i (3)).

71. Kako su predstavnici Kancelarije zaštitnika ljudskih prava i sloboda izjavili tokom sastanaka u Podgorici, ne postoji očigledan razlog zbog kojeg ove "kaznene odredbe" biraju jedan skup određenog ponašanja koje će se kazniti izricanjem novčane kazne, dok se druge povrede jednako važnih pravila ne pominju u tim odredbama. Na primjer, gore pomenuti nacrt Člana 32. podrazumijeva da se u nekim slučajevima širenje vjerske mržnje (upućivanjem na nacrt Člana 30) može kazniti novčanom kaznom. Međutim, iako ova odredba predviđa "novčanu kaznu" za širenje vjerske mržnje, to se ne pominje u kaznenim odredbama. Delegacija je takođe obaviještena da drugi zakoni, kao što je, na primjer, zakon o antidiskriminaciji, već sadrže kaznene odredbe koje se mogu primijeniti u pogledu ostvarivanja slobode vjeroispovijesti i aktivnosti vjerskih zajednica. Venecijanska komisija preporučuje da, ukoliko ove kaznene odredbe uopšte ostanu u nacrtu zakona, one treba da budu usklađene sa drugim relevantnim odredbama ne samo nacarta zakona, već i drugih relevantnih zakona.

V. Zaključak

72. Venecijanska komisija pozdravlja istinske napore crnogorskih vlasti da zamijene Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1977. koji je pripremljen i usvojen u prethodnom režimu, novim Zakonom o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom statusu vjerskih zajednica, posebno iz dva razloga: prvo, moderna država Crna Gora, nakon nezavisnosti 2006. godine i prema Ustavu usvojenom u oktobru 2007. godine, djeluje u uslovima koji se fundamentalno razlikuju od pravnih, političkih i socijalnih uslova u vrijeme Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Drugo, od usvajanja Zakona iz 1977. godine značajno su se razvili međunarodni standardi u oblasti slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja. Obezbjedivanje novog pravnog okvira za ostvarivanje prava na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja koje uzima u obzir postojeće i istorijske uslove u zemlji danas predstavlja neophodnost.

73. Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom statusu vjerskih zajednica, razmatran u ovom Mišljenju na osnovu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, donosi značajne pozitivne promjene postojećeg, zastarjelog zakonodavstva: naslov nacarta zakona i njegova različita poglavlja ne

govore o "vjeroispovijesti" u izolovanom smislu, već o "vjeroispovijesti ili uvjerenju", naglašavajući da pravo garantuje i "nereligijska" uvjerenja. Nacrt zakona jasno predviđa da registracija vjerskih zajednica nije obavezna i nije uslov za uživanje prava. Nadalje, ima prilično liberalan pristup uslovima za registraciju vjerskih zajednica: čak i vrlo male zajednice sa samo tri člana, uključujući strance sa stalnim prebivalištem u Crnoj Gori, imaju pravo da se registruju u Crnoj Gori. Nacrt zakona takođe poštuje autonomiju vjerskih zajednica da odluče o svom imenu i simbolima. Isto važi i za odredbe nacrt zakona koje se tiču prava vjerskih zajednica, bilo registrovanih ili neregistrovanih, na vjersku pouku i na osnivanje vjerskih škola. U ovom mišljenju, Venecijanska komisija je formulisala niz preporuka sa ciljem daljeg unapređenja i pojašnjenja nacrt odredbi vezano za ova pitanja.

74. Što se tiče važnog pitanja imovine vjerskih zajednica, Venecijanska komisija razumije zabrinutost crnogorskih vlasti u pogledu uvođenja pravne sigurnosti i rješavanja pitanja moguće nezakonite/zloupotrebom registracije na ime vjerskih zajednica iz 1990-ih godina niza vjerskih objekata koji mogu biti dio kulturne baštine Crne Gore. Tim prije zato što država - prema Članu 78. Ustava - ima dužnost da štiti prirodnu i kulturnu baštinu zemlje. Venecijanska komisija pozdravlja u tom pogledu to što se rješenja predložena u ovom nacrtu zakona oslanjaju na dugogodišnje pravne principe crnogorskog pravnog poretka i ne zasnivaju se na ad hoc pravilima, specifičnim za ovu situaciju. Ovo mišljenje je ograničeno na analizu odredbi nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom statusu vjerskih zajednica. Očigledno nije zadatak Venecijanske komisije da ocjenjuje istorijske činjenice i sukcesivne pravne režime kako bi odlučila o pravnoj valjanosti registracije iz devedesetih godina prošlog vijeka na ime vjerskih zajednica. Štaviše, od Venecijanske komisije nije traženo i nije njen zadatak da ispita svaki drugi zakon koji bi se mogao primijeniti prilikom sprovođenja odredbi nacrt zakona koje se tiču imovinskih prava. Komisija naglašava da primjena relevantnog zakonodavstva, kao i upravni i sudski postupci koji će se koristiti za ispitivanje i utvrđivanje imovinskih prava, treba da budu u skladu sa uslovima iz Člana 1. Prvog protokola uz Konvenciju i Člana 6. Evropske konvencije kako ih tumači ESLJP u svojoj sudskoj praksi. Venecijanska komisija ima niz preporuka u pogledu neophodnih dodatnih procesnih garancija u nacrtu Članova 62 i 63.

75. U zaključku, pored detaljnih preporuka iznijetih u ovom mišljenju, date su sljedeće glavne preporuke:

Što se tiče procesa izrade nacrt zakona i javnih konsultacija:

- Vlasti treba da nastave sa inkluzivnim i efikasnim konsultacijama sa javnošću, uključujući i predstavnike verskih zajednica, što je važan uslov da se postigne što je moguće šira saglasnost o pitanjima koja su predmet nacrt zakona;

- Vlada treba da konsultuje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, a eventualni komentari koje može podnijeti ova institucija treba da budu uzeti u obzir prilikom finalizacije nacrt zakona.

Vjerska pouka i vjerske škole:

- Vjerske zajednice bi trebalo da imaju mogućnost da osnivaju i osnovne škole sve dok usvajaju nastavni plan i program koji je definisala država za osnovne škole, osim ako se ne daju uvjerljivi argumenti zašto to ne bi trebalo dopustiti.

Što se tiče imovine vjerskih zajednica:

- Nacrt zakona treba da navede ključne standarde dokazivanja koji se mogu koristiti u upravnim i sudskim postupcima koji se odnose na imovinska prava vjerskih zajednica;

- Nacrt zakona treba jasno da navede da promena u vlasništvu nad vjerskom imovinom neće automatski uticati na već postojeće pravo na korišćenje takve imovine. Država u svakom slučaju ima pravo da nametne stroge uslove za korišćenje imovine u cilju zaštite kulturne baštine;

- Nacrtom člana 63 treba jasno navesti pravo date vjerske zajednice da bude obaviještena i da učestvuje u upravnom postupku pred organom javne uprave nadležnim za poslove katastra, čim javni organ podnese zahtjev za promjenu vlasništva nad vjerskom imovinom u katastru u korist države;

- Žalba date vjerske zajednice prvo pred upravnim organima, a potom i pred upravnim sudovima treba da ima suspenzivno dejstvo na registraciju promjene vlasništva u katastru.

76. Venecijanska komisija ostaje na raspolaganju crnogorskim vlastima za dalju pomoć po ovom pitanju.

NACRT ZAKONA O SLOBODI VJEROISPovJESTI - KOMENTARI

Član	Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti	KOMENTAR 2015. godina Katolička vjerska zajednica	NAPOMENA sastanak 27.07.2018. godine – Katolička vjerska zajednica	KOMENTAR 06.06.2018. godine Crnogorska pravoslavna crkva	KOMENTAR 04.04.2018. godine Islamska zajednica u Crnoj Gori	Osvrt na komentare 04.04.2018.
1.	Sloboda vjeroispovijesti zajemčena Ustavom ostvaruje se u skladu sa ovim zakonom. Sloboda vjeroispovijesti obuhvata: pravo pojedinca da sam ili u zajednici sa drugim, javno ili privatno ispoljava vjeru ili uvjerenje, molitvom, propovijedima, običajima ili obredom, pravo da promijeni vjeru, slobodu da učestvuje u vjerskoj pouci i nastavi, kao i pravo da njeguje i razvija vjersku tradiciju.	Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da je Nacrt zakona nejasan i preširok i da treba napisati dva posebna akta: Zakon o slobodi vjeroispovijesti i Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica. Predlaže da stav 4 treba da glasi: "Država nijednu Crkvu ili vjersku zajednicu ne smatra državnom ali svima garantuje nesmetano ostvarivanje slobode vjeroispovijesti". Komentar: "Zakon je o slobodi vjeroispovijesti, a neprekidno se čitajući njegove članke stiče dojam	Predlog: Da se Nacrt zakona zove Nacrt zakona o crkvama i vjerskim zajednicama ili da se kroz tekst zakona u pojmovniku ili kroz član 1. Definišu odvojeno „crkve i vjerske zajednice“ (u daljem tekstu: vjerske zajednice).	Predlažu da se zajednički nade novi naziv zakona. Slijedeća pitanja je jako bitno da Nacrt zakona reguliše: - Ravnopravan položaj svih vjerskih zajednica (organizacija) - Registracija vjerskih zajednica (organizacija) -Izraz konfesionalna zajednica ne stoji u Nacrtu zakona i ne treba da stoji u Nacrtu zakona.	1.Predlažu IZMJENU NAZIVA ZAKONA sa razloga što smatraju da se postojeće rješenje više ograničenjima (pa predlaže više afirmativnog djelovanja)	Medunarodni je standard Zakon o slobodi i vjeroispovijesti.
			Primijeniti afirmativan pristup Zakona, te da se iz sadržaja zakona može utvrditi da će Zakon služiti svim građanima, a ne samo vjerskim zajednicama.		Predlažu naziv "Zakon o slobodi vjeroispovijesti i – pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica.	

Sloboda vjeroispovijesti štiti teistička, neistička i ateistička uvjerenja, kao i pravo da se ne ispoljava bilo kakva vjera ili uvjerenje. Država garantuje nesmetano ostvarivanje slobode vjeroispovijesti.	da je riječ o Zakonu o zabranama vjerskih sloboda. Nacrt zakona ni u jednom članu nije uvažio niti prepoznao doprinos i značaj Crkava i vjerskih zajednica, kao nosioca socio-zdravstvene, karitativne, kulturne i naučne djelatnosti".	Predlog se prihvata.	2. DA SE ISLAMSKA I OSTALE VJERSKE ZAJEDNICE PREPOZNAJU KAO ISTORIJSKE I TRADICIONALNE, KOJE IMAJU SEGMENT KONTINUITETA, u odnosu na druge vjerske zajednice registrovane kao NVO koje se osnivaju radi nekog cilja (npr. formira se vjerska zajednica da bi dobili <u>diplomatski pasos</u>). 3. PREPOZNATI I ZAŠTITI TERMINE KAO „ISLAMSKE“ (SUNET, PRINOŠENJE ŽRTVE –KURBAN, ZEKAT- DOBROVOLJAN I OBAVEZAN PRILOG ..vjerska	
---	--	-----------------------------	--	--

					obaveza i jedan od stubova vjere, MOLITVA). 4. DA POTPISANI UGOVOR IZMEDU DRŽAVE I VJERSKIH ZAJEDNICA KOJI SU TO POTPISALE BUDE SASTAVNI DIO ZAKONA. ONE ŠTITE DA NIKO SPOLJA NE MOŽE DJELOVATI U NAŠOJ DRŽAVI, da se zaštite škole. Do sada su ovaj ugovor potpisale katolička crkva, jevrejska zajednica i islamska zajednica. Predlažu da se ovo pitanje uredi kroz prelazne i završne odredbe).	
2.	Sloboda vjeroispovijesti uključuje i pravo pojedinca da odbije ispunjenje vojne ili druge obaveze koja uključuje upotrebu					

	oružja (prigovor savjesti). Pravo na prigovor savjesti ostvaruje se u skladu sa propisima u oblasti bezbjednosti i odbrane.				
3.	Gradani iste vjeroispovijesti imaju pravo na ispoljavanje svoje vjere osnivanjem vjerske zajednice. Vjerska zajednica je dobrovoljno, neprofitno udruženje lica iste vjeroispovijesti, koje se osniva radi javnog i privatnog ispoljavanja vjere, vršenja vjerskih obreda i vjerskih poslova i ima svoju strukturu, organe i unutrašnja pravila.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da treba dodati novi stav 1: "Tradicionalne Crkve i vjerske zajednice čiji je povijesni kontinuitet dokaziv smatraju se registriranim vjerskim zajednicama (u daljem tekstu vjerska zajednica)". stav 2: "Gradani iste vjeroispovijesti imaju pravo na ispoljavanje svoje vjere u okviru tradicionalne Crkve to jest vjerske zajednice, čiji je povijesni kontinuitet dokaziv, ili osnivanjem vjerske zajednice"; stav 3: "Vjerska zajednica je pravno, dobrovoljno i neprofitno udruženje lica iste vjeroispovijesti, koje se osniva radi javnog i privatnog ispoljavanja vjere, vršenja vjerskih	Privatata se predlog da se nade načina da se prepozna procedura pravnog prepoznavanja tradicionalnih vjerskih zajednica u odnosu na novoformirane vjerske zajednice, koje nemaju kontinuitet i tradiciju.		

	obreda i vjerskih poslova, kao i socijalnog i karitativnog djelovanja, te djelovanja na području kulture, odgoja i obrazovanja, i ima svoju strukturu, organe i unutrašnja pravila".					
4.	Vjerska zajednica je slobodna u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. Vjerska zajednica samostalno odlučuje, naročito o: 1) unutrašnjoj organizaciji, obrazovanju, sastavu, ovlašćenjima i funkcionisanju njenih organa; 2) imenovanju i ovlašćenjima svojih vjerskih službenika i drugih vjerskih radnika;	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 3 treba da glasi: "Prije imenovanja, odnosno objavljivanja imenovanja najviših vjerskih velikodostojnika, vjerska zajednica o tome na povjerljiv način obavještava Vladu Crne Gore, koja se odriče mišljenja u sam izbor, imenovanje i smjenjivanje velikodostojnika, kao i uspostavljanje struktura vjerskih zajednica".	Barska biskupija, pored ovog predloga, predlažu i brisanje posljednjeg stava. Takođe predlažu da tradicionalne vjerske zajednice samo obavijeste državu o dolasku novog poglavara—upravitelja . Predlažu da se napravi aplikacija koju je neophodno ispuniti. Predlog će biti prihvaćen.		5.Dopuniti član 4, stav 1, alineja 2) na način što treba dodati i " velikodostojnike na sledeći način: 2)imenovanju i ovlašćenjima svojih vjerskih službenika i velikodostojnika, kao i drugog vjerskog osoblja "...	

	3) pravima i obavezama svojih vjernika, pod uslovom da ne ometaju njihovu vjersku slobodu; 4) povezivanju ili učestvovanju u međuvjerskim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori ili u inostranstvu. Prije imenovanja, odnosno objavljivanja imenovanja najviših vjerskih velikodostojnika, vjerska zajednica o tome na poverljiv način obavještava Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada).				5. PREDLAŽU BRISANJE STAVA KOJI GLASI: „Prije imenovanja ili izbora, odnosno objavljivanja imenovanja ili izbora najviših vjerskih velikodostojnika, vjerska zajednica o tome na poverljiv način obavještava Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada)“	Cilj ove norme je da kroz ovaj institut DRŽAVA na bazi poverjenja, kroz uzvišeni i svečarski čin, dobije informacije o izboru crkvenog velikodostojnika, prije procesa inauguracije.
5.	Vjerska zajednica samostalno upravlja					

	vjerskih osjećanja u političke svrhe.				
8.	Niko ne može na bilo koji način biti primoran da postane ili ostane član vjerske zajednice, niti da učestvuje ili ne učestvuje u ispoljavanju vjeroispovijesti. Niko ne može biti onemogućen da, zbog pripadnosti vjerskoj zajednici, koristi prava koja kao građanin ima na osnovu zakona.			7. Dopuniti član 8 na način što treba iza riječi „ili“ dodati riječ „sprječčen“ na sledeći način : „Niko ne može na bilo koji način biti primoran ili sprječčen da postane ili ostane član vjerske zajednice, niti da učestvuje ili ne učestvuje u ispoljavanju vjeroispovijesti“	Zabrana prozelitizma –u skladu međunarodnim pravom
9.	Zabranjen je svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije po osnovu vjerskih uvjerenja ili ispoljavanja uvjerenja i podsticanje vjerske mržnje i netolerancije.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 9 treba da glasi: "Zabranjen je svaki vid vrijeđanja vjerskih službenika i sknavljenje vjerskih objekata i simbola, kao i svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije po osnovu vjerskih uvjerenja ili ispoljavanja tih uvjerenja i podsticanje vjerske mržnje i netolerancije."	Predlog je već ureden drugim propisima. „Sknavljenje je krivično djelo i propisano je krivičnim zakonom.“ U potrijebiti termin „ugrožavanje“, Npr „Zabranjen je svaki vid ugrožavanja...“		

	svojom imovinom i novčanim sredstvima na osnovu sopstvenih autonomnih propisa, u skladu sa zakonom.				
6.	Dobra koja predstavljaju kulturnu baštinu Crne Gore, a na kojima pravo svojine ili pravo korišćenja ima vjerska zajednica, ne mogu se otuđiti ili iznijeti iz države, bez saglasnosti Vlade.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 6 treba da glasi: "Dobra koja predstavljaju kulturnu baštinu Crne Gore, a na kojima pravo svojine ili pravo korišćenja ima vjerska zajednica, ne mogu se otuđiti ili iznijeti iz države, bez saglasnosti Vlade i nadležne vjerske zajednice".	Predlog se prihvata .	6.. ZAŠTITA IMOVINE VJERNIKA Da se zaštiti imovina vjernika (ustanove, institucija , itd od kasnijih zloupotreba	
7.	Vjerska zajednica djeluje u skladu sa pravnim poretkom Crne Gore, javnim redom i moralom. Djelovanje vjerske zajednice ne smije biti usmjereno protiv drugih vjerskih zajednica i vjeroispovijesti, niti na štetu drugih prava i sloboda vjernika i građana. Zabranjeno je političko djelovanje vjerske zajednice i zloupotreba				

10.	Prikupljanje i obrada podataka o vjerskim uvjerenjima pojedinca, vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.	Konsultovati Direktivu u vezi ličnih podataka iz maja 2018. godine			
11.	Teritorijalna konfiguracija vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori, ne može se proširati van Crne Gore. Sjedište vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori mora biti u Crnoj Gori.				
12.	Pojedina pitanja od zajedničkog interesa za Crnu Goru i jednu ili više vjerskih zajednica mogu se urediti ugovorom koji zaključuju Vlada i vjerska zajednica.				
13.	Nadzor nad primjenom ovog zakona vrši organ državne uprave nadležan za pitanja ljudskih prava i sloboda				

	(u daljem tekstu: Ministarstvo).				
14.	Vjerska zajednica, odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu (u daljem tekstu: vjerska zajednica) stiču svojstvo pravnog lica upisom u registar vjerskih zajednica (u daljem tekstu: Registar), koji vodi Ministarstvo. Sadržaj Registra, kao javne evidencije, propisuje Ministarstvo. Registar se sastoji od baze podataka i zbirke dokumenata. Baza podataka čuva se u elektronskom obliku.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 14 treba da glasi: "Vjerska zajednica, odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu, ukoliko nije stekla svojstvo pravnog lica svojstvo pravnog lica kontinuitetom, stiče svojstvo pravnog lica upisom u registar vjerskih zajednica (u daljem tekstu: Registar), koji vodi Ministarstvo. Sadržaj Registra, kao javne evidencije, propisuje Ministarstvo. Registar se sastoji od baze podataka i zbirke dokumenata. Baza podataka čuva se u elektronskom obliku, i u svakom trenutku je dostupna vjerskim zajednicama."			
15.	Vjerska zajednica može da se registruje ako ima najmanje 50 punoljetnih vjernika koji su crnogorski državljani i	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 15 treba da glasi: "Novoosnovana vjerska zajednica može da se registruje ako ima	Predlog : riječ „novooosnovana “ zamijeniti sa riječi „nova “		
		Razmisliti o predlogu da se nova vjerska zajednica			

	imaju prebivalište u Crnoj Gori.	najmanje 50 punoljetnih vjernika koji su crnogorski državljani i imaju prebivalište u Crnoj Gori, a nakon 5 godina djelovanja u okviru NVO-a/udruženja."	ne može registrovati bez saglasnosti poglavara.		
16.	Prijavu za registraciju vjerske zajednice, Ministarstvu podnosi lice ovlašteno za zastupanje vjerske zajednice. Prijava iz stava 1 ovog člana sadrži: 1) naziv vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica i ne smije sadržati službeni naziv druge države i njena obilježja; 2) sjedište i adresu	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 2 tačka 1 treba da glasi: "Naziv vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica i ne smije sadržati službeni naziv druge države i njena obilježja; s tim što se to ne odnosi na vjerske zajednice koje su prema pravu te vjerske zajednice organizacioni dio vjerske zajednice izvan Crne Gore i mogu koristiti izvorni naziv te vjerske zajednice".		8. U članu 18, stav 2, predlažu da se promijeni alineja 1) ..."naziv vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica i ne smije sadržati službeni naziv druge države i njena obilježja ..	

	vjerske zajednice u Crnoj Gori; 3) podatke o vjerskim i drugim objektima koji se koriste za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova; 4) podatke o vjerskim školama i domovima za smještaj lica koja se školuju, o socijalnim i humanitarnim ustanovama, kao i o informativnoj i izdavačkoj djelatnosti vjerske zajednice.		Predlog: brisati riječi „autentični tekst“ iz posljednjeg stava.	

Uz prijavu iz stava 1 ovog člana, prilažu se:				
- odluka o osnivanju, sa podacima o licima iz člana 15 ovog zakona (lično ime, jedinstveni matični broj ili broj lične karte, dokaze o državljanstvu i prebivalištu), sa njihovim svojeručnim potpisom; podaci o zastupniku vjerske zajednice (lično ime, jedinstveni matični broj ili broj lične karte, dokaze o državljanstvu				

	u i prebivalištu) , sa njegovim svojeručnim potpisima i - opis osnova vjerovanja i autonomne propise o svojoj unutrašnjoj i teritorijalnoj organizaciji i načinu djelovanja, na crnogorsko m jeziku ili jeziku u službenoj upotrebi koji vjerska zajednica koristi u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova; - osnovne vjerske tekstove				
--	--	--	--	--	--

	vjerske zajednice u autentičnom tekstu.				
17.	Organizacioni dio vjerske zajednice koji djeluje u Crnoj Gori, a čije je sjedište u inostranstvu, koji do sada nije bio prijavljen kod nadležnog organa u Crnoj Gori, uz prijavu iz člana 16 ovog zakona, prilaže i odluku nadležnog organa te vjerske zajednice za upis u Registar.				
18.	Ministarstvo, u roku od 60 dana od dana prijema uredne prijave i potrebne dokumentacije iz čl. 16 i 17 ovog zakona utvrđuje da li su ispunjeni uslovi za upis vjerske zajednice propisani ovim zakonom. Ako vjerska zajednica ispunjava uslove za registraciju, Ministarstvo donosi rješenje o upisu u Registar.				

19.	Ministarstvo će odbiti da registruje vjersku zajednicu ako lice ovlašteno za zastupanje vjerske zajednice ne podnese prijavu za registraciju u skladu sa članom 16 st. 2 i 3 ovog zakona. Rješenje Ministarstva o odbijanju upisa u Registar je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor.					
20.	Vjerska zajednica obavještava Ministarstvo o svakoj promjeni podataka iz člana 16 st. 2 i 3 ovog zakona, u roku od 30 dana od nastanka promjene. Upis svih promjena vrši se u skladu sa odredbama ovog zakona o registraciji vjerske zajednice.					
21.	Registrovanoj vjerskoj zajednici zabranice se djelovanje, ako: 1) djeluje suprotno	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1, broj 3, kao i stavove 3 i 4 treba brisati.	Ovakvo rješenje nebi bilo u skladu sa smjernicama Venecijanske komisije.			

pravnom i poretku i javnom moralu. podstiče nacionalnu, vjersku ili drugu diskriminaciju i nasilje ili raspiruje nacionalnu, rasnu, vjersku ili drugu mržnju, radi netrpeljivosti i i progona; su svrha, ciljevi i način njenog vjerskog djelovanja zasnovani na nasilju ili koriste nasilje kojim se ugrožava život, zdravlje ili druga prava i slobode pripadnika te		Potrebno je napraviti gradaciju (sa ograničenjima do Ustava), jer ovdje probija Ustav. PP. Ko bi vodio proceduru zabrane vjerske zajednice. Predlog i jedina moguća opcija – Ustavni sud. DORADITI NORMU.			
---	--	--	--	--	--

	ili druge vjerske zajednice, kao i drugih lica na način kojim se ugrožava ljudsko dostojanstvo 3) se utvrdi da obavlja djelatnost radi sticanja profita, suprotno ovom zakonu. Državni organ, odnosno organ državne uprave koji utvrdi postojanje razloga iz stava 1 ovog člana dužan je da, bez odlaganja, kod nadležnog suda inicira postupak za zabranu djelovanja vjerske zajednice. U slučaju iz stava 2 ovog člana shodno se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje				
--	--	--	--	--	--

	djelovanje nevladinih organizacija. Odredbе ovog člana primjenjuju se i na neregistrovanu vjersku zajednicu, ako postoje razlozi iz stava 1 tač. 1 i 2 ovog člana.				
22.	U slučaju donošenja naredbe za sprovođenje istrage protiv vjerskog službenika zbog krivičnog djela propisanog Krivičnim zakonom, nadležni sud će o tome prethodno obavijestiti vjersku zajednicu.				
23.	Ministarstvo će brisati vjersku zajednicu iz Registra, ako: 1) vjerska zajednica sama donese odluku o svojem prestanku; 2) je pravosnažnom sudskom odlukom utvrđena odgovornost	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1, tačku 4 treba brisati.			

	vjerske zajednice za krivično djelo i izrečena kazna prestanka pravnog lica; 3) je vjerska zajednica prestala da postoji u skladu sa odredbama ovog zakona; 4) nadležni organ utvrdi da su podaci ili prilozi uz prijavu za registraciju netačni; 5) je vjerskoj zajednici, na osnovu sudske odluke, zabranjeno djelovanje iz razloga propisanih članom 21				

	stav 1 ovog zakona. Vjerska zajednica briše se iz Registra rješenjem Ministarstva. Rješenje Ministarstva iz stava 2 ovog člana je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor.				
24.	O imovini vjerske zajednice brisane iz Registra, nakon izmirenja dugova, odlučuje se na način određen aktima vjerske zajednice. Ako aktima vjerske zajednice nije određen način postupanja, imovina vjerske zajednice postaje imovina Crne Gore.				
25.	Na pitanja koja nijesu uređena ovim zakonom, primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje upravni postupak.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 25 treba da glasi: "Na pitanja koja nisu uređena ovim zakonom primjenjuju se odredbe pozitivnih zakona kojima se uređuju ta pitanja".			9. Predloženo je da se ova odredba dopuni normom kojom će se urediti pružanje pomoći u rješavanju sporova shodno čl. 7 Zakona o crkvama i vjerskim zajednicama Srbije na sledeći način : „ Za izvršenje

				<i>pravosnažnih odluka i presuda koje izdaju nadležni organi crkava i verskih zajednica država pruža odgovarajuću pomoć, na njihov zahtev, u skladu sa zakonom"</i> Predložu da se razmisli o mogućnosti upotrebe (vještaka za šerijatsko pravo).	
26.	Vjerska zajednica obezbjeđuje sredstva za obavljanje svoje djelatnosti od prihoda iz sopstvene imovine, donacija i drugih doprinosa fizičkih i pravnih lica, sredstava međunarodnih vjerskih organizacija čiji su članovi i drugih pravnih poslova i djelatnosti na neprofitnim osnovama, u skladu sa zakonom. O prihodima iz stava 1 ovog člana vjerska zajednica vodi evidenciju.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerske zajednice samostalno upravljaju svojom imovinom i novčanim sredstvima u skladu s vlastitim autonomnim propisima. Obezbjeđuju sredstva za obavljanje svoje djelatnosti od prihoda iz sopstvene imovine, donacija i drugih doprinosa fizičkih i pravnih lica, sredstava međunarodnih vjerskih organizacija čiji su članovi i drugih pravnih poslova i djelatnosti. Mogu			

		obavljati karitative, privredne, odgojno-obrazovne, kulturne, umjetničke ili druge opštekorisne djelatnosti, te prodaju vjerskih izdanja ili suvenira i sl., a na osnovu odluka svojih organa, u skladu sa zakonom. O prihodima iz privredne djelatnosti vjerske zajednice su dužne voditi evidenciju".			
27.	Vjerska zajednica za svoje obaveze odgovara cjelokupnom imovinom, u skladu sa zakonom. Imovina vjerske zajednice može se koristiti samo za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova, izgradnju i održavanje vjerskih objekata i u dobrotvorne svrhe.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerska zajednica za svoje obaveze odgovara cjelokupnom imovinom, u skladu sa zakonom. Od izvršenja su izuzeta sakralna i kulturna baština vjerskih zajednica. Imovina vjerske zajednice može se koristiti za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova, izgradnju i održavanje vjerskih objekata, u socijalne, zdravstvene, kulturne, karitative, odgojno-obrazovne i u druge dobrotvorne svrhe."	U Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju izuzete su iz procesa izvršenja „stvari van prometa, prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi“ (čl. 203).		

28.	Nepokretna i pokretna dobra koja su u svojojini vjerske zajednice, upisuju se, odnosno registruju na ime vjerskih pravnih lica sa sjedištem u Crnoj Gori. Na ime vjerskih pravnih lica iz stava 1 ovog člana upisuje se i pravo korišćenja na nepokretnim i pokretnim dobrima u državnoj svojojini.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Nepokretna i pokretna dobra koja su u svojojini vjerske zajednice, upisuju se, odnosno registruju na ime vjerskih zajednica ili njihovih organizacionih oblika koja su pravna lica sa sjedištem u Crnoj Gori. Na ime vjerskih pravnih lica iz stava 1 ovog člana upisuje se i pravo korišćenja na nepokretnim i pokretnim dobrima u državnoj svojojini koja je država dala vjerskoj zajednici na korišćenje."	Prvi stav je prihvatljiv.			
29.	Vjerska zajednica može prikupljati dobrovoljne priloge na osnovu svojih autonomnih propisa, u skladu sa zakonom. Niko ne može biti primoran ili spriječen da da dobrovoljni prilog iz stava 1 ovog člana.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 2 treba brisati kao nepotrebno.				
30.	Vjerska zajednica je dužna da plaća poreze, doprinose i druge dažbine, u skladu sa zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 30 treba dopuniti sljedećim odredbama: "Vjerska zajednica je dužna da za svoje registrirane privredne	Predlaže se sastanak sa sastanak sa predstavnicima Poreske uprave, u vezi ostvarivanja povlastica za			

	Vjerska zajednica može biti potpuno ili djelimično oslobođena poreških i drugih obaveza, u skladu sa zakonom. Fizička i pravna lica koja daju priloge vjerskoj zajednici mogu biti oslobođena odgovarajućih poreških obaveza, u skladu sa zakonom kojim se uvodi odgovarajući javni prihod.	djelatnosti plaća poreze, doprinose i druge dažbine, u skladu sa zakonom. Vjerska zajednica nije dužna plaćati porez na dobrovoljne priloge i porez na promet nekretnina kada stječe vjerske objekte ili zemljište za izgradnju vjerskih objekata, bez obzira na način stjecanja ovih nekretnina. Vjerska zajednica ne plaća carinu i porez na predmete koje prima od strane vjerskih zajednica te drugih stranih pravnih i fizičkih lica koji vjerskoj zajednici, odnosno njenim vjerskim službenicima, služe za obavljanje vjerskih poslova. Vjerska zajednica je oslobođena troškova ukoliko se radi o pokretanju poslova za utvrđivanje prava svojine u odnosu na imovinu na kojoj je bez pravnog osnova upisana Država, pravna i fizička lica tj. novi katastarski premjer."	vjerske zajednice.(npr. voda, struja,)			
31.	Vjerski službenik ima pravo na zdravstveno i	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 3		10.Plate i osiguranje (PIO) vjerskih		

penzijsko i invalidsko osiguranje, u skladu sa zakonom. Vjerska zajednica može osnovati ustanove za socijalno, odnosno zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje vjerskih službenika, u skladu sa zakonom. Vjerske zajednice dužne su da prijave vjerske službenike koji ostvaruju prava iz st. 1 i 2 ovog člana, u skladu sa propisima kojim se uređuje plaćanje doprinosa. Vjerskoj zajednici iz stava 3 ovog člana, mogu se obezbijediti i sredstva u državnom budžetu za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje vjerskih službenika, u skladu sa zakonom. Ako se u državnom budžetu obezbijede sredstva za namjenu iz stava 4 ovog člana, Vlada utvrđuje iznos sredstava, pri čemu se	treba da glasi: "Vjerske zajednice su dužne da nadležnoj upravi prijave vjerske službenike koji ostvaruju prava iz stava 1 u skladu sa propisima kojim se uređuje plaćanje doprinosa". Treba dodati novi stav koji glasi: "Vjerski službenik strani državljanin, koji vrši službu u skladu sa zakonom i autonomnim pravom vjerske zajednice i ima stalni boravak u Crnoj Gori, od trenutka preuzimanja trajne službe uživa sva prava iz ovog člana, u skladu sa zakonom".	Predlog: vezati ostvarivanje prava na boravak vjerskih službenika iz Zakona o strancima za period važenja npr. Dekreta koji dobija svećenik za službovanje	velikodostojnika i službenika da budu plaćeni od države, uz predlog da se ograniči broj vjerskih službenika kojima će se plaćati osiguranje.	
---	--	---	---	--

	na vjerske zajednice sa malim brojem vjernika može primijeniti načelo pozitivne diskriminacije.				
32.	Vjerskoj zajednici mogu se odobriti sredstva iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave za aktivnosti kojima se afirmiše duhovna, kulturna, nacionalna i državna tradicija Crne Gore, kao i za podršku socijalnim, zdravstvenim i humanitarnim aktivnostima od posebnog značaja, pod uslovom da se obavljaju bez bilo kakvog vida diskriminacije.	Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da član 32 treba da glasi: "Vjerskoj zajednici mogu se odobriti sredstva iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave za aktivnosti kojima se afirmiše duhovna i nacionalna kultura i tradicija, kao i za podršku socijalnim, kulturno-povjesnim, općekorisnim, zdravstvenim i humanitarnim aktivnostima od posebnog značaja. To država i lokalna samouprava radi za unapređivanje vjerskih sloboda i suradnje s vjerskim zajednicama u obostranom interesu."			
		Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da se odredbom iz ovog člana zadire u			

33.	Vjerska zajednica ima pravo da gradi vjerske objekte i vrši adaptaciju i rekonstrukciju postojećih, u skladu sa zakonom. Izgradnja, adaptacija i rekonstrukcija vjerskih objekata može se izvoditi na osnovu dozvola i saglasnosti propisanih zakonom i propisima koji regulišu oblast izgradnje objekata i zaštitu kulturnih dobara i uz stručni nadzor nadležnog organa državne uprave. Nadležni organ državne uprave, odnosno lokalne samouprave dužan je da prilikom izrade prostornih planova, razmotri i iskazane potrebe vjerske zajednice za izgradnju vjerskog objekta. Organi državne uprave nadležni za poslove uređenja prostora i	nacionalni osjećaj, i da je ovo rigorozan član. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da nakon stava 2 treba dodati novi stav koji glasi: "Nadležni organ je dužan poštivati pravo vjerske zajednice da samostalno organizira i vodi radove i da utvrđuje namjenu, stil opremanje objekata u skladu sa zakonom i autonomnim propisima vjerske zajednice".			

	izgradnje objekata neće razmatrati zahtjeve za izgradnju vjerskih objekata koji nemaju saglasnost vrhovnih organa vjerske zajednice u Crnoj Gori.				
34.	Vjerska zajednica ima pristup javnim radio-difuznim servisima i drugim medijima, kao i pravo da samostalno ostvarije sopstvenu informativnu i izdavačku djelatnost na neprofitnoj osnovi, u skladu sa zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 34 treba da glasi: "Vjerska zajednica ima pristup javnim radio-difuznim servisima i drugim medijima, kao i pravo da samostalno ostvarije sopstvenu informativnu i izdavačku djelatnost, u skladu sa zakonom."	Predlog se prihvata ako se u uvodnim odredbama definiše nadležnost neprofitnih organizacija.		
35.	Vjerska zajednica, u okviru svoje socijalne i humanitarne djelatnosti, može osnivati odgovarajuće ustanove u skladu sa zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerska zajednica, u okviru svoje socijalne, zdravstvene, odgojno-obrazovne, kulturne i humanitarne djelatnosti, može osnivati odgovarajuće ustanove koje su odvojene od njihove bogoslužne djelatnosti i pri tome uživati ista prava i povlastice, te tretman od strane države, kao što to	Predlog: proširiti i na socijalne djelatnosti u skladu sa Zakonom. Prihvata se predlog.		

	imaju državne institucije osnovane u istu svrhu. Ustanove se mogu udruživati sa sličnim državnim i privatnim institucijama kako domaćim tako i prihamedunarodnim u skladu sa zakonom".			
36. Vjerski obredi i vjerski poslovi vrše se u vjerskim objektima. Izuzetno od stava 1 ovog člana, vjerski obredi i vjerski poslovi mogu se vršiti i izvan vjerskih objekata na mjestima dostupnim građanima, bez odobrenja, uz prethodnu prijavu organu državne uprave nadležnom za unutrašnje poslove, u skladu sa zakonom. Za vjerske obrede koji se vrše na zahtjev građana (porodična slava, vjenčanje, krštenje, sunceenje, ispovijedanje, osvještenje i sl.) nije potrebna prijava iz stava 2 ovog člana, osim ako	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Vjerski obredi i vjerski poslovi vrše se u vjerskim objektima: crkvama, hramovima, kapelama, grobljima u vlasništvu vjerske zajednice ili iznajmljene za tu svrhu. Vjerski objekti i vjerski obredi su nepovredivi."	Razmisliti o ovom predlogu.		

	se ti obredi vrše na javnom mjestu.				
37.	Vjerski službenik koji vrši vjerski obred ili vjerski posao može primiti naknadu, odnosno nagradu za vjerske poslove i vjerske obrede od lica na čiji zahtjev vrši obred, odnosno posao, na osnovu autonomnih propisa vjerske zajednice. O prihodima iz stava 1 ovog člana vjerska zajednica vodi evidenciju.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba brisati.	Odbija se navedeni predlog.		
38.	Vjerska zajednica ima pravo na vjersku duhovnu brigu o svojim vjernicima koji su na službi u Vojsci Crne Gore i policiji. Način ostvarivanja prava iz stava 1 ovog člana uređuje se uputstvom nadležnog organa državne uprave.				
39.	Lice koje se nalazi u pritvoru ili izdržava kaznu zatvora, kao i lice koje se nalazi u zavodu				

	za maloljetnike ili popravnom domu ima pravo na individualnu i zajedničku vjersku duhovnu brigu. Način ostvarivanja prava iz stava 1 ovog člana uređuje se uputstvom organa državne uprave nadležnog za oblast pravosuđa.				
40.	Lice smješteno u zdravstvenoj ustanovi ili ustanovi socijalne zaštite ima pravo na individualnu i zajedničku vjersku duhovnu brigu, u skladu sa kućnim redom te ustanove.				
41.	Kontrolu zakonitosti sticanja i namjenskog trošenja sredstava vjerske zajednice vrše nadležni organi, u skladu sa zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Kontrolu zakonitosti sticanja sredstava iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave i namjenskog trošenja istih vrše nadležni organi, u skladu sa zakonom."	Predlog se prihvata.		
42.	Vjerska pouka se može izvoditi samo u	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član	Prilivatljivo.		

	objektima u kojima se vrše vjerski obredi i vjerski poslovi. Za učešće maloljetnika u vjerskoj pouci potrebna je saglasnost roditelja, odnosno staratelja, kao i njegova saglasnost ukoliko je stariji od 12 godina života. Vjerska pouka sa učenicima se može izvoditi samo u vremenu kad učenici nemaju nastavu u školi.	teba da glasi: "Vjerska pouka se može izvoditi u vjerskim objektima. Za učešće maloljetnika u vjerskoj pouci potrebna je suglasnost roditelja, odnosno staratelja. Vjerska pouka sa učenicima se može izvoditi samo u vremenu kad učenici nemaju nastavu u školi. Škole i obrazovne ustanove dužne su poštivati pravo učenika i studenata na svetkovine i blagdane u skladu s kalendarom i zakonom. U cilju istih prava za sve učenike zimski raspust treba obuhvatiti period od početka slavljenja Božića po gregorijanskom kalendaru (novom) do kraja slavljenja blagdana Božića po julijanskom kalendaru (starom)."	Napomena AP: Potrebno je provjeriti da li je predlog pod stavom 2 u saglasnosti sa čl.67 Porodičnog zakona i Konvencijom o pravima djeteta.			
43.	Roditelji imaju pravo da vrše vjersku pouku svog djeteta u skladu sa svojim vjerskim uvjerenjima, poštujući njegov fizički i psihčki integritet.					

44.	Registrovana vjerska zajednica može da za školovanje vjerskih službenika osnuje vjerske škole svih nivoa obrazovanja, osim osnovnog obrazovanja, kao i da osnuje domove za smještaj lica koja se školuju u tim ustanovama. Vjerska zajednica iz stava 1 ovog člana samostalno utvrđuje obrazovni program vjerske škole, sadržinu udžbenika i priručnika, utvrđuje uslove za nastavno osoblje. Obrazovni programi, kao i sadržaji udžbenika i priručnika u vjerskim školama ne smiju biti u suprotnosti sa Ustavom i zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 44 treba da glasi: "Vjerska zajednica može osnivati vjerske škole svih nivoa obrazovanja, kao i domove za smještaj lica koja se školuju u njima. Vjerska zajednica može osnovati stručne škole za školovanje vjerskih službenika svih nivoa obrazovanja, osim osnovnog obrazovanja. U skladu s tim vjerska zajednica samostalno utvrđuje obrazovni program za školovanje vjerskih službenika, sadržinu udžbenika i priručnika, utvrđuje uslove za nastavno osoblje. Obrazovni program, kao i sadržaji udžbenika i priručnika u svim vjerskim školama za školovanje vjerskih službenika ne smiju biti u suprotnosti s Ustavom i zakonom. Vjerske škole i učilišta bilo kojeg stupnja stječu osobnost i pravo javnosti pod uvjetima i po postupku propisanim zakonom".	Privatljivo.		VJERSKE ŠKOLE koje su osnovno priznate i izvođe javno važeći program DA BUDU I INSTITUCIONALN O PRIZNATE.	
-----	---	--	---------------------	--	--	--

45.	Nadzor u odnosu na usaglašenost obrazovnih programa i sadržaja udžbenika i priručnika sa Ustavom i zakonom, vrši organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete. Odgovorno lice u vjerskoj školi je dužno da stavi na raspolaganje sve potrebne podatke za vršenje nadzora organu iz stava 1 ovog člana, kao i da u roku koji je odredio taj organ ispravi utvrđene nepravilnosti.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Nadzor u odnosu na usaglašenost obrazovnih programa i sadržaja udžbenika i priručnika sa Ustavom i zakonom, vrši organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete uz poštivanje obrazovnih posebnosti dotične vjerske škole".	Elegantnije je formulisana norma koja je predložena od strane Biskupije.			
46.	Vjerska škola osnovana u skladu sa ovim zakonom može izvoditi javno važeće obrazovne programe, ako je dobila licencu u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja. Vjerska škola koja je licencirana, odnosno akreditovana kao obrazovna ustanova, ima pravo na finansiranje iz državnog budžeta, srazmjerno					

	broju učenika, u skladu sa zakonom.				
47.	Nastavu u vjerskoj školi mogu da izvode samo crnogorski državljani. Izuzetno, od stava 1 ovog člana stranac može da izvodi nastavu u vjerskoj školi pod uslovima utvrđenim posebnim zakonom.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Nastavu u školi mogu da izvode samo stručni djelatnici koji imaju akreditaciju ili odobrenje vjerske zajednice koja osniva tu školu".			
48.	Novčanom kaznom od 500 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice: 1) koje djeluje suprotno članu 7 ovog zakona; 2) koje na bilo koji način primorava drugo lice da postane ili ostane član vjerske zajednice, da učestvuje ili ne učestvuje u ispoljavanju vjeroispovijesti i da ne	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1, tačka 3 treba da glasi: "koje primorava drugo lice da da prilog vjerskoj zajednici na osnovu svojih autonomnih propisa." (član 29 stav 2 ako ostaje treba uvažiti da Vjerska zajednica ima pravo odbiti prilog od sumnjivih i nemoralnih izvora). Stav 1 tačka 4 treba brisati.	Ako predlog u tački 2) ostaje u članu 29 , u ovoj odredbi će se brisati, ili obrnuto.		

	koristi prava koja mu kao građaninu pripadaju po zakonu (član 8); 3) koje primorava ili spriječava drugo lice da da prilog vjerskoj zajednici na osnovu svojih autonomnih propisa (član 29 stav 2); 4) osnuje vjersku školu za osnovno obrazovanje (član 44 stav 1). Za prekršaj iz stava 1 tač. 2 i 3 ovog člana kazniće se fizičko lice i odgovorno lice novčanom kaznom od 30 eura do 2.000 eura. Za prekršaj iz stava 1 tačka 2 ovog člana			

	kazniće se preduzetnik novčanom kaznom od 150 eura do 6.000 eura.				
49.	Novčanom kaznom od 30 eura do 2.000 eura kazniće se za prekršaj fizičko lice: 1) roditelj odnosno staratelj koji vrši vjersku pouku suprotno odluci djeteta (član 42 stav 2); 2) vjerski službenik koji vrši vjersku pouku suprotno članu 42 st. 1 i 3 ovog zakona.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 broji 1 treba brisati, i da nakon člana 49 treba dodati novi član koji regulira kaznu za prekršitelja prava vjerskih zajednica, službenika i objekata.			
50.	Propis iz člana 14 stav 2 ovog zakona donijeće se u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.				
51.	Ministarstvo će od organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, preuzeti podatke o vjerskim zajednicama koje su prijavljene kod	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da je posebno automatskim postupkom uvažiti ono što su naveli u primjedbama na član 14, uzimajući u obzir Crkve i vjerske zajednice koje imaju povijesni kontinuitet i potpisane i ratificirane			

	tog organa do dana stupanja na snagu ovog zakona. Vjerska zajednica koja je prijavljena u skladu sa Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica („Službeni list SRCG“, br. 9/77), dužna je da usaglasi svoja akta i dostavi prijavu za upis u Registar u skladu sa ovim zakonom, u roku od šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu. Vjerska zajednica koja ne postupi u skladu sa stavom 2 ovog člana neće se smatrati registrovanom vjerskom zajednicom u smislu ovog zakona.	međunarodne ugovore, i o tome obavijestiti iste.				
52.	Vjerski objekti i zemljište koje koriste vjerske zajednice na teritoriji Crne Gore, a za koje se utvrdi da su izgrađeni, odnosno pribavljeni iz javnih prihoda države ili su bili u državnoj svojini do 1. decembra 1918. godine.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da je ova odredba suprotna Evropskoj konvenciji, Ustavu Crne Gore i Temeljnom ugovoru između Crne Gore i Svete Stolice, kao i da je riječ o stečenom pravu vlasništva Katoličke crkve u vrijeme		Predlažu da se član 52. preformuliše i glasi na sljedeći način: „Vjerski objekti i zemljište koje koriste vjerske zajednice na teritoriji Crne Gore, a za koje se utvrdi da su izgrađeni, odnosno pribavljeni iz javnih		

	kao kulturna baština Crne Gore, državna su svojina. Vjerski objekti za koje se utvrdi da su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjima građana do 1. decembra 1918. godine, državna su svojina.	kada na teritoriju koje prije 1. XII 1918. godine nije bilo u sastavu Crne Gore. Smatra da ovo pitanje treba riješiti drugim zakonom koji će regulirati sva imovinska pitanja nekretnina Crkava i vjerskih zajednica.		prihoda države, ili su bili u državnoj svojini do 1. decembra 1918. godine, kao i objekti i zemljište za koje se utvrdi da su izgrađeni i pribavljeni od građana i koji su darovanje od građana, kao kulturna baština Crne Gore, državna su svojina. Vjerski objekti za koje se utvrdi da su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjima građana do 1. decembra 1918. godine, državna su svojina.”		
53.	Organ uprave nadležan za poslove imovine dužan je da, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, utvrdi vjerske objekte i zemljište koji su, u smislu člana 52 ovog zakona, državna svojina, izvrši njihov popis i podnese zahtjev za upis prava državne svojine na tim nepokretnostima u katastar nepokretnosti.					

	Organ uprave nadležan za poslove katastra je dužan da, upis prava iz stava 1 ovog člana izvrši u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva.					
54.	Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica („Službeni list SRCG“, br. 9/77).					
55.	Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.					

NACRT ZAKONA O SLOBODI VJEROISPovIJEStI - KOMENTARI

Član	Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti	KOMENTAR	NAPOMENA
1.	Sloboda vjeroispovijesti zajemčena Ustavom ostvaruje se u skladu sa ovim zakonom. Sloboda vjeroispovijesti obuhvata: pravo pojedinca da sam ili u zajednici sa drugim, javno ili privatno ispoljava vjeru ili uvjerenje, molitvom, propovijedima, običajima ili obredom, pravo da promijeni vjeru, slobodu da učestvuje u vjerskoj pouci i nastavi, kao i pravo da njeguje i razvija vjersku tradiciju. Sloboda vjeroispovijesti štiti teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, kao i pravo da se ne ispoljava bilo kakva vjera ili uvjerenje. Država garantuje nesmetano ostvarivanje slobode vjeroispovijesti.	Ivan Zanković (predstavnik Crnogorske demohrišćanske crkve, Crnogorske katoličke crkve, Crnogorske adventističke crkve i Crnogorske protestantske crkve) smatra da su odredbe Zakona suprotstavljene članu 9 Evropske konvencije o ljudskim pravima i da Nacrt zakona nije usaglašen sa Ustavom i važećim zakonima Crne Gore. U peticiji građana iz brojnih crnogorskih gradova potpisani su zatražili da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava pod hitno poveće iz procedure Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti, a kao razloge navode: 1. Lišavanje predstavnika Pravoslavne Crkve i drugih Crkava da učestvuju u Radnoj grupi za izradu Nacrta zakona; 2. Lišavanje svjetovnih eksperata prava da učestvuju u Radnoj grupi za izradu Nacrta zakona; 3. Netransparentan i diskriminatoran postupak pripreme Nacrta zakona; 4. Neusklađenost Nacrta zakona sa obavezujućim Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa u Crnoj Gori; 5. Lišavanje Hrišćanskih Crkava njihovog imena Crkva koje one imaju i nose već 2000 godina. 6. Protivustavne odredbe kojima se direktno	

		narušava načelo odvojenosti crkava i vjerskih zajednica od države; 7. Odredbe koje su suprotstavljene obavezujućim međunarodnopravnim aktima o slobodi vjeroispovijesti; 8. Grubo miješanje u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica; 9. Ukladanje pravnog subjektiviteta vjekovima postojećih tradicionalnih crkava i vjerskih zajednica (Pravoslavne, Rimokatoličke, Islamske zajednice); 10. Pokušaja stvaranja diskontinuiteta historijskog trajanja Pravoslavne crkve koja je ustrojena od Svetog Save 1220. godine, kao produžetak drevnohrišćanskih episkopija: dioklijske, svačke, skadarske, budvanske, raške, risanske; 11. Nametanje obaveze pravoslavnim episkopima, sveštenicima i vjernicima da ponovo osnivaju mitropoliju, eparhije, manastire i crkvene opštine; 12. Svođenje Crkava i vjerskih zajednica na državnu religiju i time lišavanja Crkava i vjerskih zajednica njihovog univerzalnog karaktera; 13. Pokušaj otimanja imovine, hramova i manastira od Pravoslavne Crkve i drugih Crkava, njihovog podržavanja, suprotno svim pozitivnim zakonodavstvima od vremena Milanskog edikta; 14. Zakonsko zabranjivanje vjerske nastave djeci u javnim školama koje građani plaćaju; 15. Svih drugih necivilizacijskih odredaba Nacerta zakona koje bi neminovno izazvale nestabilnost i sukobljavanje na vjerskoj i nacionalnoj osnovi i ugrozile slobodu vjere kao temeljno ljudsko pravo. Istoričar prof. dr Živko Andrijašević smatra da je Nacert zakona o slobodi vjeroispovijesti utemeljen na nasleđu i iskustvu koje se u većini slučajeva pokazalo korisnim i dobrim za crnogorsko društvo. Smatra da ovaj Nacert zakona pravi drastičan otklon od onoga što je pokroviteljska ili sizersenska uloga države nad životom vjerskih zajednica, i da najprije garantuje jednakost
--	--	---

vjerskih zajednica i postavlja jasnu granicu između onoga što je njihovo vjersko i svetovno djelovanje. Tvrdi da se ovim Nactrom zakona sprečava zloupotreba vjerskih osjećanja i osigurava se sklad između države i vjerskih zajednica, na način što se država postavlja kao partner, a ne sizeren vjerskim zajednicama. Navodi da se Nactrom zakona o slobodi vjeroispovijesti uređuje odnos između države i crkve, ali se država ne miješa u ono što su unutrašnji odnosi i unutrašnji život i autonomija vjerskih zajednica. Vjeske zajednice imaju svoje unutrašnje i spoljne odnose. Unutrašnji odnosi tiču se njihovog unutrašnjeg života i vjerovanja, imenovanja sveštenstva, simbola vjere, pravila i kanona i u te unutrašnje odnose vjerskih zajednica ovim zakonom država se ne miješa. Spoljni odnosi ili spoljni život crkve ili vjerske zajednice – uređenje njenih odnosa sa državom. Crkva, otkad živi u okviru države, uređuje te odnose i uvijek sa državom traži saglasnost i harmonizaciju tih svojih odnosa. Ovaj zakon upravo to i radi. Pokušava da uredi spoljne odnose crkve, odnosno da usaglasi ono što su vjerske zajednice i u drugim državama u okruženju već sa državom usaglasile. Zbog svih ovih razloga, smatra da ovaj Nactr zakona predstavlja jedan od temeljnih pravnih akata suverene crnogorske države.

Momo Koprivica, predstavnik Demokratske Crne Gore, smatra da je Nactr zakona o slobodi vjeroispovijesti, osim što je neusklađen sa ustavnim načelima, novi instrument za obnovu podjela u Crnoj Gori. Tvrdi da Nactr predstavlja socijalni inženjering u vidu uspostavljanja crkava i vjerskih zajednica pod patronatom države.

Pravnik Dragan Šoć smatra da ovaj zakon treba da nosi naziv: Državna kontrola nad crkvama i vjerskim zajednicama, jer potpuno uništava njihovu autonomiju, u

	pogledu samostalnog određivanja odnosa, teritorijalnog djelovanja, u pojedinim odredbama je uvredljiv za crkve i vjerske zajednice i da, pravno posmatrano, „visi“. Smatra da Načerta zakona predstavlja uznemirenje javnosti, i ako se nastavi insistiranjem na ovome, društvo se uvodi u opasnost, i da će se država Crna Gora naći u sukobu sa svim crkvama i vjerskim zajednicama na teritoriji Crne Gore. Tvrdi da zakon treba povući iz procedure, i da Vlada treba da pozove ljude iz crkava i vjerskih zajednica, kao i pravne stručnjake, da napišu novi Načrt zakona. Predstavnik Bošnjačke stranke Suljo Mustafić smatra da ovakav zakon, sa ovim zakonskim odredbama, nije prihvatljiv za većinu vjerskih zajednica, odnosno crkava, bar onih koje sebe smatraju tradicionalnim, i one koje sebe smatraju utemeljenim u društvenoj realnosti Crne Gore. Misli da se zakon u daljoj proceduri, kroz javnu raspravu, kroz dalju raspravu o ovom zakonu, kroz sve ono što su procedure koje neminovno slijede, i kasnije u Parlamentu, može upodobiti, može se prilagoditi i potrebama vjerskih zajednica, odnosno crkava, i potrebama države koja želi da ovu oblast uredi. Smatra da naziv zakona ne odgovara problematici i da je naslov, prije svega, sa stanovišta Islamske zajednice, neprihvatljiv. Navodi: „Mi nemamo vjeroispovijest, jer to ne postoji u našem vjerovanju, u našem kanonu, u bilo kom smislu, imamo samo vjeru. Dakle, to ne pripada Islamskoj zajednici. Islamska zajednica ne može sebe naći u ovoj odrednici. Zato predlažemo da ovaj zakon drugačije se zove, ima drugačiji naziv, možda: <i>Zakon o slobodi vjere, položaju vjerskih zajednica, odnosno crkava</i>.“ Smatra da su predstavnici vjerskih zajednica i crkava morali biti u Radnoj grupi i da predloženi Načrt ima suprotnosti sa ugovorima koje je	
--	--	--

	Crna Gora upostavila sa određenim crkvama i vjerskim zajednicama. Predstavnik DPS-a Obrad Stanišić smatra da Nacrt daje dobra rešenja i da se kroz dijalog može riješiti sve što je sporno. Advokat Nikola Belada, predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve, podržao je predloženi Nacrt. Predstavnica SNP-a Snežana Jonica smatra da je Nacrt u mnogim odredbama suprotstavljen Ustavu i relevantnim međunarodnim dokumentima (konvencijama i presudama Evropskog suda za ljudska prava), kao i da je Nacrt zakona brutalan udar na status i imovinu tradicionalnih crkava i vjerskih zajednica. Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Novak Adžić smatra da je Nacrt zakona sadržinski prihvatljiv. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da u ovoj varijanti, ponuđeni Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti nije prihvatljiv, i da ga nužno treba vratiti na doradu, kako bi pretrpio izmjene. Predstavnica SNP-a Danijela Pavićević smatra da je Nacrt zakona u suprotnostima sa međunarodnim aktima o ljudskim pravima, i to Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Deklaracijom Ujedinjenih nacija o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije zasnovane na religiji, kao i nizom drugih. Sveštenik Obren Jovanović, predstavnik sveštenstva Mitropolije crnogorsko-primorske, Eparhija budimljansko-niškičke, zahumsko – hercegovačke i mlijevske smatra da je Nacrt zakona pripremljen na diskriminatoran i netransparentan način. Tvrdi da su prava na učešće u	
--	---	--

	protivpravno formiranoj Radnoj grupi lišeni, ne samo pravni eksperti crkve, nego i svetovni stručnjaci i predstavnici civilnog sektora. Imajući u vidu ovu činjenicu, kao i sadržaj zakona, stekao je utisak da su Nacrt zakona pisali ateisti sa jasnom ambicijom da po svojoj mjeri ureduju položaj vjernicima i sveštenicima, državljanima i građanima Crne Gore. Smatra da Nacrt zakona nije sačinjen u skladu sa Pravno - tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo, i da Nacrt zakona nije utvrđen u skladu sa Poslovnikom Vlade, ni prema svim pravnim principima, već da je Nacrt zakona utvrđen od strane nenadležnog organa, i kao takav nije mogao da se nađe na javnoj raspravi. Jovanović, kao pravoslavni sveštenik, ukazuje da se predloženim odredbama Nacrta zakona, atakuje na njegovu svšteničku službu i na ostvarivanje prava na slobodu vjeroispovijesti. Navodi da se odredbama Nacrta grubo atakuje na pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica, koje svojstvo pravnog lica imaju vjekovima. Jovanović je saopštio: "Od nas se traži da se protivno učenju i istoriji naše crkve u Crnoj Gori, sada pojavljujemo kao nekakvi osnivači mitropolije, eparhija, crkvenih opština, manastira i drugih crkvenih ustanova. Imamo doživljaj da se crkve i vjerske zajednice tretiraju kao društveno opasne organizacije u Crnoj Gori. Atakuje se na crkvenu imovinu protivno svim pozitivno-pravnim propisima Crne Gore, bez ikakve potrebe se ukida dosadašnji sistem evidencije i uvođi sistem registracije crkava i vjerskih zajednica." Smatra da se sveštenički čin i sveštenička služba predloženim odredbama ograničavaju i da se sprečava vjersko djelovanje. Navodi da su se sveštenici, iako to po ničemu nijesu, sveli na vjerske radnike i vjerske službenike, i da im se uvodi obaveza kao da su državni činovnici, a ne	
--	--	--

sveštenici crkve Hristove. Izjavio je da je Nacrt zakon u cjelosti neprizvatljiv za pravoslavne sveštenike i gradane Crne Gore, i iznio je zahtjeve: 1. Da se Nacrt zakona povuče iz procedure. 2. Da se u skladu sa zakonom i na nediskriminatoran i transparentan način formira nova Radna grupa, koju će osim predstavnika Ministarstva, činiti i pravni stručnjaci crkava i vjerskih zajednica, pravni stručnjaci i predstavnici relevantnih nevladinih organizacija iz oblasti ljudskih prava. 3. Da se potpuno poštuju propisane procedure za pripremu i usvajanje propisa u svim fazama. 4. Da se okrugli stolovi u toku javne rasprave posle pripreme i utvrđivanja novog Nacrta zakona organizuju u svim gradovima i opštinama u Crnoj Gori.

Predsjednik crkvene opštine cetinjske i potpredsjednik Eparhijskog savjeta Mitropolije crnogorsko-primorske Rajko Radusinović smatra da su sve tradicionalne vjere, crkva i vjerske zajednice apsolutno protiv donošenja i upućivanja u skupštinsku proceduru ovakvog zakona.

Predsjednik Srpskog nacionalnog savjeta Momčilo Vuksanović u potpunosti podržava primjedbe Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke, i smatra da je ovaj zakon usmjeren protiv srpskog naroda u Crnoj Gori. Tvrdi da bi ovaj Nacrt zakona slobodno mogao da se nazove *Zakon o asimilaciji*, jer je u Crnoj Gori neophodno asimilovati srpski narod, da bi crnogorska nacija dobila apsolutnu većinu u Crnoj Gori.

Sekretar Islamske zajednice u Crnoj Gori Fuad Čekić smatra da bi naslov zakona trebalo da bude: „*Zakon o slobodi vjere i položaju crkava i vjerskih zajednica*“ jer se na taj način crkve i vjerske zajednice izuzimaju kao posebni subjekti u odnosu na nevladine organizacije i

	privredne subjekte, kako bi se ovaj zakon tretirao kao <i>lex specialis</i> u odnosu na druge zakone koji regulišu ovu oblast, u odnosu na nosioce pravnih subjektiviteta, i imao legitimitet u primjeni pravnih rješenja u odnosu na njih. Ovim se ističe posebnost crkava i vjerskih zajednica u odnosu na ostale oblike udruživanja, što je bio problem kod prethodnog zakona kojim se regulisala ova oblast. Predsjednik Jevrejske zajednice Crne Gore Jaša Alfandari smatra da je Nacrt zakon prihvatljiv, i da je do tog zaključka došao nakon stručnih mišljenja koje je Jevrejska zajednica dobila iz inostranstva, i nakon upoređivanja sa zakonom u Nemačkoj. Navodi da vjerske zajednice ne bi trebalo da budu tretirane po veličini ni po broju pripadnika. Udruženje književnika Crne Gore smatra da se ovim zakonom direktno narušava načelo odvojenosti crkava i vjerskih zajednica od države, i da su zakonske odredbe suprotstavljene obavezujućim međunarodnim aktima o slobodi vjeroispovijesti. Udruženje književnika Crne Gore smatra da bi ovaj zakon izazvao nestabilnost i sukobljavanja na vjerskoj i nacionalnoj osnovi, i ugrozio slobodu vjere kao temeljno ljudsko pravo. "Matica srpska - Društvo članova u Crnoj Gori" smatra da iz procedure treba povući Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti jer predstavlja djelo anahrone totalitarne svijesti. Ova organizacija tvrdi da Nacrt zakona manifestuje zadiranje države u duhovno i institucionalno ustrojstvo crkve, i da se tako suspenduje sloboda vjeroispovijesti. U primjedbama se navodi da je namjera Nacrta zakona da se Mitropolija crnogorsko-primorska i Eparhije: budimljansko-niškička, mileševska i zahumsko-hercegovačka, ustroje shodno ovremenim partiokratskim interesima, da se Pravoslavnoj crkvi	
--	---	--

oduzme vasieljskost, da se getioizuje, ukalupi i sveđe na nakaradna mjerila zlonamjernog i revanšistički nastrojenog provincijalnog mentaliteta. Ova organizacija smatra da Nart zakona uzurpira crkvenu imovinu i da je u konfliktu sa evropskim vrijednostima. "Matica srpska - Društvo članova u Crnoj Gori" tvrdi da se nad rukopisom neprimjerenog zakonskog Nacta jasno naziru mračne siluete nekog deliktinog autora, ideološkog multirecidiviste i bezobzirnog delikventa koji planira delikt.

Advokat Jugoslav Krpović smatra da naziv zakona ne održava potpunu suštinu zakona i da bi naslov trebalo preimenovati u: "Zakon o slobodi vjeroispovijesti i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica". Navodi da je Nact zakona o slobodi vjeroispovijesti lošiji od važećeg Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, i da je u velikoj protivričnosti sa međunarodnim aktima. Ustavom, važećim zakonskim propisima, kao i dostignutim nivoom ostvarenih prava. Smatra da je Nact zakona neupotrebljiv, da se ne može popraviti kroz javnu raspravu i da se mora povući iz procedure. Predlaže da, nakon povlačenja iz procedure Nacta zakona, država usvoji Strategiju i Akcioni plan radi poboljšanja položaja vjernika u Crnoj Gori, i da u Radnu grupu za izradu zakona uključujući eminentne pravnike i stručne predstavnike crkava i vjerskih zajednica.

Dr Čedomir Bogićević smatra da naziv zakona nije adekvatan jer je regulacija sloboda njihovo ograničavanje. Smatra da su u koliziji stav 2 člana 1 sa stavom 1 člana 3. Navodi da treba uvesti termin "meistička vjeroispovijest" kao zamjena za pojmove panteizam i politeizam.

	Prof. dr Boško I. Bojović smatra da Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti predstavlja recidiv oduzimanja postojećih prava crkava i vjerskih zajednica u naslijedenom duhu jednopartijske birokratije, i da se njime nameće anahroni i necivilizovani etatiistički diktat. Smatra da Nacrt zakona treba povući. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da u članu 1 treba navesti: Vjerska zajednica je opšti pojam i odnosi se na crkve, zajednice, grupe i sve institucionalne oblike vjerskog organizovanja. Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije¹ smatraju da prvi član predstavlja dobar početak, ali da ostali članovi treba da budu usaglašeni sa ustavnim odredbama. Identične primjedbe je dao Staniša Šurbatović, pastor Biblijske hrišćanske zajednice. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da je Nacrt zakona nejasan i preširok i da treba napisati dva posebna akta: Zakon o slobodi vjeroispovijesti i Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica. Predlaže da stav 4 treba da glasi: "Država nijednu Crkvu ili vjersku zajednicu ne smatra državnom ali svima garantuje nesmetano ostvarivanje slobode vjeroispovijesti". Komentar: "Zakon je o slobodi vjeroispovijesti, a neprekidno se čitajući njegove članke stiže dojam da je riječ o Zakonu o zabranama vjerskih sloboda. Nacrt zakona ni u jednom članu nije uvažio niti prepoznao doprinos i značaj Crkava i vjerskih zajednica, kao nosioca socio-zdravstvene, karitativne, kulturne i naučne djelatnosti". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da naziv zakona ne odgovara problematici koju reguliše i predlaže	
--	--	--

¹ Jevandeoska crkva "Rijječ Božja", Hrišćanska adventistička crkva, Crkva Hristovog Jevandolja, Biblijska Hrišćanska zajednica i Hrišćanska zajednica "Mozaik" - Bar.

da naslov zakona bude: "Zakon o slobodi vjere i položaju crkava i vjerskih zajednica". Obrazloženje je da se tako ističe posebnost crkava i vjerskih zajednica u odnosu na ostale oblike udruživanja, što je bio problem prethodnog zakona koji je regulisao ovu oblast. Mešhat smatra da zakon treba da u opštim odredbama prepozna tradicionalne crkve i vjerske zajednice, kako bi se istaklo vjersko i kulturno naslijeđe vjerujućih naroda koji su vjekovima prisutni u Crnoj Gori. Smatraju da u članu 1 stav 1 nakon riječi "Ustavom" treba dodati i "međunarodnim aktima". U stavu 3 izbrisati dio "teistički, neteistički i ateistički" jer nema potrebe da se ističu bilo kakva uvjerenja, jer postoje različiti oblici njihovog izražavanja ili neizražavanja.

Protojerej-stavrofor Radomir Nikčević, direktor Izdavačko-informativne ustanove "Svetigora", smatra da je zakon pripremljen na diskriminatoran i netransparentan način, da su Nacrt zakona pisali ateisti, da Nacrt zakona nije sačinjen u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo i da nije utvrđen u skladu sa Poslovnikom Vlade. U potpunosti je saglasan sa primjedbama na Nacrt zakona koje su iznijele Mitropolija crnogorsko-primorska i Eparhije: budimljansko-niškička, zahumsko-hercegovačka i mileševska. Smatra da Nacrt zakona duboko zadire i ograničava ljudsko pravo na slobodu vjeroispovijesti u individualnom i kolektivnom aspektu, da je Nacrt zakona u suprotnosti sa odredbom Ustava o odvojenosti vjerskih zajednica, jer brojnim odredbama direktno zadire u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica. Navodi da se odredbama Nacrta grubo atakuje na pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica koje svojstvo pravnog lica imaju vjekovima. Zhtijeva da se Nacrt zakona povuče iz procedure, da se u skladu sa

		zakonom na nediskrimintoran i transparentan način, formira nova Radna grupa koju će, osim predstavnika Ministarstva činiti i pravni stručnjaci crkava i vjerskih zajednica, svjetovni pravni stručnjaci i predstavnici relevantnih nevladinih organizacija iz oblasti ljudskih prava, da se u potpunosti poštuju propisane procedure za pripremu i usvajanje propisa u svim fazama i da se okrugli stolovi u sklopu javne rasprave, poslije pripreme i utvrđivanja novog Nacrta zakona, organizuju u svim gradovima i opštinama u Crnoj Gori. Bojović Nikoleta i drugi su u potpunosti saglasni sa primjedbama na Nacrt zakona koje su iznijele Mitropolija crnogorsko-primorska i Eparhije: budimljansko-niškička, zahumsko-hercegovačka i mileševska. Smatraju da je zakon pripremljen na diskrimintoran i netransparentan način, da su prava učešća u protivpravno formiranoj Radnoj grupi lišeni ne samo pravni eksperti Crkve kojoj pripadaju nego i svetovni stručnjaci i predstavnici civilnog sektora. Smatraju da su Nacrt zakona pisali ateisti, da Nacrt zakona nije sačinjen u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo i da nije utvrđen u skladu sa Poslovnikom Vlade. Smatraju da su mnogi vjernici iz svih gradova, osim Podgorice, Bijelog Polja i Kotora, lišeni prava da u neposrednom kontaktu sa predstavnicima Ministarstva za ljudska i manjinska prava na okruglim stolovima u organizaciji Ministarstva postavljaju pitanja i dobiju odgovore u vezi Nacrta zakona, i da su na taj način diskriminisane desetine hiljada građana - vjernika. Navode da su kao vjernici lišeni prava na naziv "Crkva" jer nijesu bili, niti su sada, a neće ni biti "vjerska zajednica" nego Crkva. Tvrdje da ne postoji ni ustavna ni zakonska zabrana upotrebe imenica "Crkva" u Crnoj Gori, i da na način koji je demonstriran u Nacrtu zakona ispada	
--	--	---	--

da Crkva predstavlja zabranjenu riječ u Crnoj Gori. Tvrdi da predloženi Nacrt zakona duboko zadire i ograničava njihovo ljudsko pravo na slobodu vjeroispovijesti u individualnom i kolektivnom aspektu koje je zagarantovano Ustavom. Navode da je Nacrt zakona u suprotnosti sa odredbom Ustava o odvojenosti države i vjerskih zajednica, jer brojnim odredbama direktno zadire u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica. Smatraju da se odredbama Nacrta grubo atakuje na pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica koje svojstvo pravnog lica imaju vjekovima. Navode da se ovim Nacrtom od njih traži da se, protivno učenju i istoriji njihove Crkve u Crnoj Gori, sada pojavljuju kao nekakvi "osnivači" Mitropolije, Eparhija, crkvenih opština, manastira i drugih crkvenih ustanova. Smatraju da se sveštenstvu uvode ograničenja koja ne postoje u drugim državama u okruženju i Evropi, i da imaju doživljaj da se crkve i vjerske zajednice tretiraju kao društveno opasne organizacije. Tvrdi da se Nacrtom zakona atakuje na crkvenu imovinu protivno svim pozitivno - pravnim propisima Crne Gore, i da se bez ikakve potrebe ukida dosadašnji sistem evidencije i uvodi sistem registracije crkava i vjerskih zajednica. Zauzima da se Nacrt zakona povuče iz procedure, da se u skladu sa zakonom na nediskriminatoran i transparentan način formira nova Radna grupa koju će, osim predstavnika ministarstva, činiti i pravni stručnjaci crkava i vjerskih zajednica, svjetovni pravni stručnjaci i predstavnici relevantnih nevladinih organizacija iz oblasti ljudskih prava, da se u potpunosti poštuju propisane procedure za pripremu i usvajanje propisa u svim fazama i da se okrugli stolovi u sklopu javne rasprave, poslije pripreme i utvrđivanja

	novog Nacrta zakona, organizuju u svim gradovima i opštinama u Crnoj Gori. Grupa građana i državljana Crne Gore postavila je Ministarstvu za ljudska i manjinska prava sljedeća pitanja: 1. Zašto Ministarstvo nije pripremilo Strategiju za unapređenje ostvarivanja slobode vjeroispovijesti u Crnoj Gori, a bilo je dužno da je pripremi i dostavi Vladi na usvajanje? 2. Zašto Ministarstvo nije pripremilo Akcioni plan za ostvarivanje i unapređenje slobode vjeroispovijesti? 3. Zašto Ministarstvo nije objavilo javni poziv civilnom sektoru da kandiduje svoje predstavnike za članstvo u Radnoj grupi za izradu Nacrta ovog zakona? 4. Zašto je Ministarstvo ignorisalo zahtjev Mitropolije da u Radnu grupu uključi jednog stručnog predstavnika Crkve? 5. Zašto u Radnoj grupi za izradu Nacrta zakona nema pravnih eksperata? 6. Zašto je proces pripreme Nacrta zakona bio netransparentan? 7. Zašto je proces pripreme Nacrta zakona bio diskriminatoran? 8. Zašto Ministarstvo nije usvojilo Nacrt zakona, a bilo je dužno da to učini? 9. Ko su članovi Radne grupe za izradu Nacrta zakona? 10. Zašto rešenje ministra Numanovića o formiranju radne grupe od 11. jula 2014. godine nema pravnu pouku? 11. Zašto je Radna grupa u izreci rešenja od 11. jula 2014. godine formirana za izradu Nacrta, a u obrazloženju rešenja za izradu Predloga zakona? 12. Da li je Ivan Jovović i poslije razrešenja sa dužnosti vršioca dužnosti direktora Direktorata za odnose sa vjerskim zajednicama učestvovao u radu Radne grupe u svojstvu predsjednika. Ako nije, ko je novi predsjednik Radne grupe i kojim aktom je imenovan? 13. Zašto rešenje o formiranju Radne grupe od 11. jula 2014. godine nije dostavljeno Mitropoliji koja je blagovremeno iskazala pravni interes u tom postupku? 14. Zašto rešenje o formiranju Radne grupe od	
--	--	--

	11. jula 2014. godine nije objavljeno na sajtu Mitropolije? 15. Zašto Nactr zakona nije uskladen sa Pravno-tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo? 16. Zašto u naslovu Nactra zakona nema i pravnog položaja crkava i vjerskih zajednica? 17. Zašto su u osnovne odredbe Nactra zakona stavljene odredbe koje se moraju nalaziti u centralnim odredbama? 18. Zašto se nigdje u Nactru zakona ne pominje Crkva nego samo vjerske zajednice? 19. Zašto se pravoslavnim vjernicima uskraćuje pravo na riječ CRKVA u Nactru zakona? 20. Zašto blagovremeno nije sproveden postupak procjene uticaja ovog zakona? 21. Zašto Ministarstvo nije organizovalo prezentacije i tribine o Nactru ovog zakona shodno Uredbi o postupku i načinu sprovođenja javne rasprave? Zašto Ministarstvo nije obezbijedilo adekvatne prostore kako bi svi zainteresovani i pozvani građani mogli da postavljaju pitanja u okviru okruglih stolova u javnoj raspravi? 22. Koje probleme treba da riješi predloženi akt? Koji su uzroci problema? Koje su posljedice problema? Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri? 23. Koji ciljevi se postižu predloženim propisom? Navedite uskladenost ciljeva sa postojećim strategijama i programima Vlade? 24. Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu uz nabrajanje pozitivnih i negativnih, direktnih i indirektnih uticaja? 25. Koje će troškove primjena propisa izazvati građanima i privredi? Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti? 26. Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu? Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijedena u budžetu za tekuću fiskalnu	
--	---	--

	godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu? 27. Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore? 28. Da li je korišćena eksterna ekspertna podrška i, ukoliko jeste, na koji način? 29. Koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane i u kojoj fazi? Koji su glavni rezultati konsultacija? Koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni? 30. Zašto smo došli do situacije da je Nact zakon usvojila Vlada, a ne Ministarstvo, ali i da je javnu raspravu sa programom usvojilo Ministarstvo, a ne Vlada koja je usvojila Nact zakona? 31. Zašto naslov Nacta zakona ne odgovara njegovom sadržaju? U nazivu Nacta je isključivo sadržana sloboda vjeroispovijesti kojoj je posvećen najmanji broj odredaba, a izostavljen je pravni položaj crkava i vjerskih azijadnica kome je posvećen najveći broj odredaba. 32. U Crnoj Gori postoje tri tradicionalne vjeroispovijesti (pravoslavna, rimokatolička i islamska) od koje su dvije crkve, a jedna vjerska zajednica. Najveći broj vjernika u Crnoj Gori je institucionalno organizovan kroz crkve. Zašto ta činjenica nije ispoštovana u Nactu zakona? 33. Koje poglavlje predstavlja centralne odredbe ovog Nacta? I, da li uopšte postoji centralno poglavlje ili postoji više centralnih poglavlja? 34. Kako se u proceduri našao Nact zakona koji nije sačinjen u skladu sa obavezujućim Pravno-tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo Vlade Crne Gore? 35. Da li se može voditi javna rasprava o Nactu zakona koji ne ispunjava formalne uslove? 36. Kakav je smisao javne rasprave kada čak ni vrsni poznavaoči nomotehnike ne mogu sa sigurnošću da utvrde koja od tri posebna poglavlja (osim osnovnih, kaznenih i prelaznih i završnih odredaba) Nacta zakona predstavlja poglavlje sa centralnim	
--	--	--

	odredbama? 37. Ovo je jedinstven slučaj u izradi propisa u Crnoj Gori da jedan zakon umesto jednog ima tri centralna poglavlja od kojih je, kako izgleda, „najcentralnije“ poglavlje sa kaznenim odredbama. Kako se može voditi rasprava o Nacrtu zakona čije sve odredbe iz osnovnih odredaba predstavljaju materiju osnovnih odredaba. Pri tome, ono što treba da čini materiju osnovnih odredaba ne postoji makar u ostalim poglavljima. 38. Zašto u Nacrtu zakona ne postoji nijedno potpoglavlje, a moglo je da ih, prema našoj ocjeni i sudeći po materiji, ima barem pet ili šest? 39. Duh najvećeg broja odredaba Nacrta zakona ne odgovara društvenoj ulozi i značaju koji crkve i vjerske zajednice imaju u državama članicama Evropske unije. Odredbe Nacrta zakona su rigidne tako da su u potpunoj suprotnosti sa izjavama zvaničnika Ministarstva o uređenju odnosa sa crkvama i vjerskim zajednicama na moderan način. 40. Sve ono što, po Pravilima, ne treba da bude u Osnovnim odredbama našlo je svoje mjesto u njima, ali nema odredaba koje su morale imati svoje mjesto u Osnovnim odredbama. Umjesto načela i principa, uređivanja odnosa tog sa drugim zakonima u Crnoj Gori i objašnjenja izraza, u Osnovnim odredbama Nacrta se definišu prava, određuje pojam vjerske zajednice, određuje okvir njene unutrašnje autonomije, propisuju prava i obaveze, način djelovanja, uvode zabrane i ograničenja, uređuje njena organizacija, pa čak i sjedište, uvodi mogućnost potpisivanja sprazuma sa državom i propisuje organ koji vrši nadzor nad primjenom zakona. Kako se do toga došlo? 41. U članu 1 se uvijek, shodno Pravilima, u najbitnijem izražava sadržina zakona, tj. ono šta taj zakon reguliše i odnose koje uređuje. Umjesto toga, u članu 1 Nacrta je propisan način ostvarivanja slobode vjeroispovijesti što je u apsolutnoj	
--	--	--

	suprotnosti sa Pravilima. Ovaj član treba premjestiti u centralne odredbe. Smatraju da Nacrt zakona treba povući iz procedure zbog nesaglasnosti sa Ustavom i odredbama međunarodnih akata o ljudskim pravima. Navode da je ovaj zakon protiv slobode vjeroispovijesti. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da je Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti u ovoj varijanti neprihvatljiv, da ga treba vratiti na doradu uz suradnju stručnih tijela nadležnog Ministarstva i zastupnika crkava i vjerskih zajednica u Crnoj Gori. Srpski nacionalni savjet je izrazio protivljenje Nacrtu zakona, i saglasnost sa Primjedbama koje su Ministarstvu za ljudska i manjinska prava dostavile Mitropolija crnogorsko-primorska i Eparhije: budimljansko-niškička, zahumsko-hercegovačka i mileševska. Od Ministarstva zahtijevaju da se Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti povuče iz procedure. Smatraju da je Radna grupa za izradu Nacrta zakona formirana protivno važećim propisima i da nije uvažena Uredba o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija. Navode da rešenje o formiranju Radne grupe nije objavljeno na zvaničnoj internet stranici Ministarstva, shodno odredbi iz člana 12 Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Tvrdi da su civilni sektor, eksperti, a posebno predstavnici Crkve i vjerskih zajednica, lišeni prava učešća u Radnoj grupi. Navode da je Ministarstvo počinilo niz diskriminativnih i nezakonitih radnji u tom dijelu postupka. Navode da je Nacrt zakona pripremljen na netransparentan način, jer je javnost o tome obaviještena tek 30. jula 2015. godine na 122. sjednici Vlade kada je Nacrt, kako smatra Srpski nacionalni savjet, utvrđen protivno odredbama Poslovnika Vlade, kao i da	
--	---	--

	nije sačinjen u skladu sa Pravno-tehničkim pripisima za izradu propisa Sekretarijata za zakonodavstvo. Tvrdi da je Nacrt zakona usmjeren isključivo protiv Srpske pravoslavne crkve i srpskog naroda u Crnoj Gori. Srpski nacionalni savjet smatra da je Nacrt zakona u suprotnosti sa članovima 79 i 80 Ustava Crne Gore, i da se Srbima i svim nacionalnim zajednicama u Crnoj Gori, osim Crnogorcima, atakuje na Ustavom zaštićeni nacionalni, etnički, kulturni i vjerski identitet, a posebno u pogledu uspostavljanja i održavanja kontakata sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno-istorijsko nasljeđe, kao i vjerska ubjedenja. Srpski nacionalni savjet smatra da se brojnim odredbama Nacrta zakona atakuje na načelo odvojenosti države i vjerskih zajednica (član 14 Ustava Crne Gore) i da se to radi isključivo radi asimilacije pravoslavnih Srba, na kulturno-istorijsko i vjersko nasljeđe pravoslavnih Srba u Crnoj Gori. Tvrdi da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ovim Nacrtom atakuje na njihovu Crkvu, kao i na pravo pravoslavnih Srba, ali i drugih, na slobodu vjeroispovijesti. Zauzima da se Nacrt zakona povuče iz procedure i ponovo, u skladu sa zakonskim propisima i demokratskim standardima, formira nova Radna grupa u koju će, osim predstavnika Vlade, biti uključeni predstavnici Crkve i vjerskih zajednica, eksperata i civilni sektor. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je ovo Zakon o vjerskim zajednicama a ne o slobodi vjeroispovijesti, i da je u osnovnim odredbama trebalo utvrditi status Kanonske pravoslavne crkve i ostalih tradicionalnih crkava i Islamske zajednice u Crnoj Gori, a ne šturom dati definiciju vjerske zajednice. Smatra da se	
--	---	--

	izraz vjerska zajednica može koristiti samo za novoformirane vjerske zajednice. Diplomirani pravnik Igor Radević smatra da je Nacrt zakona neustavan, protivan međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama, i da pretenduje da minimalizuje vrijednosti koje su u našem društvu postojale vjekovima. Tvrdi da Nacrt zakona obezvređuje sve što su preci gradili, obezvređuje duhovne, moralne i intelektualne vrijednosti, te dostignuća iz kulture i umjetnosti. Smatra da je ovo atak na Svetog Petra Cetinskog i sve preteke koji su dali živote za Krst časn i slobodu zlatnu, vođeni Hristovom ljubavlju. Tvrdi da je Crkva vjekovima bila nosilac razvoja i čuvarka Države, da je svojim djelovanjem kroz vjekove izgradila, učvrstila i očuvala duhovni i kulturno-istorijski identitet naroda i da se ovim Nacrtom ne smije dozvoliti marginalizacija Crkve. Postavio je pitanja: Zašto Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, tj. Vlada nisu prilikom izrade ovako bitnog dokumenta odnosno Nacrta zakona u samoj pripremi u okviru Radne grupe, pozvali predstavnike Crkava i vjerskih zajednica? Zašto nijesu regulisane oblasti: pravni okvir saradnje Crkava, vjerskih zajednica i Države, pitanje restitucije oduzete crkvene imovine, inkluzije vjeronauke u prosvjetni sistem Crne Gore? Smatra da naslov zakona treba da glasi: Zakon o slobodi vjeroispovijesti i pravnom statusu Crkava i vjerskih zajednica. Smatra da Crkva ima svoj pravni subjektivitet u istorijskom trajanju od 1219. godine i da je krajnje nepriznatično da, s obzirom na značaj Pravoslavne crkve u viševjekovnoj istoriji, ona ne bude imenovana u sadržini Nacrta zakona. Postavlja pitanje da li se ovaj Nacrt zakona uopšte odnosi na Pravoslavnu Crkvu s obzirom na to da ona nije obuhvaćena ni imenovana ovim tekstom kao	
--	--	--

	pravni subjekt? Navodi da Nactr zakona ima mnogo restriktivnih odredbi i da bi se mogao nazvati Zakon o ograničavanju slobode vjeroispovijesti. Tvrdi da su rigidnost i restriktivnost najizrazitije dimenzije Nactra, i da je ovaj zakon apsolutno neprimjenjiv. Pita kome to odgovara? Zaključuje da je ponuđeni Nactra zakona apsolutno neustavan, protivan relevantnim međunarodnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava i sloboda kao što su Evropska konvencija o ljudskim pravima i Univerzalna deklaracija UN o ljudskim pravima. Smatra da je Nactr neprihvatljiv i sa pravno-tehničkog aspekta jer nije rađen u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa Sekretarijata za zakonodavstvo. Navodi da zakon sadrži veliki broj kolizionih normi, te je s tog aspekta kontradiktoran i sam sebi protivrječan. Tvrdi da bi, ukoliko se Nactr u ovom obliku usvoji u Skupštini Crne Gore, to bio pravni nonsens u svakom smislu, bio bi neprimjenjiv, a mnoge odredbe bile bi predmet ocjene ustavnosti i zakonitosti pred Ustavnim sudom Crne Gore. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, pita ko su bili članovi Radne grupe za izradu Nactra zakona i zašto u toj grupi nije bilo stručnog lica za područje Rimokatoličke crkve. Smatra da su termini i satnica javnih rasprava bili neprikladniji subjektima kojih se najviše tiču. Diplomirani pravnik Igor Danjanović smatra da, tumačeći samu suštinu ovog pravno nakaradnog akta, nije našao stručno opravdanje niti logično objašnjenje za sami naziv zakona, i predlaže da se nazove „Zakon o ograničenju i ukidanju slobode vjeroispovijesti“, ili kratko lakonski – „Mirašev zakon“, jer misli da je očigledno da je pisan po želji i narudžbi predstavnika nevladine organizacije tzv. „CPC“ i njihovog predsjednika, odnosno	
--	---	--

	samoprolamovanog mitropolita. Tvrdi da Nacrt nije pisan u duhu koji bi odgovarao svim vjerskim zajednicama u Crnoj Gori i njihovim vjernicima, i da je logično da ne uživa podršku najeminentnijih vjerskih organizacija i njihovih velikodostojnika, odnosno SPC, Islamske zajednice kao ni Katoličke crkve, a još manje samih vjernika – koje ovaj zakon direktno pogađa i grubo zadire u vjerske slobode i osjećanja, i smatra da je to došlo do izražaja na okruglim stolovima tokom javne rasprave. Danjanović moli obrađivače Nacrta da, zbog opšteg dobra i javnog interesa, povuku Nacrt zakona iz procedure, preinače sporne odredbe zakona i usaglase ih, prije svega, sa ustavom i zakonom i dobrom evropskom praksom, a zatim i sa duhom i tradicijom, kao i istorijskim i kulturnim nasljedem vjerskih organizacija u Crnoj Gori, vodeći računa o vjernicima i njihovim osjećanjima – jer u suprotnom mogu da snose ličnu i objektivnu odgovornost za ono što će neminovno uslijediti – a na štetu građanskog mira i bezbjednosti u Crnoj Gori, što nikome ne ide u prilog. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da Nacrt zakona u nizu svojih odredbi odstupa od relevantnih međunarodnih konvencija, standarda i obaveza Crne Gore u oblasti ljudskih prava i slobode vjeroispovijesti, naročito udruživanja te slobode u zajednici, kao i pravnog položaja crkava i vjerskih zajednica. Smatra da će Nacrt, ukoliko se usvoji u predloženom tekstu, narušiti princip zabrane diskriminacije. Smatra da je u Nacrtu trebalo da se nađu pojmovi „crkva“ i „sveštenik“ i da je njihovo izostavljanje iz naslova i teksta zakona znak nedostatka tolerancije, neznanja i namjere tvorca Nacrta da naruši autonomiju
--	--

	crkava i vjerskih zajednica. Navodi se da je ovo u suprotnosti sa „Smjernicama za ocjenu zakonodavstva koje se odnosi na religiju ili uvjerenje“ u kojima se navodi da su tolerancija i istinsko poštovanje međunarodni standardi u odnosu na koje treba procjenjivati ovu vrstu zakonodavstva. Pravni savjet smatra da je Nacrt zakona sačinjen suprotno obavezujućim odredbama međunarodnopravnih akata koji su ratifikovani i koji, shodno odredbi u članu 9 Ustava Crne Gore, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom. Tvrdi da Nacrt zakona u brojnim odredbama protivrjeći obavezujućim odredbama međunarodnih konvencija o ljudskim pravima, i da bi usvajanje datog Nacrta ozbiljno ugrozilo slobodu vjeroispovijesti, autonomiju crkava i vjerskih zajednica i princip zabrane diskriminacije, naročito na štetu njihove Crkve i njenih vjernika. Predlaže povlačenje Nacrta zakona iz dalje procedure i izražava spremnost da pomogne vlastima u izradi novog teksta koji bi odgovarao međunarodnim i evropskim standardima slobode vjeroispovijesti i poštovao prava i legitime interese crkava i vjerskih zajednica. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da postupak formiranja Radne grupe i pripreme Nacrta zakona nije urađen u skladu sa pravilima. Postavili su pitanja: 1. Da li je Ivan Jovović učestvovao u radu Radne grupe za izradu teksta Predloga zakona o slobodi vjeroispovijesti u svojstvu predsjednika Radne grupe? 2. Ukoliko Jovović, zbog razrešenja sa dužnosti v.d. Generalnog direktora Direktorata za odnose sa vjerskim zajednicama od strane Vlade Crne Gore, nije učestvovao u radu pomenute Radne grupe, dostavite kopije rešenja kojim je imenovan novi predsjednik Radne grupe? 3. Da li je novim rešenjem

	ministra mijenjan ili proširivan sastav navedene Radne grupe (ukoliko jeste, dostavite i to rešenje)? i 4. Da li je ministar g. Numanović izvršio obavezu iz zaključka Vlade od 27. avgusta ove godine kojom je zadužen da formira ekspertski tim koji će pratiti javnu raspravu i učestvovati u pripremi Predloga zakona o slobodi vjeroispovijesti (ukoliko jeste dostavite kopiju te odluke)? Smatra da rešenje o formiranju Radne grupe ne sadrži pravnu pouku, i da je to suprotno članu 200 važećeg Zakona o upravnom postupku, kao i da je suprotno članu 20 Ustava Crne Gore kojim se garantuje pravo na pravni lijek. Smatra da Radna grupa nije formirana ni u skladu sa Uredbom o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija. Upućuje primjedbe zbog nedostatka Strategije o poboljšanju položaja vjernika u Crnoj Gori i ostvarivanja njihovih prava, a zatim i izrade Akcionog plana u ovoj oblasti, kao i da nedostaje procjena uticaja novog propisa (RIA). Smatra da je priprema Nacrta zakona započela na diskriminatoran i netransparentan način, uz drastično kršenje prava Crkve i vjerskih zajednica, čiji se pravni položaj uređuje, kao i vjernika kojima se uređuje način ostvarivanja prava na slobodu vjeroispovijesti. Navodi da je Ministarstvo za ljudska prava prilikom utvrđivanja Nacrta od strane Vlade Crne Gore prekršilo više odredbi iz Poslovnika Vlade Crne Gore, kao i član 24 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave. Tvrdi da Ministarstvo nije imalo pravni osnov da Vladi dostavi na utvrđivanje Nacrt zakona o slobodi vjeroispovijesti o kome nije sprovedena javna rasprava. Smatra i da Nacrt zakona nije urađen u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima koje je utvrdio Sekretarijat za zakonodavstvo. Postavlja pitanje: Da li je Ministarstvo sprovelo postupak analize uticaja propisa (RIA) u čiju se	
--	---	--

	pripremu upustilo? U skladu sa tim traži odgovore na pitanja iz oblasti procjene uticaja tog propisa: 1. Definisanje problema: koje probleme da riješi? Koji su uzroci problema? Koje su posljedice problema? Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri? Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)? 2. Ciljevi: koji ciljevi se postižu predloženim propisom? 3. Opcije: koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanja problema sa razmatranjem "status quo" opcije i preporukom da se uključi i neregulatorna opcija osim u slučaju kada postoji obaveza donošenja predloženog propisa. 4. Analiza uticaja: na koga će i kako će najvjerojatnije uticati rješenja u propisu uz nabiranje pozitivnih i negativnih, direktnih i indirektnih uticaja? Koje će troškove primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima)? Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti? Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija? 5. Procjena fiskalnog uticaja: da li je potrebno obezbeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu? Obrazloženje obezbjeđenja finansijskih sredstava (jednokratno ili tokom određenog perioda). Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Da li su neophodna finansijska sredstva obezbjeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu? Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proistći finansijske obaveze? Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore? Obrazloženje metodologije koja je korišćena	
--	---	--

	prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda? Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa? Da li su dobijene primjedbe Ministarstva finansija uključene u tekst propisa? 6. Konsultacije zainteresovanih strana: da li je korišćena eksterna ekspertiska podrška, ukoliko jeste, na koji način? Koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili cilijane konsultacije)? Koji su glavni rezultati konsultacija? Koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni? 7. Monitoring i evaluacija: koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa? Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi? Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva? Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa? Tvrdi da je Ministarstvo prilikom dostavljanja Nacrta zakona Vladi na utvrđivanje, ignorisalo odredbe iz člana 35, stav 2 i 3 Poslovnika Vlade. Smatra da nije postojao pravni osnov da Vlada Nacrt zakona utvrđuje kao Nacrt, i da poslije toga, Ministarstvo sprovodi javnu raspravu o Nacrtu zakona. Tvrdi da je Nacrt zakona Vlada usvojila izvan okvira svoje nadležnosti i propisanog postupka, a ne Ministarstvo u okviru svoje nadležnosti i u propisanom postupku. Smatra da je Nacrt zakona pripremljen na netransparentan i krajnje diskriminatoran način, kao i da je utvrđen protivno odredbama Poslovnika Vlade Crne Gore. Predlaže da se Nacrt zakona povuče iz procedure u cjelosti i ponovo, u skladu sa važećim propisima i dosadašnjom praksom, pokrene postupak za pripremu i utvrđivanje Nacrta zakona kako bi se učinjene nezakonitosti iz prethodnog postupka eliminisale, a štetne posljedice preduprijedile. Smatra da naslov zakona ne	
--	--	--

	odgovara njegovom sadržaju, jer je slobodi vjeroispovijesti posvećen najmanji broj odredbi, dok je najveći broj odredbi posvećen pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica, a toga nema u naslovu. Navodi da naslov nije definisan u skladu sa obavezujućim Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa Sekretarijata za zakonodavstvo. Traži da se uvaži činjenica da je najveći broj vjernika u Crnoj Gori institucionalno organizovan kroz crkve, i da zbog toga u tekstu zakona treba koristiti termin "crkva". Smatra da termin "vjerska zajednica" nije prihvatljiv za Pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori, jer mijenja i povređuje njen identitet, istorijski kontinuitet i pravni subjektivitet. Crkva se tim izrazom prikazuje u pogrešnom i za nju neprihvatljivom kontekstu koji vrijeđa vjerska osjećanja njenog sveštenstva, monaštva i vjernika. Smatra da se predloženim načinom izraz "Crkva" zakonski proljeruje iz pravnog poretka, i navodi da je to možda jedna od namjera tvorca i predlagača Nacrta zakona. Predlaže da naslov zakona bude: "Zakon o slobodi vjeroispovijesti i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica". Smatra da struktura zakona nije usaglašena sa važećim Pravno-tehničkim pravilima i postavlja pitanja: Koje je poglavlje sa centralnim odredbama? Kako se u proceduri utvrđivanja na sjednici Vlade od 30. jula 2015. našao Nacrt zakona, koji nije sačinjen u skladu sa obavezujućim Pravno-tehničkim pravilima? Da li se može voditi javna rasprava o takvom Nacrtu zakona? Kakav je smisao javne rasprave kada čak ni vrsni poznavaoци nomotehnike ne mogu sa sigurnošću da utvrde koja od tri posebna poglavlja (osim osnovnih, kaznenih i prelaznih i završnih odredaba) Nacrta zakona predstavlja poglavlje sa centralnim odredbama? Smatra da struktura Nacrta zakona nije sačinjena u skladu sa Pravno-tehničkim	
--	--	--

	pravilima i da to predloženi Nacrt zakona u potpunosti čini neprihvatljivim i u pravno-tehničkom smislu, i da ga zbog toga treba povući iz procedure. Navodi da u članu 1 nije trebalo propisivati način ostvarivanja slobode vjeroispovijesti jer je to suprotno Pravno-tehničkim pravilima. Na osnovu iznijetih primjedbi navodi se: "Smatramo da je moralna i zakonska obaveza Ministarstva za ljudska i manjinska prava kao predlagača ovog propisa da ga, poslije razmatranja svih prisjelih primjedbi i sugestija u okviru javne rasprave, povuče iz procedure. Usaglašavanje odredi Nacrta zakona sa međunarodnopravnim aktima, Ustavom i drugim sistemskim i procesnim zakonima Crne Gore će neminovno dovesti do toga da će se radi o potpuno novom tekstu koji će građanima, vjernicima, crkvana, vjerskim zajednicama i sveukupnoj javnosti biti poznat. To je ključni razlog zbog koga je neophodno da se Nacrt zakona povuče iz procedure. Drugi, ne manje važan razlog za povlačenje Nacrta zakona iz procedure, ogleda se u posljedicama koje bi Nacrt zakona izazvao u crnogorskom društvu i pravnom poretku. Dakle, takav legitimni i stručno argumentovani zahtjev naše Crkve nije motivisan bilo kakvim političkim ili partijskim razlozima. Smatramo da, poslije povlačenja Nacrta zakona iz procedure, treba otpočeti rad na pripremi Strategije i Akcionog plana, pristupiti proširivanju radne grupe sa eminentnim pravicima i stručnim predstavnicima crkava i vjerskih zajednica". Protojerej-stavrofor Velibor Džomić smatra da Radna grupa za izradu Nacrta zakona o slobodi vjeroispovijesti nije formirana u skladu sa propisima, odnosno da su mimo pravila isključeni predstavnici crkava, vjerskih zajednica i NVO. Smatra i da Vlada nije utvrdila Nacrt zakona u
--	--

		skladu sa Poslovníkom o radu i da Nacrt nije usaglašen sa Pravno-tehničkim pravilima Sekretarijata za zakonodavstvo. Advokat Željko Tomović smatra da treba razmisliti i o drugim nazivima zakona: Zakon o pravu na slobodu religije, Zakon o pravu na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja, Zakon o pravu na slobodu vjeroispovijesti. Smatra i da ovim zakonom ne treba uređivati teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, odnosno predlaže da se ovim zakonom ne uređuje sloboda misli i savjesti, stav 3 ovog člana. Predlaže da se u članu 1 doda stav: Vjerska zajednica je opšti pojam koji obuhvata crkve, zajednice vjernika (vjerske zajednice u užem smislu), vjerske grupe i ostale institucionalne oblike vjerskog djelovanja: teizam, neteizam, ateizam, religija, vjeroispovijest, vjerska ubjeđenja, bogoslužjenje, vjerski obred, privatno i javno ispoljavanje vjere, vjerska pouka, vjerski poslovi, duhovna briga.	
2.	Sloboda vjeroispovijesti uključuje i pravo pojedinca da odbije ispunjenje vojne ili druge obaveze koja uključuje upotrebu oružja (prigovor savjesti). Pravo na prigovor savjesti ostvaruje se u skladu sa propisima u oblasti bezbjednosti i odbrane.	Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba dodati stav: "Sloboda vjeroispovijesti uključuje i pravo pojedinca na ishranu i oblačenje u skladu sa vjerskim učenjima." Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da pravu na prigovor savjesti nije mjesto u ovom članu i da ga treba premjestiti u centralne odredbe. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je pravilno normirano pravo na prigovor savjesti ali da ovoj odredbi nije mjesto u poglavlju sa osnovnim odredbama. Advokat Željko Tomović smatra da u stavu 1 umjesto riječi „uključuje“ treba staviti riječ „obuhvata“, a nakon riječi oružja dodati dio „kad odbijanje proizilazi iz	

3.	Gradani iste vjeroispovijesti imaju pravo na ispoljavanje svoje vjere osnivanjem vjerske zajednice. Vjerska zajednica je dobrovoljno, neprofitno udruženje lica iste vjeroispovijesti, koje se osniva radi javnog i privatnog ispoljavanja vjere, vršenja vjerskih obreda i vjerskih poslova i ima svoju strukturu, organe i unutrašnja pravila.	
	vjerskih uvjerenja (prigovor savjesti)". Igor Balaban smatra da pored naziva vjerska zajednica treba koristiti naziv crkva. Ivan Zanković (predstavnik Crnogorske demohrišćanske crkve, Crnogorske katoličke crkve, Crnogorske adventističke crkve i Crnogorske protestantske crkve) smatra da građanima treba dozvoliti mogućnost da budu članovi više vjerskih zajednica, a posebno saveza vjerskih zajednica. Protojerej - stavrofor Dragan Mitrović i drugi smatraju da treba koristiti i naziv "crkva". Advokat Jugoslav Krpović smatra da je u stavu 1 suvišna riječ "iste", jer se njome onemogućavaju građani da osnuju vjersku zajednicu sa građanima drugih vjerskih uvjerenja. Dr Čedomir Bogićević smatra da treba dozvoliti mogućnost da građani različitih vjeroispovijesti mogu formirati multivjerske i multireligiozne vjerske zajednice). Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da treba dodati novi stav 1: "Tradicionalne Crkve i vjerske zajednice čiji je povijesni kontinuitet dokaziv smatraju se registriranim vjerskim zajednicama (u daljem tekstu vjerska zajednica)". stav 2: "Gradani iste vjeroispovijesti imaju pravo na ispoljavanje svoje vjere u okviru tradicionalne Crkve to jest vjerske zajednice, čiji je povijesni kontinuitet dokaziv, ili osnivanjem vjerske zajednice"; stav 3: "Vjerska zajednica je pravno, dobrovoljno i neprofitno udruženje lica iste vjeroispovijesti, koje se osniva radi javnog i privatnog ispoljavanja vjere, vršenja vjerskih obreda i vjerskih poslova, kao i socijalnog i karitativnog djelovanja, te djelovanja na području kulture, odgoja i obrazovanja, i ima svoju strukturu, organe i unutrašnja pravila".	

	Protojerej-stavrofor Radomir Nikčević smatra da je veliki broj pravoslavnih sveštenika, monaha, vjernika i intelektualaca lišen prava na naziv "Crkva" i da je to temelj njihovog samoodređenja, jer nijesu bili, nijesu sad a neće ni biti "vjerska zajednica" već Crkva Hristova. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da stavu 1 nije mjesto u osnovnim odredbama. Takođe, smatraju da ovaj stav sužava pravo građana i to samo „iste vjeroispovijesti“ na osnivanje vjerske zajednice, i da je to u suprotnosti članu 9 Evropske konvencije i članu 46 Ustava Crne Gore. Navode da se ovom odredbom bez razloga i potrebe propisuje ograničenje prava koje je protivno prirodi i sadržaju prava na slobodu vjeroispovijesti. Smatraju da ni stavu 2 kojim se normira pojam „vjerske zajednice“ nije mjesto u osnovnim odredbama. Navode da ova odredba tretira samo vjersku zajednicu koja se „osniva“, ali ne i one koje su osnovane. Smatraju da treba napraviti razliku između onih crkava i vjerskih zajednica koje postoje u momentu donošenja zakona i čiji se pravni položaj uređuje, i da se normira pravni okvir za vjerske zajednice koje će se u budućnosti osnivati. Tvrdi da definisanje vjerske zajednice kao „dobrovoljnog i neprofitnog udruženja“ nije adekvatno i da umjesto udruženja treba da stoji „organizacija“, a uz neprofitna i dobrovoljna treba dodati da crkve i vjerske zajednice, koje se u okviru obavljanja vjerske službe i vršenja vjerske djelatnosti zalažu za duhovne vrijednosti, ljudsko dostojanstvo u privatnom i javnom životu i društveni napredak, predstavljaju i opštekorisne organizacije. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mitroševske i zahumsko-hercegovačke, smatra da je definicija vjerske zajednice	
--	---	--

	nepotpuna jer njome nijesu obuhvaćena djelovanja crkava i vjerskih zajednica u oblasti socijalne i dobrotorne djelatnosti, i zaključuje da je to nedopustivo. Smatra da je u stavu 2 potrebno naglasiti da vjerske zajednice imaju svoje vjersko učenje, i da je to neophodno dodati kako bi se ispunio jedan od uslova iz postupka registracije. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da odredba iz stava 1 sužava pravo građana i to samo "iste vjeroispovijesti" na osnivanje vjerske zajednice. Navode da je ova odredba suprotna prirodi i sadržaju prava na slobodu vjeroispovijesti, shodno članu 9 Evropske konvencije i članu 46 Ustava Crne Gore. Smatra da stavu 2 ovog člana nije mjesto u poglavlju sa osnovnim odredbama, i smatra da ova odredba tretira samo vjerske zajednice koje se "osnivaju" a ne i one koje su osnovane, koje postoje i djeluju u Crnoj Gori. Tvrdi da zakonodavac ima obavezu da, poštujući činjenicu postojanja i stečenog pravnog subjektiviteta, napravi jasnu razliku između onih crkava i vjerskih zajednica koje postoje u momentu donošenja zakona, koje imaju stečeni pravni subjektivitet i čiji se pravni položaj uređuje, ali i da normira pravni okvir i za vjerske zajednice koje će se u budućnosti osnivati. Smatra da definisanje vjerske zajednice kao "dobrovoljno i neprofitno udruženje" nije adekvatna, već da umjesto udruženja treba koristiti termin "organizacija", a uz neprofitna i dobrovoljna treba dodati da crkve i vjerske zajednice koje se u okviru obavljanja vjerske službe i vršenja vjerske djelatnosti zalažu za duhovne vrijednosti, ljudsko dostojanstvo u privatnom i javnom životu i društveni napredak, predstavljaju opštekorisne društvene organizacije.	
--	---	--

	Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da se odredbom iz stava 2 vjerskim zajednicima oduzima pravo na slobodu preduzetništva i da je to suprotno članu 59 Ustava Crne Gore. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da Nacrt rigidno tumači i izjednačava vjerske zajednice i crkve, i da ne uvažava povijesne fakte: kulturno, karitativno, odgojno-obrazovno i povijesno djelovanje Rimokatoličke crkve. Predstavnik Bošnjačke stranke Suljo Mustafić smatra da u Nacrtu zakona treba navesti tradicionalne vjerske zajednice i crkve. Advokat Nikola Belada, predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve, smatra da treba navesti da termin vjerska zajednica podrazumijeva crkvu i svaki institucionalni oblik vjerskog organizovanja. Sveštenik Obren Jovanović, predstavnik sveštenstva Mitropolije crnogorsko-primorske, eparhija Budimljansko – nikšićke, Zahumsko – hercegovačke, Mileševske smatra da je, kao sveštenik Srpske pravoslavne crkve, odredbama Nacrta zakona lišen prava na naziv crkve. Navodi da nije bio, niti je sada, i da neće biti vjerski radnik, vjerski službenik ili sveštenik vjerske zajednice, nego sveštenik crkve Hristove. Smatra da su granice sloboda utvrđene Ustavom Crne Gore postavljene tako da je sve slobodno što Ustavom i zakonom nije zabranjeno. Ne postoji ni ustavna ni zakonska zabrana upotrebe imenice „<i>crkva</i>“ u Crnoj Gori. Tvrdi da način na koji je demonstrirano u Nacrtu zakona ispada da crkva predstavlja zabranjenu riječ u današnjoj Crnoj Gori. Smatra da predloženi Nacrt zakona duboko zadire u i ograničava ljudsko pravo na slobodu vjeroispovijesti u individualnom i kolektivnom	
--	--	--

		aspektu koje je zagaranovano Ustavom, i da je Načrt zakona u suprotnosti sa odredbama Ustava, odvojenosti vjerskih zajednica, jer brojnim odredbama zadire u unutrašnja prava crkava i vjerskih zajednica. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da se u ovom zakonu treba koristiti termin „crkva“ i da se u stavu 2 kod definicije vjerske zajednice insistira na merkantilnoj komponenti „neprofitno udruženje“, a da se zanemaruje njena primarna duhovna odrednica. Dr Čedomir Bogićević smatra da je "Vjerska zajednica" pravilan i adekvatan termin i da sa stanovišta zakonodavne prirode ima funkciju najvišeg, opšteg pojma - genus proximus.	
4.	Vjerska zajednica je slobodna u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. Vjerska zajednica samostalno odlučuje, naročito o: 1) unutrašnjoj organizaciji, obrazovanju, sastavu, ovlašćenjima i funkcionisanju njenih organa; 2) imenovanju i ovlašćenjima svojih vjerskih službenika i drugih vjerskih radnika; 3) pravima i obavezama svojih vjernika, pod uslovom da ne ometaju njihovu vjersku slobodu; 4) povezivanju ili učestvovanju u međuvjerskim organizacijama sa sjedištem	Protojerej - stavrofor Dragan Mitrović i drugi smatraju da pored naziva vjerski službenik i vjerski radnik treba koristiti naziv sveštenik. Igor Balaban smatra da je poslednji stav ovog člana instrument državnim vlastima da vrše pritisak na imenovanje crkvenih velikodostojnika i da se ovaj stav ne može primijeniti na proceduru biranja pravoslavnih episkopa. Udruženje književnika Crne Gore smatra da se ovim članom hrišćanske crkve lišavaju njihovog imena "Crkva". Smatra i da se ovim članom država grubo miješa u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica. Advokat Jugoslav Krpović smatra da je stav 3 protiv ustavnog načela o odvojenosti države i crkve, kao i da je ova odredba neprimjenjiva u slučaju izbora pravoslavnih episkopa. Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da je ovaj član kontradiktoran i da "povjerljivim" obavještavanjem Vlade Crne Gore o tome ko će biti	

u Crnoj Gori ili u inostranstvu. Prije imenovanja, odnosno objavljivanja imenovanja vjerskih velikodostojnika, vjerska zajednica o tome na povjerljiv način obavještava Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada).	izabran za najvišeg vjerskog velikodostojnika. Vlada dobija prostor da utiče na izbor najviših službenika vjerskih zajednica, i da Vlada tako u nekim zajednicama zadire u izborni proces koji do samog kraja onemogućava da se unaprijed zna ko će od službenika biti izabran na rukovodeće dužnosti. Predlažu da se ova odredba briše. Staniša Šurbaović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice, smatra da odredbu iz stava 3 ovog člana treba pojasniti tako da bude jasno da država samo želi da bude informisana, a ne da vrši bilo kakav nadzor ili pritisak. Smatra da je u nekim zajednicama, zbog tehničkih razloga, nemoguće da se država informiše prije imenovanja (primjer-kada se velikodostojnik izglasa na javnom skupu). Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 3 treba da glasi: "Prije imenovanja, odnosno objavljivanja imenovanja najviših vjerskih velikodostojnika, vjerska zajednica o tome na povjerljiv način obavještava Vladu Crne Gore, koja se odriče mišljenja u sam izbor, imenovanje i smjenjivanje velikodostojnika, kao i uspostavljanje struktura vjerskih zajednica". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da u stavu 2, tačka 2 nakon riječi "imenovanju i ovlašćenjima svojih" treba dodati "najviših velikodostojnika". U istom stavu tačka 4 nakon riječi "međuvjerskim zajednicama" dodati "organizacijama i ustanovama nadležnim za vjerske i humanitarne poslove." Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da stavovima 1 i 2 nije mjesto u Osnovnim odredbama. Smatraju da su izrazi „vjerski radnik“ i „međuvjerske organizacije“ neprihvatljivi, i da treba koristiti izraze „sveštenik i vjerski službenik“, i da prilikom izrade ovih propisa treba preuzimati izraze koji već postoje u drugim
--	--

	zakonima. Postavili su pitanje: Šta se misli pod pojmom „meduvjerska organizacija“ i na koje se meduvjerske organizacije misli? Smatraju da se ovim pojmom onemogućava crkvama i vjerskim zajednicama u Crnoj Gori da se povezuju sa drugim crkvama i vjerskim zajednicama što predstavlja ograničenje i zadiranje u unutrašnju autonomiju crkava i vjerskih zajednica. Na osnovu ovih primjedbi postavljaju sljedeća pitanja: Zašto u Nacrtu zakona nema osnovnih načela u Osnovnim odredbama? Zašto u Nacrtu zakona nije definisano koje odnose uređuje i na koji način? Zašto nema objašnjenih izraza u Osnovnim odredbama? Traže objašnjenje smisla odredbe iz stava 3 i postavljaju pitanje: Šta autori Nacrta podrazumijevaju pod „najvišim vjerskim velikodostojnicima“? Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je stav 3 suprotan članu 14 Ustava Crne Gore. Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da je stav 3 ovog člana suprotan članu 14 Ustava Crne Gore i da nametanje obaveze da se prije imenovanja vjerskih velikodostojnika obavještava Vlada Crne Gore stvara mogućnost indirektnog miješanja Vlasti u sami proces izbora od strane vjerskih zajednica, i da to predstavlja ograničenje slobode vjeroispovijesti i kršenje Ustava i sekularnog načela odvojenosti države i vjerskih zajednica. Smatra da vjerske zajednice, u skladu sa svojim kanonima, treba da potpuno autonomno i nezavisno biraju svoje velikodostojnike. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da stav 3 nameće neopravdanu i nerazumnu obavezu za crkve i vjerske zajednice, da se na ovaj način narušava autonomno odlučivanje o	
--	--	--

imenovanjima, da crkve i vjerske zajednice tako postaju doušnici vlasti i da ova odredba znači da se bez povjerljivog obavještanja Vlade ne može izvršiti imenovanje. Navodi da je ova odredba u suprotnosti sa članom 6 Deklaracije UN o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije iz 1981. godine, protivna Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i odlukama Evropskog suda za ljudska prava čije odredbe i odluke govore da pravo imenovanja rukovodstva u crkvenim zajednicama pripada njima i da država ne treba da se u to miješa. Navodi i stav iz Zajedničkih smjernice Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 31) prema kojem zakonodavstvu ne treba da bude dozvoljeno nametanje birokratske ocjene ili ograničenja u pogledu religioznih imenovanja. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da stavovima 1 i 2 ovog člana nije mjesto u poglavlju sa osnovnim odredbama i da je neprihvatljiv termin "vjerski radnik", već da treba koristiti termine "sveštenik i vjerski službenik". Smatra da nije jasan pojam iz stava 2 tačka 4 "međuvjerska organizacija", i navodi da, prema predloženoj odredbi, crkve i vjerske oragnizacije u Crnoj Gori isključivo mogu da se povezuju sa međuvjerskim organizacijama, ali ne i sa drugim crkvama i vjerskim organizacijama. To doživljavaju kao ničim opravdano i neprihvatljivo ograničenje i zadržanje u unutrašnjoj autonomiji crkava i vjerskih zajednica, kao i da je predložena odredba u suprotnosti sa članom 3 Načerta zakona. Za Pravni savjet je neprihvatljiv stav 3 ovog člana i nije mu jasno šta se podrazumijeva pod "najvišim vjerskim velikodostojnicima". Smatra da je ovu odredbu u

		Pravoslavnoj crkvi nemoguće izvršiti, jer se episkopi i mitropoliti ne imenuju nego se biraju od Svetog Arhijerejskog Sabora. Tvrdi da ovu obavezu jedino može da izvrši Rimokatolička crkva u kojoj se nadbiskupi i biskupi imenuju. Predlaže da se ova odredba izmjesti iz poglavlja sa osnovnim odredbama i preformuliše tako da crkve i vjerske zajednice o imenovanju ili izboru velikodostojnika pod kojima treba podrazumijevati: mitropolita, episkopa, nadbiskupa, biskupa, reisa..., na prikladan način iz poštovanja obavještava Vladu Crne Gore. S primjedbama Pravnog savjeta o terminima vjerski službenik i vjerski radnik saglasio se i protijerej-stavrofor Velibor Džonić. Pravnik Dragan Šoć smatra da je odredba iz stava 3 ovog člana uvredljiva i da je „povjerljiv“ policijski, a ne pravni izraz. Postavio je pitanja: Šta će se desiti ako rimski Papa povjerljivo ne pošalje depešu Vladi Crne Gore, koga misli da postavi na mjesto nadbiskupa barskog ili to ne uradi Islamska zajednica prilikom izbora svoga reisa? Hoćete li primijeniti odredbe koje govore o uslovima brisanja iz registra? Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da odredba iz ovog člana u svom sadržaju ima određenju kontradiktornost, navodeći da je vjerska zajednica slobodna u vršenju vjerskih obrada i vjerskih poslova, imenovanju i ovlašćenjima svojih vjerskih službenika, a na kraju se zahtijeva povjerljivo obavještavanje Vlade Crne Gore, što na neki način, čini mu se, ostavlja indirektan prostor za uticaj na izbor službenika vjerskih zajednica. Navodi da se odredbom iz stava 3 zadire u izborni proces nekim zajednicama, u kojima se, do samog kraja, onemogućava da se unaprijed zna ko će od službenika, biti izabran na rukovođenje
--	--	---

		dužnosti, jer u Hrišćanskoj adventističkoj crkvi postoji demokratski proces izbora, gdje su prisutni predstavnici svih mjesnih crkava, sa svojim delegatima, i oni dok ne izglasaju, ne znaju ko će biti izabran, tako da su u nemogućnosti, osim ukoliko bi manipulirali izbornim procesom, da obavijeste bilo koga unaprijed prije izbora. Zato predlaže da se ova odredba izbrise iz člana 4. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da je odredba iza stava 3 unutrašnja stvar Crkve i da o imenovanju ne treba ni na povjerljiv način obavještavati Vladu. Smatra da bi se u suprotnom desio „jozefinizam“ kada su crkveni velikodostojnici postavljani uz blagoslov vladara.	
5.	Vjerska zajednica samostalno upravlja svojom imovinom i novčanim sredstvima na osnovu sopstvenih autonomnih propisa, u skladu sa zakonom.	Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama i da ne može da stoji odredba „sopstvenih autonomnih propisa“ nego ili „sopstvenih“ ili „autonomnih propisa“. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama i da ne može da stoji odredba „sopstvenih autonomnih propisa“ nego ili „sopstvenih“ ili „autonomnih propisa“. Advokat Jugoslav Krpović smatra da se ovim članom narušava crkvena autonomija. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 6 treba da glasi: "Dobra koja predstavljaju kulturnu baštinu Crne Gore, a na kojima pravo svojine ili pravo korišćenja ima vjerska zajednica, ne mogu se otuditi ili iznijeti iz države, bez saglasnosti Vlade i nadležne vjerske zajednice".	
6.	Dobra koja predstavljaju kulturnu baštinu Crne Gore, a na kojima pravo svojine ili pravo korišćenja ima vjerska zajednica, ne mogu se otuditi ili iznijeti iz države, bez saglasnosti Vlade.		

		Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama. Smatraju da odredba ovog člana nije uskladena sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara, koji ne normira zabranu iznošenja kulturne baštine, nego zaštićenih kulturnih dobara nad kojima je rešenjem nadležnog organa u skladu sa zakonskim propisima uspostavljen poseban pravni režim. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u poglavlju sa centralnim odredbama. Smatra da ovaj član, odnosno termin "dobra koja predstavljaju kulturnu baštinu Crne Gore" nije usaglašen sa odredbama iz Zakona o zaštiti kulturnih dobara, i da je nepotrebno u Nacrtu ponavljati odredbe iz drugih zakona koji su te odnose mnogo kvalitetnije uredili. Smatra da se ovakvom odredbom iz Nacrta zakona drastično mijenjaju odredbe Zakona o zaštiti kulturnih dobara. S primjedbama Pravnog savjeta na odredbe iz ovog člana saglasio se i protojerej-stavrofor Velibor Džomić. Advokat Željko Tomović smatra da ovu odredbu treba početi riječju „Pokretna“, a nakon riječi otuditi dodati riječ „premišljati“.	
7.	Vjerska zajednica djeluje u skladu sa pravnim poretkom Crne Gore, javnim redom i moralom. Djelovanje vjerske zajednice ne smije biti usmjereno protiv drugih vjerskih zajednica i vjeroispovijesti, niti na štetu drugih prava i sloboda vjernika i građana.	Ivan Zanković (predstavnik Crnogorske demohrišćanske crkve, Crnogorske katoličke crkve, Crnogorske adventističke crkve i Crnogorske protestantske crkve) smatra da je stav 3 ovog člana atak na politička prava građana koja su zajemčena Ustavom. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba dodati stavove: "Vjerska zajednica ili dio vjerske zajednice koje su registrovane i djeluju u drugim državama, tj. van Crne Gore, ne može imati nikakvu	

Zabranjeno je političko djelovanje vjerske zajednice i zloupotreba vjerskih osjećanja u političke svrhe.	vjersku jurisdikciju i ne može vršiti nikakvu vjersku djelatnost na teritoriji ili dijelu teritorije države Crne Gore." "Vjerske zajednice da bi bile zakonom dozvoljene vjerske zajednice u Crnoj Gori moraju biti pravna lica registrovana u Crnoj Gori odredbama ovog Zakona". "Vjerska učenja, dogmatski i kanonski spisi i akti, popis svetitelja i njihov građanski, moralno-etički i civilizacijsko-humanistički habitus, kao i svi drugi crkveni i građanski dokumenti svake Vjerske zajednice moraju poštovati odredbe pozitivnih propisa pravnog sistema i Ustavom i zakonima garantovana ljudska prava i slobode, građanski mir, suverenost, cjelovitost i teritorijalnu nedjeljivost države Crne Gore." Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije u načelu pozdravljaju zabranjivanje političkog djelovanja vjerske zajednice, ali smatraju da je potrebno pojasniti šta se smatra političkim djelovanjem jer crkva treba da ima slobodu da ukáže na kršenje moralnih normi. Identične primjedbe je dao Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice. Smatra da se ovim članom zabranjuje "političko djelovanje" u potpunosti, i predlaže da ovaj član bude eliminisan ili da se ponudi kvalifikacija koja štiti prava crkava i vjernika da državi upute poruku u vezi nemoralnih pitanja. Smatra da je član 7 previše restriktivan i sklon zloupotrebi. Navodi i da treba doraditi stav 2 ovog člana jer bi ovakvom odredbom moglo da se protumači kao kršenje člana 7 ako neko iz jedne vjere kaže nešto što ne odgovara nekome iz druge vjere. Daje primjer: "Hrišćanin ne treba da traži zakonsku sankciju protiv muslimana kad musliman kaže nešto iz Kurana, a musliman ne treba da traži zakonsku sankciju protiv hrišćanina kad hrišćanin kaže nešto iz Svetog pisma."	
---	--	--

	Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba izbrisati stav 3 kojim se zabranjuje političko djelovanje vjerskim zajednicama. Navodi da se ovakvim članom otvara mogućnost ekstenzivnog tumačenja pod kojim se svaka propovijed, huba ili javni govor može okarakterisati kao politički čin. Grupa gradana i državljana Crne Gore smatra da članu 7 nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama. Smatraju da nije jasno šta se podrazumijeva pod javnim moralom i da će ovako definisanom odredbom crkve i vjerske zajednice svoj moralni zakon morati da stave u drugi plan u odnosu na „javni moral“ koji se, kako navode, sve više temelji na memoralu i svemu onome što je direktno suprotstavljeno iskonskom moralnom zakonu i etici čovjeka i ljudskog društva. Tvrdi da se ovom odredbom zadire u unutrašnju autonomiju crkava i vjerskih zajednica, pa predlažu da se termin „javni moral“ izostavi jer je za državu i društvo sasvim dovoljno da crkve i vjerske zajednice djeluju u skladu sa pravnim poretkom i javnim redom. Smatraju da stav 2 nije adekvatno formulisan i da se na ovaj način crkvama i vjerskim zajednicama zabranjuje čak i upoređivanje razlika u vjerovanju u odnosu na druge vjerske zajednice. Navode da je predložena odredba ponižavajuća, prevenstveno, za tradicionalne crkve i vjerske zajednice u Crnoj Gori, jer ih tretira kao potencijalno društveno opasne organizacije koje na ovaj način treba spriječiti da djeluju „na štetu drugih prava i sloboda vjernika i gradana“. Smatraju da se crkvama i vjerskim zajednicama na ovaj način uskraćuje pravo na vjersku propovijed i duhovno prosvjećivanje vjernika. Navode primjer da bi to u praksi moglo da znači da predstavnici Islamske zajednice ne bi imali pravo da propovijedaju protiv	
--	---	--

	vehabizma i radikalnog islamizma, jer bi se takvo djelovanje moglo podvesti pod inkriminirano „djelovanje protiv druge vjerske zajednice ili vjeroispovijesti“, a bilo bi i „na štetu drugih prava i sloboda vjernika i građana“. Smatraju da odredba iz stava 3 znači atak na politička prava sveštenika i vjerskih službenika koja su im zagaranтована Ustavom, odnosno da se sveštenicima zadire u aktivno i pasivno biračko pravo i u njihova politička prava i slobode. Tvrdi da je ova odredba u suprotnosti sa članom 8 stav 2 Nacrta zakona. Identične primjedbe je uputio i Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke. Identične primjedbe o odredbama iz ovog člana je iznio protojerej-stavrofor Velibor Džomić. Smatra da se odredbom iz stava 3 ovog člana uvodi "kancelparagraf" iz Bizmarkove Njemačke iz 1881. godine i komunistička odredba o zabrani zloupotrebe vjerskih osjećanja u političke svrhe. Tvrdi da je ova odredba protivustavna jer Ustav Crne Gore zabranjuje samo političko organizovanje u državnim organima, i da niko nema pravo da vjerskim velikodostojnicima, koji su istovremeno crnogorski državljani, uskraćuje njihova politička prava. Pravnik Dragan Šoć smatra da je odredba iz stava 3 ovog člana temelj na kome se gradi snaga države za zabranu odnosno za pritisak i kontrolu crkava i vjerskih zajednica. Navodi da bi primjenom ove odredbe Rimokatolička crkva bila zabranjena. Navodi primjere: „Sjećate li se da je prije nekoliko godina Rimokatolička crkva vrlo aktivno vodila kampanju protiv <i>Zakona o abortusu</i> u Italiji, što je <i>par exelance</i> politička aktivnost. Ja se sjećam da su sveštenici Islamske zajednice, prije par mjeseci, dali javnu podršku svojim vjerskim mišljenjima u Palestini, i ako se	
--	---	--

ne varam, to je takode politički iskaz. Svaki iskaz koji se tiče pitanja abortusa, pitanje odnosa prema homoseksualizmu je *par excellence* politički iskaz, kada se obraćaju svojim vjernicima u crkvama ili džamijama govore o socijalnim pitanjima, govore o porodičnim odnosima, govore o opštedruštvenoj situaciji, sve je to politički iskaz. I zašto bi svako sa ulice imao pravo da se bavi politikom, i da daje političke iskaze, a to pravo se uskraćuje ljudima, čija moć daleko prevazilazi njihovu formalnu ulogu u društvu, jer je ona duhovna? Mnogo više može da uradi crkva i vjerska zajednica za blagodeti jednog društva, nego što to mogu da urade institucije sile u jednoj državi."

Predstavnik Bošnjačke stranke Suljo Mustafić smatra da je odredba iz stava 3 ovog člana besmislena i da podsjeća na vrijeme komunizma, na vrijeme jednog totalitarnog poretka. Navodi da je ovo rigidna odredba i da postoje i drugi zakoni kojima se može zaustaviti nešto što se zove pozivanje na vjersku, rasnu ili bilo koju drugu mržnju, čega je i bilo od strane nekih vjerskih dostojanstvenika crkava i vjerskih zajednica, ali da je ova norma na ovakav način neprihvatljiva.

Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Stevo Vučinić smatra da je stav 3 ovog člana neophodan kako bi se spriječila zloupotreba religije u političke svrhe.

Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da, ako se pod političkim djelovanjem obuhvata izjašnjenje, očitovanje crkve, ili vjerske zajednice, o nekim važnim moralnim ili društvenim pitanjima kao što su brak, obitelji, odgoj, spolnost, običaji, tradicija, solidarnost, zavičajnost, nacionalni, etnički, jezički i kulturni identitet, što je njihova obaveza i zadaća, može se

		pojaviti problem, ukoliko se ova norma bude isuviše rastezljivo tumačila. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, je iznijela primjedbu na odredbu iz stava 3. Misli da crkve i vjerske zajednice preko svojih svećenika imaju puno pravo da sudjeluju u svim vidovima javnog života, te da se ovim Zakonom ne smiju braniti građanska prava i politička prava zarad vjerskog položaja ili službe. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice pita na osnovu kojih normi će se utvrditi zloupotreba vjerskih osjećanja u političke svrhe.	
8.	Niko ne može na bilo koji način biti primoran da postane ili ostane član vjerske zajednice, niti da učestvuje ili ne učestvuje u ispoljavanju vjeroispovijesti. Niko ne može biti onemogućen da, zbog pripadnosti vjerskoj zajednici, koristi prava koja kao građanin ima na osnovu zakona.	Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da treba dopuniti ovaj član u skladu sa praksom koja govori da postoje primoravanja odnosno zabrane pojedincima koji žele da postanu članovi neke vjerske zajednice. Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da je zabrana da iko može biti primoran da postane ili ostane član vjerske zajednice sasvim na mjestu, ali da postoji problem da se ljudima zabranjuje da postanu članovi vjerske zajednice, tako da smatraju i da taj element treba da bude unesen, i da se dopuni član 8. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama, i da se ova odredba mora stiški bolje napisati i osloboditi od rogozobatih izraza. Identičnu primjedbu je uputio Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da odredba iz stava 2 nije dobra ako bi se ona tumačila tako da svaki pripadnik	

		crkve ili vjerske zajednice može da koristi i, na način koji on smatra ispravnim, uživa prava zagaranтовana zakonom u okviru crkava ili vjerskih zajednica. Navodi da je Evropski sud za ljudska prava u slučaju „Fernandez Martinez v. Spain, Application no. 56030/07 par. 150-155.” iznio stav da autonomija crkava prevladava individualno razumijevanje pojedinih prava koje njihovi pripadnici uživaju u društvu. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 9 treba da glasi: "Zabranjen je svaki vid vrijeđanja vjerskih službenika i skrnavljenje vjerskih objekata i simbola, kao i svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije po osnovu vjerskih uvjerenja ili ispoljavanja tih uvjerenja i podsticanje vjerske mržnje i netolerancije." Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama i da je ova odredba već normirana u Zakonu o zabrani diskriminacije. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da u ovom članu treba unijeti odredbu o izuzecima od zabrane diskriminacije koji su predviđeni Direktivom Savjeta Evrope br. 2000/78/EC, koja u određenim situacijama dozvoljava izuzetke od zabrane diskriminacije ako, iz razloga prirode određenih profesionalnih djelatnosti ili konteksta u kojem se obavljaju, takve situacije predstavljaju istinski i odlučujući profesionalni zahtjev, pod uslovom da je cilj legitiman i zahtjev opravdan. Direktiva izričito predviđa da države članice mogu, u slučaju profesionalne djelatnosti u crkvama i drugim javnim ili privatnim organizacijama čiji je sistem vrijednosti zasnovan na religiji predvidjeti da razlika koja je zasnovana na religiji	
9.	Zabranjen je svaki oblik neposredne ili posredne diskriminacije po osnovu vjerskih uvjerenja ili ispoljavanja tih uvjerenja i podsticanje vjerske mržnje i netolerancije.		

neko lice neće predstavljati diskriminaciju kada religija predstavlja istinski, legitiman i opravdan profesionalni zahtjev. U tom kontekstu postavljeno je pitanje: Da li bi eventualni legitimni zahtjev Pravoslavne Crkve da lice koje treba da u njoj bude profesionalno angažovano – bude pravoslavne vjeroispovijesti, predstavljao diskriminaciju po odredi člana 9 Nacrta, ako u zakonu ne bi bila sadržana odredba o izuzecima od principa zabrane diskriminacije? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miteševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je ova odredba već normirana u Zakonu o zabrani diskriminacije, i da iz predložene odredbe nije jasno da li se ona odnosi na zabranu diskriminacije u okviru crkava i vjerskih zajednica i njihovom unutrašnjem autonomnom djelovanju, ili se tiče građana koji se štite od diskriminacije zbog svojih vjerskih uvjerenja. Pitanje: Da li su jedino crkve i vjerske zajednice u crnogorskom društvu prepoznate kao centri podsticanja vjerske mržnje i netolerancije? Zašto u članu 9 nije zabranjeno i širenje antivjerske mržnje i netolerancije? Staniša Šurbatović, pastor Biblijske hrišćanske zajednice, smatra da je član 9 previše restriktivan i sklon zloupotrebi. Navodi da hrišćanske crkve djeluju po Svetom pismu, a u Svetom pismu izvijesti načini života su proglašeni kao nemoralni i kao grijeshni. Crkve moraju imati slobodu da propovijedaju i primjenjuju istine iz Svetog pisma i da ne budu sankcionisane zbog optužbe da vrše diskriminaciju ili "govor mržnje", kad u stvari na jedan normalan način prenose Božju poruku iz Svetog pisma. Smatra da ovaj član treba eliminisati ili dodati kvalifikaciju koja jasno afirmiše pravo vjerske zajednice i vjernika da djeluje u skladu sa svojim vjerovanjem, ukoliko to ne krši zakon.

10.	Prikupljanje i obrada podataka o vjerskim uvjerenjima pojedinca, vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.	Advokat Jugoslav Krpović smatra da je ovaj član u suprotnosti sa članom 46 Ustava Crne Gore. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama, i da Nacrt zakona počiva na antivjerskom stavu da je „vjera privatna stvar čovjeka“. Postavljaju pitanje smisla ove odredbe s obzirom na odredbu iz člana 46 stav 2 Ustava Crne Gore da „niko nije obavezan da se izjašnjava o svojim vjerskim i drugim uvjerenjima“. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miješevske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Smatra i da ova odredba nije precizna, jer njome nije definisano ko može da prikuplja i obrađuje podatke o vjerskim uvjerenjima pojedinaca, tj. da li se to odnosi na crkve i vjerske zajednice ili na državne organe. Crkve i vjerske zajednice te podatke uzimaju od vjernika tokom vršenja vjerskih obreda. Građanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je ovaj član u suprotnosti sa članom 46 Ustava Crne Gore, koji kaže da niko nije obavezan da se izjašnjava o svojim vjerskim i drugim uvjerenjima.
11.	Teritorijalna konfiguracija vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori, ne može se prostirati van Crne Gore. Sjedište vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori mora biti u Crnoj Gori.	Igor Balaban smatra da se ovim članom država miješa u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica, i da je to suprotno članu 14 Ustava Crne Gore. Istoričar prof. dr Živko Andrijašević smatra da je usklađivanje konfiguracije prostora vjerskih zajednica sa teritorijom države Crne Gore tradicionalni i poznati princip kada je u pitanju uređenje položaja vjerskih zajednica u okviru crnogorske države, i da on nikada nije bio problematičan za vjerske zajednice u Crnoj Gori, pa i onu najuticajniju. Tvrdi da je poželjno da se poklapa teritorijalna konfiguracija vjerskih zajednica i crnogorske

		države, zbog toga što na taj način vjerske zajednice uvažavaju državu čiji su dio, onako kako to crkva odnosno vjerske zajednice čine hiljadama godina, onako kako to vjerske zajednice čine i u drugim državama, čak i u onim državama u kojima se smatraju nacionalnom crkvom ili crkvom jednog naroda. Udruženje književnika Crne Gore smatra da se ovim članom crkva i vjerske zajednice svode na državnu religiju i time lišavaju njihovog univerzalnog karaktera, ustrojstva i misije. Advokat Jugoslav Krpović smatra da se ovom odredbom narušava princip odvojenosti crkve od države, i da država ne može propisivati u kojim granicama će se prostrirati određena crkva ili vjerska zajednica, kao ni gdje će biti sjedište crkve ili vjerske zajednice. Krpović smatra da se tako narušava autonomija vjerskih zajednica. Dr Čedomir Bogićević smatra da je ovaj član u skladu sa: teološkim, teozofskim, religijskim i konfesionalnim učenjem ali i pravnom prirodom državnog prava u vezi s njenim odnosom prema regulaciji crkvenog pitanja. Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da treba dodati stav 2: "Sjedište vjerske zajednice ili njenih organizacionih oblika koji su registrovani i djeluju u Crnoj Gori mora biti u Crnoj Gori." Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da je ova odredba u koliziji sa ustavnom odredbom o odvojenosti crkve i držve i proklamovanom slobodom vjerskih zajednica u unutrašnjoj organizaciji. Predlažu brisanje ovog člana. Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da ovaj član treba preformulisati ukoliko se tumači na način da država stupa u odnose i zakonski reguliše vjerske
--	--	--

	zajednice samo u dijelu u kojem se one prostiru u Crnoj Gori. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da ovom članu nije mjesto u osnovnim nego u centralnim odredbama. Navode da se odredbom iz stav 1 grubo zadire u unutrašnje ustrojstvo, tj. u unutrašnju autonomiju crkava i vjerskih zajednica, i da je ova odredba u suprotnosti sa odredbom iz člana 4 stav 2 Načrta zkaona kojom se normira sloboda vjerskih zajednica u odlučivanju, pored ostalog, i o svojoj unutrašnjoj organizaciji. Pitaju: Šta se podrazumijeva pod „teritorijalnom konfiguracijom vjerske zajednice”? Navode da se konfiguracija koristi za označavanje terena, ali ne i za crkve i vjerske zajednice, jer one nemaju teritorijalnu konfiguraciju nego unutrašnje ustrojstvo. Smatraju da se ovakvom odredbom, mimo pravne logike i pravnih principa, pokušavaju uređivati vjerski odnosi i izvan teritorije države Crne Gore. Pitaju: Sa kojim se pravom u stavu 2 člana 11 propisuje da „sjedešte vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori mora biti u Crnoj Gori”? Smatraju da se i ovom odredbom grubo zadire u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica, ali se i, negiranjem principa teritorijalnosti, izražava ambicija da se uređuju odnosi i u drugim državama. Tvrdi da se na ovaj način, derogiraju odredbe iz Zakona o potvrđivanju Temelnog ugovora između Vlade Crne Gor i Svete Stolicе. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mlieševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mlieševske i zahumsko-hercegovačke smatra da su odredbe ovog člana izuzetno ozbiljno narušavanje autonomije crkava i vjerskih	
--	---	--

	zajednica, jer im se uskraćuje pravo da samostalno uređuju svoju strukturu i organizaciju, što je suština autonomnog položaja. Tvrdi da ove odredbe nijesu u skladu sa nalazom Specijalnog izvjestioca UN za pitanja slobode vjeroispovijesti (UN Doc. A/HRC/19/60, par. 56.) prema kome registracija vjerske zajednice ne smije da zavisi od njene strukture, i da je to prihvaćeno i u Zajedničkim smjernicama Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par.31). Navodi da je Evropski sud za ljudska prava zauzeo stav da se sticanje pravnog subjektiviteta vjerske organizacije ne može osporiti na osnovu činjenice da je njeno sjedište u inostranstvu (Moscow Branch of the Salvation Army v. Russia, Application no. 72281/01, par. 83-85) i Zajedničke smjernice Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 29). Smatra da bi, ukoliko bi ova odredba ostala, to predstavljalo i onemogućavanje stvaranja i održavanja veza sa pojedincima i zajednicama po pitanjima vjere na međunarodnom planu, a što je narušavanje člana 6 Deklaracije o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije zasnovanih na vjeri ili uvjerenju iz 1981. godine, kojom je predviđeno da sloboda vjeroispovijesti obuhvata i stvaranje i održavanje veza sa pojedincima i zajednicama po pitanjima vjere ili uvjerenja na međunarodnom planu. Navodi da bi usvajanje ove odredbe značilo i neopravdano ograničavanje prava pripadnika nacionalnih manjina da osnivaju i nesmetano održavaju miroljubive kontakte preko granice sa licima koja zakonito borave u drugim državama, posebno sa onima sa kojima dijele isti vjerski identitet, a što je predviđeno članom 17 stav 1 Okvime konvencije za	
--	---	--

	zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope, kao i tačke 8 Bolcano preporuka o nacionalnim manjima u međudržavnim odnosima. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da suvremena Crna Gora treba uvažiti odavno baštinienu činjenicu da Katolička crkva u Crnoj Gori pripada Katoličkoj crkvi svega svijeta, a Kotorska biskupija dugovječnim povjesnim tijekom Splitskoj metropoliji. Građanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da se odredbe ovog člana možda mogu primijeniti na novoosnovane vjerske zajednice, ali ne i na kanonsku pravoslavnu crkvu čime bi se osporila njena vjekovna i stečena prava. Pravnik Dragan Šoć smatra da teritorijalna konfiguracija – nije pravni izraz, da u ovom zakonu apsolutno ništa ne znači, ali da ubija autonomiju, odnosno pravo crkve i vjerske zajednice da samostalno odredi teritorijalna djelovanja svojih djelova. Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Stevo Vučinić smatra da su odredbe iz ovog člana dobro definisane. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da je iznimno sporna formulacija da se teritorijalna konfiguracija vjerske zajednice ne može prostrirati izvan Crne Gore, te da sjedište vjerske zajednice mora biti u Crnoj Gori. Postavlja pitanje: Hoće li zakonodavac tražiti dosljedno ispunjenje, ovog zakonskog rješenja, jer u tom slučaju npr. Barska nadbiskupija i Kotorska biskupija, se ne bi smjele nalaziti pod duhovnim vrhovništvom Rima. Ij. Vatikana, dok bi dodatno Kotorska biskupija bila onemogućena biti jedna od sufiregenih biskupija Splitske mitropolije? Izjavio je: "Nadamo se da će predložena formulacija pledirati ka teritorijalnoj prepoznatljivosti	
--	--	--

		administrativnih jedinica crkava i vjerskih zajednica u državi, uz poštovanje njezinog suvereniteta, što je apsolutno nesporno." Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da je član 11 u suprotnosti sa članom 14. Tvrdi da odredba kojom se zahtijeva da se teritorijalna konfiguracija vjerske zajednice ne može prostirati van Crne Gore, znači da se vjerska zajednica ograničava, a proklamuje se da je ona slobodna u svojoj teritorijalnoj konfiguraciji i organizaciji. Tvrdi da ovaj član treba da se mijenja, odnosno izbriše. Navodi da upoređivanjem člana 11 i člana 14 možda postoji neka kontradiktornost, i traže pojašnjenje. Član 11 zahtijeva da sjedište vjerske zajednice koja je registrovana i djeluje u Crnoj Gori mora biti u Crnoj Gori, a član 14 dopušta da ne mora biti, i da samo njen dio bude registrovan u Crnoj Gori. Advokat Željko Tomović predlaže dodavanje stava 3: „Vjerski poslovi vjerskih zajednica registrovanih u Crnoj Gori mogu se vršiti na cijeloj teritoriji države“.	
12.	Pojedina pitanja od zajedničkog interesa za Crnu Goru i jednu ili više vjerskih zajednica mogu se urediti ugovorom koji zaključuju Vlada i vjerska zajednica.	Dr Čedomir Bogićević smatra da umjesto riječi "mogu se urediti", treba da stoje riječi "uređuju se". Identičnu primjebdu ima Crnogorska pravoslavna crkva (CPC). Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da nakon "Vlada i vjerska zajednica" treba izbrisati tačku i dodati "ili aneksom na ugovor ukoliko je isti zaključen sa nekom vjerskom zajednicom". Smatraju da će se na taj način prepoznati raniji Ugovori koje su zajednice zaključile sa Vladom i da oni i dalje ostaju na snazi. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miješevske i zahumsko-hercegovačke pita kakav je status postojećih ugovora koje je Crna Gora potpisala sa tri vjerske zajednice. Smatra da su odredbe Nacrta zakona u suprotnosti sa ovim	

		ugovorima, i pretpostavlja da je cilj tvoraca i predlagača Nacrta zakona bio da se obesmisle i derogiraju ovi ugovori.	
13.	Nadzor nad primjenom ovog zakona vrši organ državne uprave nadležan za pitanja ljudskih prava i sloboda (u daljem tekstu: Ministarstvo).	Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je ova odredba dobra, ali da joj nije mjesto u osnovnim već u poglavlju sa centralnim odredbama.	
14.	Vjerska zajednica, odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu (u daljem tekstu: vjerska zajednica) stiču svojstvo pravnog lica upisom u registar vjerskih zajednica (u daljem tekstu: Registar), koji vodi Ministarstvo. Sadržaj Registra, kao javne evidencije, propisuje Ministarstvo. Registar se sastoji od baze podataka i zbirke dokumenata. Baza podataka čuva se u elektronskom obliku.	Dr Čedomir Bogićević smatra da ovaj član treba brisati jer je u koliziji sa članom 11. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba promijeniti stav 1 i stav 2 ovog člana tako da glase: "Vjerska zajednica, odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu (u daljem tekstu: vjerska zajednica) ne može postojati i djelovati na teritoriji Crne Gore ako nema, tj. ako ne posjeduje svojstvo pravnog lica upisanog u registar vjerskih zajednica (u daljem tekstu Registar), koji vodi Ministarstvo, i kao takvo trpi sve zakonske konsekvence." CPC je predložila kao alternativu i brisanje člana 14 jer je u koliziji sa članom 11. Predstavnicima vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da postoji kontradiktornost između člana 11 i člana 14 i traže dodatno objašnjenje stava 1 člana 14. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 14 treba da glasi: "Vjerska zajednica, odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu, ukoliko nije stekla svojstvo pravnog lica povijesnim kontinuitetom, stiče svojstvo pravnog lica upisom u registar vjerskih zajednica (u daljem tekstu: Registar), koji vodi Ministarstvo. Sadržaj Registra, kao javne evidencije, propisuje Ministarstvo. Registar se sastoji od baze podataka i zbirke dokumenata. Baza podataka čuva se u	

	elektronskom obliku, i u svakom trenutku je dostupna vjerskim zajednicama." Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da Ministarstvo treba da objasni u čemu je pravna razlika između „vjerske zajednice“ i „organizacionog dijela vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu“. Postavljaju pitanje: Zašto se odredbom iz člana 14 bez ikakvog opravdanog razloga i potrebe negira ranije, na osnovu pozitivnih propisa, stečeni pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica u Crnoj Gori? Smatraju da se tako formalno i faktički ukidaju pravna lica iz oblasti vjerske djelatnosti i da se ovom odredbom suštinski poriče i javno-pravni subjektivitet Rimokatoličke crkve i građansko-pravni Islamske zajednice i Jevrejske zajednice, koji su one stekle na osnovu Ugovora koje su popisale sa Vladom Crne Gore. Postavljaju pitanja: Koji pravni subjektivitet (javno-pravni ili građansko-pravni) vjerske zajednice stiču upisom u Registar vjerskih zajednica? Da li će Rimokatolička crkva nakon upisa u Registar vjerskih zajednica po ovom pitanju moći da stekne svojstvo građansko-pravnih lica u pravnom poretku Crne Gore? Zašto se odredbom iz člana 14 Nacrta poništavaju svi do sada stečeni pravni subjektiviteti crkava i vjerskih zajednica, ali i vjerska tradicija i istorija Crne Gore? Smatraju da se tradicionalne crkve i vjerske zajednice na ovakav način neopravdano lišavaju svojih stečenih i priznatih prava. Navode da bi, prema ovoj odredbi, crkve i vjerske zajednice u postupak registracije ušle kao da nemaju svojstvo pravnih lica. Traže obrazloženje zbog čega se odustalo od do sada primjenjivanog sistema evidencije vjerskih zajednica i zašto se uveo novi sistem registracije? Koje su prednosti, a koje su mane jednog i drugog sistema? Da li se ovako	
--	--	--

	koncipiranim sistemom registracije crkava i vjerskih zajednica sužava i nepotrebno ograničava kolektivni aspekt slobode vjeroispovijesti, kao i zbog čega se ukidaju legalno stečena prava crkava i vjerskih zajednica? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mieševske i zahumsko-hercegovačke je uputio slične primjedbe i pitanja. Smatra da je, imajući u vidu oba aspekta (individualni i kolektivni) prava na slobodu vjeroispovijesti, kao i značaj neometanog ostvarivanja tog prava i djelovanja crkva i vjerskih zajednica u modernom društvu i demokratskoj državi, za Crnu Goru bolji i prihvatljiviji sistem evidencije crkava i vjerskih zajednica. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da treba napraviti razliku između osnovanih i novoosnovanih vjerskih zajednica i da na osnovu postojanja i povijesnog kontinuiteta treba uvesti registraciju po automatizmu. Janović pita zašto je više od polovine članova Nacrtu potrošeno na odredbe o registraciji vjerskih zajednica a naslov je Zakon o slobodi vjeroispovijesti? Diplomirani pravnik Igor Danjanović smatra da treba brisati ovaj član. Crnogorski kulturni krug smatra da nakon člana 14 treba dodati novi član 14a: „Tradicionalne crkve su one koje imaju viševjekovni istorijski kontinuitet i subjektivitet stečen na osnovu posebnih zakona. Član 14b: „Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi priznaje se kontinuitet sa pravnim subjektivitetom: - od druge crnogorske dinastije Balšića koji su 1360. godine obnovili samostalnost Zete/Crne Gore, a pravoslavna crkva u Crnoj Gori djeluje autonomno; - preko treće dinastije Crnojevića na osnovu Osnivačke povelje Cetinjskog manastira (Mitropolitske	
--	--	--

		rezidencije) od 04.01.1485. godine i Suda carskog i patrijaršijskog koga je ozakonio gospodar zetski Ivan Crnojević od iste godine; - te četvrti crnogorske dinastije Petrovića na osnovu testamentata svih njenih vladika-gospodara i svih odluka Crnogorskog narodnog zbora i Glavarskog zbora o izboru vladika-gospodara, - posebno na osnovu državnog akta o proglašenju Knjaževine Crne Gore (odvajanju crkve od države) donijet od Senata 21.3.1852. godine i Zakonika knjaza Danila, pa sve do knjaza/kralja Nikole I Petrovića na osnovu Ustava Svetog Sinoda CPC od 30.12.1903. (čl.1), Ustava Knjaževine Crne Gore (čl.40) od 1905. i ostalih zakona i pravnih akata. Advokat Željko Tomović smatra da je dio odredbe iz stava 1 „odnosno organizacioni dio vjerske zajednice čije je sjedište u inostranstvu (u daljem tekstu: vjerska zajednica)“ nepotreban. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da je ovaj član u suprotnosti sa članom 11, koji ne prepoznaje dio vjerske zajednice sa sjedištem u inostranstvu, i da je pogrešno što zakonodavac insistira na konstitutivnom, a ne evidencijskom značaju registra vjerskih zajednica, jer je to za tradicionalne crkve i vjerske zajednice doista ponižavajuće. Smatra neprimjerenim da se vjerskim ustanovama, kao što su Katolička i Pravoslavna crkva, Islamska zajednica, Jevrejska zajednica, koje postoje stotinama, pa i hiljadama godina, i koje svojim duhovnim trajanjem nadilaze sve državno-pravne statute ovoga područja, nameću administrativne procedure, po principu šalterske prijave. Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da je minimalan broj od 50 vjernika koji su	
15.	Vjerska zajednica može da se registruje ako ima najmanje 50 punoljetnih		

	vjernika koji su crnogorski državljani i imaju prebivalište u Crnoj Gori.	istovremeno crnogorski državljani previsok kao uslov za registraciju vjerske zajednice. Tvrdi da se tako onemogućava registracija vjerskih zajednica koje djeluju među raseljenim licima a koja nemaju crnogorsko državljanstvo, i da je ovaj uslov u suprotnosti sa paragrafima 27 i 29 dokumenata Venecijanske komisije i OEBS-a koji daju smjernice u pogledu pravnog subjektiviteta vjerskih i vjerujućih zajednica. Identične primjedbe je dao Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 15 treba da glasi: "Novoosnovana vjerska zajednica može da se registruje ako ima najmanje 50 punoljetnih vjernika koji su crnogorski državljani i imaju prebivalište u Crnoj Gori, a nakon 5 godina djelovanja u okviru NVO-a/udruženja." Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da u ovom članu treba naglasiti razliku između vjerskih zajednica i zajednice vjernika, tako da se prema zajednicama vjernika koje do stupanja na snagu ovog zakona ne djeluju kao vjerske zajednice a žele se upisati u registar, moraju postaviti strožiji kriteriji. Navodi primjer iz sličnog zakona u Republici Hrvatskoj prema kome zajednica vjernika do dana podnošenja zahtjeva za registraciju mora djelovati najmanje pet godina kao nevladina udruga, da ima kontinuitet tijekom dužeg perioda i najmanje 500 punoljetnih vjernika. Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član. Navodi da je apsurdno rješenje kojim se od vjerskih zajednica koje de facto i de jure postoje duže od države nameće oblik registrovanja koji je svojstven postupku registracije Nevladinih organizacija (odluka o osnivanju, potpisi 50 vjernika, itd.)	
--	--	---	--

	Grupa građana i državljana Crne Gore pita: Zašto se odredbom iz člana 15 poništava historijski i duhovni kontinuitet crkava i vjerskih zajednica, i to prvenstveno tradicionalnih? Smatraju da se ovom odredbom drevne pravoslavne episkopije dovode u situaciju da se, radi sticanja novog, a u stvari ranije stečenog građansko-pravnog subjektiviteta, ponovo osnivaju, iako su osnovane prije skoro 800 godina. Smatraju da bi se tako njihovi osnivači izbrisali i umjesto njih upisali novi – 50 punoljetnih vjernika koji imaju crnogorsko državljanstvo i prebivalište u Crnoj Gori. Zašto se Nacrtom zakona ukida pravni i historijski kontinuitet Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije koje će, i pored svog historijskog trajanja i prava potvrđenih u pravnom sistemu Crne Gore Zakonom o potvrđivanju Temeljnog ugovora između Svete Stolice i Vlade Crne Gore, morati ponovo da se osnivaju radi sticanja već stečenih pravnih subjektiviteta i to od po 50 punoljetnih vjernika koji imaju crnogorsko državljanstvo i prebivalište u Crnoj Gori? Smatraju da se tako zadiru u njihovu unutrašnju organizaciju, jer se one svuda u svijetu osnivaju odlukom vrhovnog rimokatoličkog poglavara, a ne građana. Navode da ova odredba nije u skladu sa članom 4 stav 1 Nacrta zakona kojim je vjerskim zajednicama data sloboda da samostalno odlučuju o svojoj unutrašnjoj organizaciji. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima slične primjedbe. Navodi da će najmanje po 50 lica koja ispunjavaju propisane uslove morati da, uprkos postojanju ranijih, historijskih i pravno potvrđenih odluka i činjenice da vjekovima postoje, donesu nove odluke o osnivanju mitopolije, eparhije, nadbiskupije, biskupije i meštihata. Tvrdi da se tako zadiru	
--	---	--

	u unutrašnju organizaciju pravoslavne Crkve, jer mitropolije i eparhije, shodno autonomnim propisima, osniva Sveti Arhijerejski Sabor, a ne građani. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se u ovom članu pravo na vjersku slobodu odnosi samo na crnogorske državljane sa prebivalištem u Crnoj Gori i da su tako slobode vjeroispovijesti lišena sva lica u Crnoj Gori koja nemaju crnogorsko državljanstvo. Navodi da je to u suprotnosti sa članom 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, u suprotnosti sa članom 9 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i da Evropski sud za ljudska prava ((Moscow Branch of the Salvation Army v. Russia, Application no. 72281/01, par. 83-85) i Zajedničke smjernice Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 29), ističu da strancima i nedržavljanima ne treba oduzimati pravo da mogu da formiraju vjersku zajednicu. Smatra da je ova odredba diskriminatorna. Identične primjedbe o odredbi iz ovog člana je iznio protijeraj-stavrofor Velibor Džomić. Tvrdi da na osnovu odredbe iz ovog člana pravo na slobodu vjeroispovijesti imaju samo državljani Crne Gore i da je to protivno relevantnim međunarodnim dokumentima iz ove oblasti. Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da minimalni broj za registraciju vjerske zajednice treba da bude manji, ako uopšte treba da ga ima. Navodi da je odredba o crnogorskom državljanstvu kao uslovu za registraciju vjerske zajednice u suprotnosti sa paragrafima 27 i 29, dokumenta Venecijanske komisije i OEBS-a, koji	
--	--	--

		daje smjernice u pogledu subjektiviteta vjerskih i vjerujućih zajednica. Advokat Željko Tomović smatra da odrebu o 50 punoljetnih vjernika treba zamijeniti sa odredbom "ako ima najmanje 2 punoljetna vjernika" i dalje kako je u Nacrtu.	
16.	Prijavu za registraciju vjerske zajednice, Ministarstvu podnosi lice ovlašteno za zastupanje vjerske zajednice. Prijava iz stava 1 ovog člana sadrži: 1) naziv vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica i ne smije sadržati službeni naziv druge države i njena obilježja; 2) sjedište i adresu vjerske zajednice u Crnoj Gori; 3) podatke o vjerskim i drugim objektima koji se koriste za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova; 4) podatke o vjerskim školama i domovima za smještaj lica koja se školuju, o socijalnim i humanitarnim ustanovama, kao i o informativnoj i izdavačkoj djelatnosti vjerske zajednice. Uz prijavu iz stava 1 ovog člana, prilažu se: - odluka o osnivanju, sa podacima o licima iz člana	Igor Balban smatra da se ovim članom ukida vjekovni pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica, i da im se nameće obaveza da se ponovo osnivaju. Protojerej - stavrofor Dragan Mirović i dr. smatraju da se predviđenim postupkom registracije grubo atakuje na pravni subjektivitet crkava i vjerskih zajednica koje svojstvo pravnog lica imaju vjekovima. Udruženje književnika Crne Gore smatra da se ovim članom ukida pravni subjektivitet vjekovima postojećih tradicionalnih crkava i vjerskih zajednica. Advokat Jugoslav Krpović smatra da je stav 3 alineja 4 neizvodiva jer je teško utvrditi autentičnost osnovnih vjerskih tekstova zbog njihove starosti. Advokat Krpović smatra da postupak registracije ne poštuje stečeni pravni subjektivitet ili vjekovno trajanje tradicionalnih crkava i vjerskih zajednica i da ovo pitanje treba riješiti kao što je urađeno članom 5 Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica Republike Hrvatske. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba dodati novi stav: "Odluku i likovno rješenje nadležnog internog organa Vjerske zajednice kojim se precizno utvrđuje, prihvata i realizuje zakonska obaveza Vjerske zajednice da zastave i svi drugi vizuelni i ukupni identitetski simboli i znaci Vjerske zajednice moraju sadržavati jasnu prepoznatljivost pripadanja državi Crnoj Gori."	

15 ovog zakona (lično ime, jedinstveni matični broj ili broj lične karte, dokaze o državljanstvu i prebivalištu), sa njihovim svojeručnim potpisom; - podaci o zastupniku vjerske zajednice (lično ime, jedinstveni matični broj ili broj lične karte, dokaze o državljanstvu i prebivalištu), sa njegovim svojeručnim potpisima i - opis osnova vjerovanja i autonomne propise o svojoj unutrašnjoj i teritorijalnoj organizaciji i načinu djelovanja, na crnogorskom jeziku ili jeziku u službenoj upotrebi koji vjerska zajednica koristi u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova; - osnovne vjerske tekstove vjerske zajednice u autentičnom tekstu.	Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da ovaj član treba pojasniti u pogledu tumačenja naziva vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica. Pitanje je da li taj naziv ne smije da sadrži ni jednu odrednicu koju sadrži naziv neke već registrovane vjerske zajednice ili samo naziv ne smije da bude njemu potpuno identičan. Smatraju da je prilikom postupka registracije prilaganje odluke o osnivanju neadekvatno, s obzirom na to da neke vjerske zajednice na ovim prostorima postoje decenijama, neke skoro stotinu godina, a neke i više vijekova. Navode da bi donošenje odluke o osnivanju za ove vjerske zajednice predstavljalo negiranje njihovog prethodnog postojanja, i da zato ovu odredbu treba revidirati i odluku o osnivanju zahtijevati isključivo od onih vjerskih zajednica koje se prvi put registruju, a od ostalih koje su već registrovane tražiti podnošenje zahtjeva za preregistraciju. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 2 tačka 1 treba da glasi: "Naziv vjerske zajednice koji se mora razlikovati od naziva drugih vjerskih zajednica i ne smije sadržati službeni naziv druge države i njena obilježja; s tim što se to ne odnosi na vjerske zajednice koje su prema pravu te vjerske zajednice organizacioni dio vjerske zajednice izvan Crne Gore i mogu koristiti izvorni naziv te vjerske zajednice". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da vjerske zajednice koje su se registrovale nakon 2006. godine na zahtjev Ministarstva unutrašnjih poslova ne bi to trebale da opet to urade i da za takve zajednice treba predvidjeti samo mogućnost dopune registracije sa dokumentacijom koju traži novi zakon. U stavu 2 tačka 1 nakon "naziv" dodati "dio naziva i učenje vjerske zajednice".	
---	--	--

	Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da sistemu registracije odgovara forma zahtjeva, a sistemu evidencije sistem prijave, i traže objašnjenje da li je to u skladu sa odredbama važećeg Zakona o upravnom postupku i sa odredbom iz člana 98 novog Zakona o upravnom postupku (čija primjena počinje od 1. jula 2016. godine). Predlažu da uslove za registraciju iz stava 2 treba pažljivo preformulisati, i da se u zahtjevima otišlo toliko daleko da se zastupniku vjerske zajednice nameće obaveza da ima više svojeručnih potpisa. Postavili su pitanja: Šta u predloženom Nacrtu znači obaveza predavanja Ministarstvu „osnovnih vjerskih tekstova vjerske zajednice u autentičnom tekstu“? Šta kreatori ovog akta podrazumijevaju pod „autentičnim vjerskim tekstem“? Da li to znači da Pravoslavna i Rimokatolička crkva moraju da pronađu u muzejima najstariji tekst Biblije i da ga predaju Ministarstvu? Da li to znači da Pravoslavna Crkva ministarstvu treba da dostavi na desetine osnovnih vjerskih tekstova – Sveto Pismo, Kanone Svetih Apostola, Vaseļjenskih i Pomjesnih sabora i Svetih Otaca, 12 mineja, 2 oktoih, 3 trioda, tipik, crkveni ustav, služebnik, trebnik, molitvenik, kanonik i ostale bogoslužbene knjige u kojima se nalaze osnovni tekstovi pravoslavne vjere? Ko će to u ministarstvu da čita i cijeni da je riječ o autentičnim vjerskim tekstovima? Da li ministarstvo ima osposobljen kadar za tu aktivnost? Da li pripadnici Jevrejske zajednice na specijalan način, kako to i priliči, moraju da krše svoja vjerska pravila i donose jevrejsku Toru na uvid i čitanje u ministarstvo? Isti je slučaj i sa Kuranom Islamske zajednice. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe i smatra da se predloženim odredbama o registraciji došlo u	
--	--	--

	situaciju da se pokretanje upravnog postupka za registraciju vjerske zajednice uređuje suprotno od načina na koji je uređen zakonskim propisom o upravnom postupku. Smatraju da ovlašteno lice crkve ili vjerske zajednice ne može nadležnom ministarstvu podnijeti prijavu za upis radi registracije, kako je pogrešno predviđeno Nacrtom zakona, nego zahtijev. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je nadležnim vlastima dato široko polje diskrecione ocjene i odobrenja za upis u Registar i da su u tom postupku predviđeni veoma opterećujući zahtjevi za crkve i vjerske zajednice koji narušavaju i njihovu autonomiju. Tvrdi da je to suprotno „Smjernicama za ocjenu zakonodavstva koje se odnosi na religiju ili uvjerenje” (par.F.it.1. p. 17) i suprotno Zajedničkim smjernicama Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 25), koje ne odobravaju preljevanu diskreciju vladinih sturktura pri registraciji, i prema kojima svaka procedura koja obezbjeđuje vjerskim zajednicama pristup pravnom personalitetu ne treba da predstavlja opterećujuće zahtjeve. Smatraju da tačka 1 iz stava 2 sadži široko diskreciono ovlaštenje organa nadležnog za registraciju crkava i vjerskih zajednica, jer ne postoje jasni i pravno predviđeni kriterijumi na osnovu kojih će se procjenjivati da li se i po čemu se naziv crkve ili vjerske zajednice razlikuje od naziva drugih vjerskih zajednica, niti u kojoj mjeri je (ne)dozvoljeno razlikovanje od službenih naziva drugih država i njenih obilježja. Smatra da je predložena odredba sročena s isključivim ciljem da se onemogući registracija nekih crkava i vjerskih zajednica, i izražava zabrinutost da bi ova	
--	---	--

	odredba mogla da bude osnov nadležnim organima u „odluci“ da kreiraju službene nazive određenih crkava i vjerskih zajednica. Navodi da je ova odredba suprotna Zajedničkim smjernicama Evropske komisije za demokraciju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 31), prema kojima vjerske zajednice samostalno odlučuju o nazivu i ostalim simbolima. Smatra da odredba iz tačke 4 stava 2 ovog člana koja se odnosi na podnošenje odluke o osnivanju znači da postojeće i davno osnovane crkve i vjerske zajednice moraju da ponovo donose odluku o osnivanju što za posljedicu ima prekid njihovog pravnog kontinuiteta koga će ponovo moći da steknu isključivo nakon upisa u Registar. Tvrdi da je ovo rješenje ponižavajuće, imajući u vidu viševjekovni kontinuitet pravnog subjektiviteta i djelovanje koje pojedine crkve i vjerske zajednice u Crnoj Gori imaju. Navodi da je ovo rješenje pravno neodrživo jer predstavlja ozbiljno narušavanje pravne sigurnosti i otvara niz dilema u vezi sa imovinom koje crkve i vjerske zajednice već posjeduju u skladu sa zakonskim propisima Crne Gore i sa poslovima koje su već zaključile. Smatra da je odredba o dostavljanju vjerskih tekstova vjerske zajednice u autentičnom obliku besmislena i da to predstavlja ponižavajući zahtjev hrišćanskim crkvama da organu državne uprave dostavljaju tekst Starog i Novog zavjeta. Navodi da sve crkve i vjerske zajednice treba da budu u istom pravnom položaju, ali i da je potpuno besmislena i neodrživa proizvodnja nove društvene realnosti i svojevrsne društvene egalizacije svih vjerskih organizacija. Smatra da je trebalo uvažiti istorijske razlike koje postoje između starih crkava i vjerskih zajednica s jedne strane, i novih vjerskih pokreta s druge strane, i da se odredba o	
--	--	--

		dostavljanju osnovnih vjerskih tekstova odnosi samo na nove vjerske zajednice. Pravni savjet pita: Da li ovakvo rješenje ovlašćuje organa državne uprave da procjenjuje da li je neki tekst autentičan, što predstavlja nedozvoljeno zadržanje u slobodu vjeroispovijesti, ili je smisao odredbe da se dostave vjerski tekstovi u originalu, na jeziku na kojem su nastali, što je za hrišćanske crkve potpuno besmisleno? Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da se odredbe iz ovog člana mogu primijeniti samo na novoosnovane vjerske zajednice, a ne na tradicionalne crkve koje su formirane prije mnogo vijekova. Smatra da je to činjenica i da se ona, u skladu sa članom 153 stav 2 Zakona o opštem upravnom postupku, ne dokazuje. Diplomirani pravnik Igor Radević smatra da će se ponudnim rješenjem o registraciji ukinuti Ustanova koja je iznjedrila i odgojila najvećeg Crnogorca svih vremena Svetog Petra Cetinjskog. Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član. Navodi da obrađivač treba da uvaži istorijsko, tradicionalno i kulturno naslijeđe vjerskih zajednica i organizacija koje po veličini i značaju i prije svega po broju vjernika prevazilaze novoformirane vjerske organizacije, koje se u vjerskim zajednicama tretiraju kao „sekte“, i kojima isključivo ovakva zakonska rješenja imponuju. Smatra da se ovakvim postupkom registracije daje legitimitet vjerskim sektama koje nijesu priznate od strane matičnih vjerskih organizacija, i direktno podrića jedinstvo vjerskih zajednica, ponižavaju vjerske zajednice i unosi raskol i otvara put za stvaranje brojnih sekti – što se može vrlo loše odraziti na društvo u cjelini. Sugerije da se postojećim i već priznatim vjerskim	
--	--	--	--

	zajednicama prizna stećeni pravni status i da se po automatizmu upišu u Registar. Pravnik Dragan Šoć smatra da je čitava odredba iz ovog člana besmislena. Postavio je pitanja: Šta znači autonoman propis? Koji ćemo autentični tekst ponuditi gospodi iz administracije crnogorske, da ga oni prihvate? Je li to pisano na aramejskom jeziku, ili imamo li mi stručnjaka za aramejski? Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da se odredbama o uslovima za registraciju vjerskim zajednicama nameće osjećaj nelagode i svojevrsnog administrativnog cinizma. Navodi da bi pretpostavljena procedura trebala važiti za nove vjerske zajednice koje se po prvi put pojavljuju u sistemu, samim tim i registriju na ovom prostoru, dok bi tradicionalne crkve i vjerske zajednice bile evidentirane i kao takve prepoznate u pravnom sistemu naše države. Ovakav stav ima uporište u uporednim pravnim rješenjima susjednih, ali i brojnih evropskih država, koje jasno prave razliku između tradicionalnih i novih vjerskih zajednica, pri čemu nove vjerske zajednice ni u jednom od svojih temeljnih prava neće biti uskraćene. Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da se zahijevom za podnošenje određenih dokumenata, kao što su odluka o osnivanju vjerskih zajednica, određeni broj vjerskih zajednica koje duže vremena postoje i već su registrovane, dovode u situaciju da negiraju svoje ranije postojanje. Advokat Željko Tomović smatra da u stavu 2 treba dodati tačku 5: „Odluku i logo nadležnog Vjerske zajednica kojima se precizno utvrđuje, prihvata i realizuje zakonska obaveza Vjerske zajednice da zastave i svi drugi vizuelni	
--	--	--

	i ukupni identiteti i simboli i znaci vjerske zajednice moraju sadržavati jasnu prepoznatljivost pripadanja državi Crnoj Gori”.	
17. Organizacioni dio vjerske zajednice koji djeluje u Crnoj Gori, a čije je sjedište u inostranstvu, koji do sada nije bio prijavljen kod nadležnog organa u Crnoj Gori, uz prijavu iz člana 16 ovog zakona, prilaže i odluku nadležnog organa te vjerske zajednice za upis u Registar.	Dr Čedomir Bogićević smatra da ovaj član treba brisati jer je u koliziji sa članom 11. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je odredba iz člana 17 napisana na osnovu medijskih spekulacija i ideoloških optužbi da Pravoslavna Crkva nije prijavljena u Crnoj Gori. Navode da se ovom odredbom narušava unutrašnja autonomija Crkve i njeno pravo na sopstveno unutrašnje ustrojstvo, i da se predloženom odredbom uvode dodatne obaveze za registraciju vjerskim zajednicama čije je sjedište u inostranstvu, ali ne i onim vjerskim zajednicama koje postoje u Crnoj Gori, a koje su ranije podnijele prijavu nadležnom organu, jer se njima ne propisuje obaveza podnošenja odluke njihovog nadležnog organa za upis u Registar. Smatraju da je ova odredba diskriminatorska prema vjernicima pravoslavne vjeroispovijesti i prema njihovoj Crkvi. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe i navodi da je Mitopolija pod AEM. br. 361 od 7. marta 2012. godine nadležnom organu MUP-u Crne Gore podnijela prijavu o postojanju i djelovanju Pravoslavne Crkve u Crnoj Gori (zavedena u tom organu por br. 01-08/12-3538/ od 8. marta 2012. godine). Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da odredba iz ovog člana pospješuje dodatnu zabrinutost i narušava autonomiju crkava i vjerskih zajednica. Postavlja pitanje da li bi organizacioni djelovi Srpske pravoslavne crkve i Rimokatoličke crkve uopšte mogli da se registruju jer član	

		11 Nacrta predviđa da sjedište vjerske zajednice mora biti u Crnoj Gori, i nije jasno da li se „odluka nadležnog organa...za upis“ odnosi na odluku nadležnog organa Crkve da određena organizaciona jedinica treba da se upiše u Registar ili se to odnosi na odluku o osnivanju organizacione jedinice? Sveštenik Obren Jovanović, predstavnik sveštenstva Mitropolije crnogorsko-primorske, eparhija Budimljansko – nikšićke, Zahumsko – hercegovačke i Mileševske smatra da je ovaj član pisan na osnovu medijskih spekulacija i ideoloških optužbi da Pravoslavna crkva nije prijavljena u Crnoj Gori. Smatra da se ovom odredbom narušava unutrašnja autonomija crkve i njeno pravo na sopstveno unutrašnje ustrojstvo i da se predloženom odredbom uvode dodatne obaveze za registraciju vjerskih zajednica i crkava čija su sjedišta u inostranstvu, ali ne i onim vjerskim zajednicama koje postoje u Crnoj Gori, a koje ranije nijesu podnijele prijavu nadležnom organu, jer se njima ne propisuje obaveza podnošenja odluke njihovog nadležnog organa za upis u registar. Navodi da je evidentno da je ta diskriminatorna odredba ciljano usmjerena samo prema jednoj društvenoj grupi, to jeste prema vjernicima pravoslavne vjeroispovijesti. Diplomirani pravnik Igor Danjanić smatra da treba brisati ovaj član.	
18.	Ministarstvo, u roku od 60 dana od dana prijema uredne prijave i potrebne dokumentacije iz čl. 16 i 17 ovog zakona utvrđuje da li su ispunjeni uslovi za upis vjerske zajednice propisani ovim zakonom.	Advokat Jugoslav Krpović smatra da rok od 60 dana nije u skladu sa članom 115 novog Zakona o opštem upravnom postupku, koji propisuje da se odluka o upisu vjerske zajednice u Registar mora donijeti u roku od najviše 45 dana. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da postupak registracije nije usklađen sa Zakonom o upravnom postupku, i da je rok od 60 dana za donošenje rešenja o	

Ako vjerska zajednica ispunjava uslove za registraciju, Ministarstvo donosi rješenje o upisu u Registar.	upisu vjerske zajednice u Registar protiv odredbi iz članova 114 i 115 novog Zakona o upravnom postupku koji rok za donošenje rješenja određuje na 30, a u složenim upravnim stvarima na 45 dana od dana pokretanja upravnog postupka. Navode da će se, ukoliko Ministarstvo ne donese rješenje u roku propisanom Zakonom o upravnom postupku, raditi o pozitivnoj prezumpciji i smatraće se da je organ izvršio upis vjerske zajednice u Registar. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miljevske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe i smatra da sve odredbe iz II poglavlja Nacrta zakona (osim članova 24 i 25) treba odbaciti i, primjenom sistema evidencije, na adekvatnom mjestu sačiniti nove članove koje će biti u skladu sa odredbama međunarodnih akata o ljudskim pravima. Ustava Crne Gore i važećih zakona. Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član. Advokat Željko Tomović smatra da u stavu 1 umjesto odredbe „60 dana“ treba da stoji odredba „15 dana“.	
19. Ministarstvo će odbiti da registruje vjersku zajednicu ako lice ovlašteno za zastupanje vjerske zajednice ne podnese prijavu za registraciju u skladu sa članom 16 st. 2 i 3 ovog zakona. Rješenje Ministarstva o odbijanju upisa u Registar je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor.	Dr Čedomir Bogićević smatra da bi stav 2 ovog člana trebalo da glasi: "Protiv rješenja Ministarstva protiv upisa u registar može se izjaviti žalba nadležnom organu Vlade Crne Gore". Smatra da bi se ignorisanjem žalbe kao pravnog lijeka negirala pravna načela Ustava Crne Gore. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da bi stav 2 ovog člana trebalo promijeniti tako da glasi: "Protiv rješenja Ministarstva protiv upisa u registar može se izjaviti žalba nadležnom organu Vlade Crne Gore". Advokat Željko Tomović smatra da stav 2 treba izmijeniti tako da glasi: „Protiv Rješenja Ministarstva o upisu u	

		registar može se izjaviti žalba nadležnom organu Vlade Crne Gore". Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član.	
20.	Vjerska zajednica obavještava Ministarstvo o svakoj promjeni podataka iz člana 16 st. 2 i 3 ovog zakona, u roku od 30 dana od nastanka promjene. Upis svih promjena vrši se u skladu sa odredbama ovog zakona o registraciji vjerske zajednice.	Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član. Advokat Željko Tomović smatra da odredbu iz stava 1 „30 dana“ treba zamijeniti odredbom „7 dana“.	
21.	Registrovanoj vjerskoj zajednici zabranice se djelovanje, ako: 1) djeluje suprotno pravnom poretku i javnom moralu, podstiče nacionalnu, vjersku ili drugu diskriminaciju i nasilje ili raspiruje nacionalnu, rasnu, vjersku ili drugu mržnju, radi netrpeljivosti i progona; 2) su svrha, ciljevi i način njenog vjerskog djelovanja zasnovani na nasilju ili koriste nasilje kojim se ugrožava život, zdravlje ili druga prava i slobode pripadnika te ili druge vjerske zajednice, kao i drugih lica na način kojim se ugrožava ljudsko dostojanstvo.	Dr Čedomir Bogićević smatra da treba izostaviti načelo analogne regulacije vjerskih zajednica prema sistemu uređivanja Nevladinih organizacija, jer je to neprimjereno i neprihvatljivo za vjerske zajednice koje imaju drugu prirodu i ciljeve od organizacija nevladinog sektora. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da stav 2 ovog člana treba da glasi: "U slučaju iz stava 2 ovog člana shodno se primjenjuju odredbe zakona iz redovne sudske procedure." Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da stav 1, broj 3, kao i stavove 3 i 4 treba brisati. Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba izbaciti tačku 3 iz stava 1, pod obrazloženjem da se vjerskim zajednicama ne može zabraniti profitabilna djelatnost, već taj dio njihove djelatnosti trebaju obavljati u skladu sa zakonskom regulativom koja uređuje tu oblast. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je veliki nedostatak Nacrta zakona činjenica da nema odredaba o neregistrovanim vjerskim zajednicama, osim zabrane u radu u članu 21 stav 4. Navode da ne postoji razumno objašnjenje zašto autori i predlagač Nacrta ovom pitanju	

3) se utvrdi da obavlja djelatnost radi sticanja profita, suprotno ovom zakonu. Državni organ, odnosno organ državne uprave koji utvrdi postojanje razloga iz stava 1 ovog člana dužan je da, bez odlaganja, kod nadležnog suda inicira postupak za zabranu djelovanja vjerske zajednice. U slučaju iz stava 2 ovog člana shodno se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje djelovanje nevladinih organizacija. Odredbе ovog člana primjenjuju se i na neregistrovanu vjersku zajednicu, ako postoje razlozi iz stava 1 tač. 1 i 2 ovog člana.	nisu posvetili pažnju, posebno ako se ima u vidu da brojni vjerski pokreti i zajednice (posebno satanističke sekte, vebabijski pokret, itd.) djeluju bez iskazivanja namjere da steknu pravni status. Postavili su pitanje: Zbog čega nema odredbe kojom se zabranjuje vjersko djelovanje kroz druge organizacione vidove poput nevladinih organizacija? Smatraju da su ovakvim odredbama neregistrovane vjerske zajednice dobile maksimalan prostor, a formalno-pravno i faktički na druge načine mogu da ostvaruju brojna prava u pravnom sistemu i to bez ikakvog saznanja nadležnog ministarstva o tome. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-nikšićke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je odredba o zabranjivanju rada vjerske zajednice preoštra, i da nije u skladu sa Zajedničkim smjernicama Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 33), koje predviđaju da ovakva sankcija treba da bude stvar kranje nužde. Navodi da je termin „druge mržnje“ iz tačke 1 stav 1 ovog člana široko i prilično neodređen, i da je tako narušen princip proporcionalnosti i supsidijarnosti u ograničavanju slobode vjeroispovijesti. Tvrdi da ova odredba nije usaglašena sa članom 9 stav 2 Evropske konvencije, gdje je propisano da sloboda vjeroispovijesti može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbjednosti, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Zabiljev da ograničenje bude propisano zakonom podrazumijeva da	
--	--	--

	pravna odredba koja predviđa ograničenje treba da bude adekvatno prijemčiva i predvidiva, što zahtijeva da bude formulisana sa dovoljnom preciznošću da omogući pojedincima i zajednicama, ako je potrebno i uz savjet, da regulišu svoje ponašanje (Zajedničke smjernice Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 7)). Pravni savjet smatra da treba uvesti razumnu mjeru primjene izuzetka od opšte diskriminacije koja bi se odnosila na javno izražavanje vjerskog učenja, jer vjerskim zajednicama ne može da bude dovoljno poznato da li iznošenje njihovog vjerskog učenja može da predstavlja diskriminaciju. Nije potpuno jasno da li bi raspirivanje „druge mržnje“ moglo, po sebi, da znači povredu prava i slobode drugih. Smatra da se po pitanju „druge mržnje“ nadležnim organima ostavlja široko polje slobodne procjene, naročito imajući u vidu da prema stavu 2 ovog člana postupak za zabranu djelovanja vjerske zajednice kod nadležnog suda inicira organ državne uprave. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da stav 3 treba brisati jer crkve i vjerske zajednice mogu da obavljaju privrednu ili drugu djelatnost na neprofitnim osnovama u skladu sa propisima kojima je uređeno obavljanje tih djelatnosti. Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Stevo Vučinić smatra da je odredba iz tačke 1 stava 1 ovoga člana dobro rješenje za sprečavanje nasilja na vjerskoj osnovi. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da u stavci 3 člana 21. zakonodavac govori o zabrani djelatnosti, radi sticanja profita, što je sporno kako zbog nepovredivosti imovinskih i obligacionih prava svih,	
--	--	--

		pa i crkava i vjerskih zajednica, tako i zbog nedostojnosti insistiranja na ovom pitanju. Dr Čedomir Bogićević smatra da treba brisati stav 3 ovog člana, jer izjednačava vjerske zajednice sa nevladinim organizacijama.	
22.	U slučaju donošenja naredbe za sprovođenje istrage protiv vjerskog službenika zbog krivičnog djela propisanog Krivičnim zakonikom, nadležni sud će o tome prethodno obavijestiti vjersku zajednicu.	Advokat Željko Tomović smatra da bi ovaj član trebalo brisati ili ako ostane izbrisati riječ „prethodno“, jer misli da bi predložena norma mogla značajno da onemogući primjenu Zakonika o krivičnom postupku, i jer ne postoji obaveza države da na ovaj način privileguje vjerske službenike.	
23.	Ministarstvo će brisati vjersku zajednicu iz Registra, ako: 1) vjerska zajednica sama donese odluku o svom prestanku; 2) je pravosnažnom sudskom odlukom utvrđena odgovornost vjerske zajednice za krivično djelo i izrečena kazna prestanka pravnog lica; 3) je vjerska zajednica prestala da postoji u skladu sa odredbama ovog zakona; 4) nadležni organ utvrdi da su podaci ili prilogi uz prijavu za registraciju netačni; 5) je vjerskoj zajednici, na osnovu sudske odluke, zabranjeno djelovanje iz razloga propisanih članom 21 stav 1 ovog zakona.	Dr Čedomir Bogićević smatra da treba promijeniti stav 3 tako da glasi: Formulacija je kao za novelu člana 19. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba promijeniti stav 3 tako da glasi: Formulacija je kao za novelu člana 19. CPC predlaže da se doda 5 novih članova: 23a) "Crnogorska pravoslavna crkva je tradicionalna i istorijska crkva. Priznaje joj se kontinuitet sa pravnim subjektivitetom stečenim na osnovu osnivačke povelje Ivana Crnojevića od 4. januara 1485. godine, Ustava Svetog Sinoda CPC od 30. decembra 1903. i Ustava Knjaževine Crne Gore iz 1905. godine. Ona ima izuzetnu istorijsku ulogu u stvaranju crnogorske države i očuvanju nacionalnog identiteta Crnogoraca, što joj se ovim zakonom posebno priznaje." 23b) "Organizacije jedinice vjerskih organizacija (crkava i zajednica) i to crkvene opštine i eparhije mogu steći svojstvo pravnog lica upisom u registar shodno autonomnim propisima tih organizacija, uz saglasnost i odluku nadležne organizacije, uz podnošenje prijave nadležnom organu za upis u registar." 23c) "Tradicionalne crkve podliježu obavezi upisa u registar uz prijavu i sa podacima iz člana 16 ovog zakona. Tradicionalne crkve i vjerske zajednice su one	

	Vjerska zajednica briše se iz Registra rješenjem Ministarstva. Rješenje Ministarstva iz stava 2 ovog člana je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor.	koje u Crnoj Gori imaju viševjekovni i historijski kontinuitet, i kojima je pravni subjektivitet stečen na osnovu posebnih zakona. Navedeni uslovi moraju biti ispunjeni kumulativno". 23d) "Crkve i vjerske zajednice čiji je pravni status bio regulisan u skladu sa ranijim zakonom ili po proceduri upisa po sada važećim propisima, dužni su podnijeti prijavu za upis u Registar sa podacima iz člana 16 nacrta zakona. Uz prijavu se podnosi i Rješenje o dosadašnjoj registraciji." Pravnik Dragan Šoć smatra da je ova odredba loša jer odgovornost za krivično djelo pripisuje vjerskoj zajednici kao kolektivitetu, a ne pojedincu ili svešteniku koji počinji krivično djelo. Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da treba brisati ovaj član, jer je ukidanje vjerske zajednice uz prisvajanje imovine, bez prethodno sprovedenog postupka utvrđivanja krivične odgovornosti, presedan u pravnoj teoriji i praksi. Tvrdi da je ukidanje vjerske zajednice suprotno članu 46 Ustava Crne Gore. Smatra da vjerska zajednica ne bi trebalo da ispasta ako je neko od vjerskih službenika ili velikodostojnika prekršio zakon. Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da stav 1, tačku 4 treba brisati. Advokat Željko Tomović smatra da u stavu 1 treba dodati tačku 6: „Vjersku zajednicu koja je prijavljena u skladu sa Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica a ne podnese prijavu za upis za registar iz čl. 16 ovog zakona, u roku od 30 dana od početka primjene ovog zakona." Smatra da treba dodati član 23a: "Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi, upisanoj pod rednim brojem: 1, dana 17.01.2000. godine u registar Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore koji se vodi u Prijestonici Cetinje, garantuje se sjedište u Cetinjskom manastiru s obzirom na
--	---	--

		kontinuitet: - viševjekovne posvećenosti državnosti Crne Gore; - subjektivitet priznat osnivačkom poveljom Ivana Crnojevića od 04.01.1485. godine; - sa Crnogorskom crkvom čija je autokefalnost evidentirana katalogom pomjesnih crkava sa svojom samostalnom upravom sačinjenim od Carigradske patrijaršije 1855. godine pod tačkom 9; - sa Autoketahnom crnogorskom pravoslavnom crkvom koja je donijela Ustav Svetog sinoda, 30. decembra 1903. godine i priznata čl. 40 st. 1 i st. 2 Ustava Knjaževine Crne Gore iz 1905. godine; - razvoja međuvjerskog poštovanja, tolerancije, saradnje u cilju građanskog mira od obnove javnog vršenja vjerskog obreda 1993. godine u Prijestonici Cetinje; - doprinos stvaranju, čuvanju i razvoju svijesti o neophodnosti državnosti Crne Gore za njene građane; priznaje se status tradicionalne crkve Crne Gore."	
24.	O imovini vjerske zajednice brisane iz Registra, nakon izmirenja dugova, odlučuje se na način određen aktima vjerske zajednice. Ako aktima vjerske zajednice nije određen način postupanja, imovina vjerske zajednice postaje imovina Crne Gore.		
25.	Na pitanja koja nijesu uređena ovim zakonom, primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje upravni postupak.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 25 treba da glasi: "Na pitanja koja nisu uređena ovim zakonom primjenjuju se odredbe pozitivnih zakona kojima se uređuju ta pitanja".	
26.	Vjerska zajednica obezbjeđuje sredstva za obavljanje svoje djelatnosti od prihoda iz sopstvene imovine, donacija i drugih doprinosa fizičkih i pravnih lica, sredstava međunarodnih vjerskih	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerske zajednice samostalno upravljaju svojom imovinom i novčanim sredstvima u skladu s vlastitim autonomnim propisima. Obezbeđuju sredstva za obavljanje svoje djelatnosti od prihoda iz sopstvene	

organizacija čiji su članovi i drugih pravnih poslova i djelatnosti na neprofitnim osnovama, u skladu sa zakonom. O prihodima iz stava 1 ovog člana vjerska zajednica vodi evidenciju.	imovine, donacija i drugih doprinosa fizičkih i pravnih lica, sredstava međunarodnih vjerskih organizacija čiji su članovi i drugih pravnih poslova i djelatnosti. Mogu obavljati privredne, karitativne, odgojno-obrazovne, kulturne, umjetničke ili druge opštekorisne djelatnosti, te prodaju vjerskih izdanja ili suvenira i sl., a na osnovu odluka svojih organa, u skladu sa zakonom. O prihodima iz privredne djelatnosti vjerske zajednice su dužne voditi evidenciju". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da u stavu 1 treba dodati da vjerska zajednica može ostvarivati dobit od: 1. zadužbina, legata i fondova, nasljeđivanja, 2. privrednih društava čiji je osnivač i onih u kojima ima dionice ili udjela; 3. od pružanja vjerskih usluga. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da stav 1 treba proširiti tako da vjerske zajednice mogu ostvarivati prihode i od međunarodnih vjerskih organizacija u kojima nije član, i da može ostvarivati prihode i od ostalih međunarodnih organizacija, a ne samo vjerskih. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da ovo poglavlje ima odredbi koje su korektne i primjerene, ali da je u njima potrebno otklanjanje pravo-tehničkih nepreciznosti (čl.29,30, 31/bez st.5/, 32,35,36,37/osim st.2/, 38,39 i 40 Nacrta. Smatra da su odredbom iz člana 26 crkve i vjerske zajednice lišene prava da ostvaruju prihode i od međunarodnih vjerskih organizacija u čijem sastavu se ne nalaze. Traži mogućnost da crkve i vjerske zajednice mogu da ostvaruju prihode i od drugih međunarodnih organizacija, a ne samo od vjerskih. Navodi da se u predloženoj odredbi nalazi zabrana da primaju priloge iz inostranstva i od međunarodnih organizacija bez vjerskog predznaka, i da	
--	---	--

		ovakava zabrana nije primjerena u demokratskom društvu i državi koja teži da razvija međunarodnu saradnju na svim nivoima. Smatra da se odredbom iz stava 2 zadiru u unutrašnja pitanja crkava i vjerskih zajednica, i da ovakva odredba nije postojala čak ni u zakonima iz socijalističkog perioda. Tvrdi da se ovakvom odredbom crkve i vjerske zajednice od strane tvoraca i predlagača Nacrta zakona ometaju u njihovoj redovnoj duhovnoj misiji i obavljanju vjerske djelatnosti. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da treba dodati da vjerska zajednica stječe sredstva i od pružanja vjerskih usluga. Tvrdi da se stavom 2 zalazi u autonomne propise crkve. Građanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da se odredbom ovog člana vjerske zajednice sprečavaju da se same izdržavaju, da stvaraju profit, i da je to suprotno članu 59 Ustava Crne Gore. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, pita da li se vjerskim zajednicama zabranjuje bavljenje turizmom? Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerska zajednica za svoje obaveze odgovara cjelokupnom imovinom, u skladu sa zakonom. Od izvršenja su izuzeta sakralna i kulturna baština vjerskih zajednica. Imovina vjerske zajednice može se koristiti za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova, izgradnju i održavanje vjerskih objekata, u socijalne, zdravstvene, kulturne, karitativne, odgojno-obrazovne i u druge dobrotvorne svrhe." Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da nakon stava 1 treba dodati novi stav u kojem će se izuzeti od odgovornosti za obaveze vjerske zajednice sljedeći	
27.	Vjerska zajednica za svoje obaveze odgovara cjelokupnom imovinom, u skladu sa zakonom. Imovina vjerske zajednice može se koristiti samo za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova, izgradnju i održavanje vjerskih objekata i u dobrotvorne svrhe.		

		objekti: vjerski objekti i vjerske odgojne i obrazovne ustanove. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da se odredbom iz stava 2 zadire u unutrašnju autonomiju i smatraju da se ovim zakonom ne može spriječavati pravo vjerske zajednice kao pravnog lica da ostvaruje svoja prava i u skladu sa drugim propisima. Smatraju da se ovom odredbom negira svojstvo vjerskih zajednica kao pravnih lica. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Tvrdi da je odredba iz stav 2 ovog člana suzila pravo crkava i vjerskih zajednica u korišćenju njihove imovine tako da, na primjer, crkva ili vjerska zajednica ne bi mogla da obavlja čak ni bilo kakvu neprofitnu privrednu djelatnost, kao što je npr. poljoprivredna proizvodnja na zemljištu koje je u njihovom vlasništvu i za potrebe ishrane monaha, organizacija i organizovanje hodočasnčkih i pokloničkih putovanja. Smatraju da predloženo rešenje zadire u slobodu vjeroispovijesti, da crkvama i vjerskim zajednicama onemogućava normalnu djelatnost i da ih protjeruje na margine društvenog života.	
28.	Nepokretna i pokretna dobra koja su u svojoj vjerske zajednice, upisuju se, odnosno registruju na ime vjerskih pravnih lica sa sjedištem u Crnoj Gori. Na ime vjerskih pravnih lica iz stava 1 ovog člana upisuje se i pravo korišćenja na nepokretnim i pokretnim dobrima u državnoj svojini.	Igor Balaban smatra da pravo korišćenja više ne postoji u imovinsko-pravnom zakonodavstvu Crne Gore. Dr Čedomir Bogićević smatra da ovaj član treba brisati jer je u suprotnosti sa članom 11. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba izbrisati ovaj član jer je u suprotnosti sa članom 11. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Nepokretna i pokretna dobra koja su u svojoj vjerske zajednice, upisuju se, odnosno registruju na ime vjerskih zajednica ili njihovih organizacionih oblika koja su pravna lica sa sjedištem u Crnoj Gori. Na ime vjerskih	

	pravnih lica iz stava 1 ovog člana upisuje se i pravo korišćenja na nepokretnim i pokretnim dobrima u državnj svoijini koja je država dala vjerskoj zajednici na korišćenje." Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je odredba iz stava 1 koja se tiče kulturnih dobara suprotstavljena važećem Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, kao i da je u koliziji sa članom 6 Načrta zakona. Postavili su pitanje: Da li strano pravno lice može da bude vlasnik kulturnog dobra u Crnoj Gori? Smatraju da je odredba iz stava 2 pogrešna jer pravo korišćenja ne postoji u pravnom sistemu Crne Gore. Navode da se u ovoj odredbi radi o proturanju spekulacije da je država vlasnik i pokretnih kulturnih dobara. Postavili su pitanja: Šta vjerske zajednice koriste od pokretnih kulturnih dobara u svoijini države Crne Gore? Kako se upisuje i gdje se upisuje pravo korišćenja na pokretnoj stvari? Kako se zove ta evidencija? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se odredbom iz stava 1 izražava ambicija uređivanja svojinsko-pravnih odnosa protivno odredbama važećeg Zakona o svojinsko-pravnim odnosima i Zakona o državnom premijeru i katastru nepokretnosti. Pitanja: Šta tvorci i predlagач Načrta zakona podrazumijavaju pod "pokretnim dobrima u svoijini vjerskih zajednica" koje treba upisivati, odnosno registrovati na vjerska pravna lica sa sjedištem u Crnoj Gori? Kod kog državnog organa se registruju, odnosno upisuju pokretna crkvena dobra? Da li to znači da crkve i vjerske zajednice treba da negdje, kod nekog još uvijek nepoznatog državnog organa, registruju, odnosno upisuju knjižje, odežde, krstove, jevandjelja, epitahilje, gume za	
--	--	--

	automobile, kancelarijske stolove, stolice, police i sl.? Navodi da tvorcima i predlagaču Načrta zakona nije poznato da su crkve i vjerske zajednice već upisane kao nosioci svojinskih prava na najvećem broju nepokretnih dobara i to u skladu sa zakonskim propisima. Tvrdi da ova odredba nije usaglašena sa pravnim poretkom Crne Gore, i da je ova odredba inspirisana neistinitim navodima u pojedinim medijima da su pravoslavni objekti i druge nepokretnosti koje im pripadaju u javnim katastarskim ispravama države Crne Gore uknjižene na Beogradsku Patrijaršiju, iako nisu, a ne na Mitropoliju i Eparhije kao pravna lica u Crnoj Gori. Tvrdi da je odredba iz stava 2 o "pravu korišćenja" suprotna važećem Zakonu o svojinsko-pravnim odnosima, jer u Crnoj Gori više ne postoji "pravo korišćenja" i da je to "pravo" recidiv iz socijalističkog sistema koje je suštinski suprotstavljeno pravu svojine. Smatra da se ovom odredbom forsira ideološka i pravno neodrživa teza da je država vlasnik imovine crkava i vjerskih zajednica, i da to nema nikakvog pravnog i istorijskog utemeljenja. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da u stavu 2 nijesu navedeni kriterijumi po kojima će se vjerskim zajednicama odobravati upis prava korišćenja na pokretnim i nepokretnim dobrima u državnoj svojini. Advokat Željko Tomović smatra da treba dodati novi stav 3: „Upravljanje i korišćenje objektima iz čl. 52 ovog zakona propisuje Vlada u skladu sa Zakonom o državnoj imovini”.	
29.	Vjerska zajednica može prikupljati dobrovoljne priloge na osnovu svojih autonomnih propisa, u skladu sa zakonom.	Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da stav 2 treba brisati kao nepotrebno.

	Niko ne može biti primoran ili spriječen da da dobrovoljni prilog iz stava 1 ovog člana.	
30.	Vjerska zajednica je dužna da plaća poreze, doprinose i druge dažbine, u skladu sa zakonom. Vjerska zajednica može biti potpuno ili djelimično oslobođena poreskih i drugih obaveza, u skladu sa zakonom. Fizička i pravna lica koja daju priloge vjerskoj zajednici mogu biti oslobođena odgovarajućih poreskih obaveza, u skladu sa zakonom kojim se uvodi odgovarajući javni prihod.	Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da bi vjerske zajednice trebalo osloboditi od plaćanja poreza na promet nekretnina kada stiču vjerske objekte ili zemljište za njihovu izgradnju, i da bi vjerske zajednice trebalo da budu oslobođene od plaćanja poreza na predmete koji služe za obavljanje bogoslužbene djelatnosti. Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da član 30 treba dopuniti sljedećim odredbama: "Vjerska zajednica je dužna da za svoje registrirane privredne djelatnosti plaća poreze, doprinose i druge dažbine, u skladu sa zakonom. Vjerska zajednica nije dužna plaćati porez na dobrovoljne priloge i porez na promet nekretnina kada stiče vjerske objekte ili zemljište za izgradnju vjerskih objekata, bez obzira na način stjecanja ovih nekretnina. Vjerska zajednica ne plaća carinu i porez na predmete koje prima od strane vjerskih zajednica te drugih stranih pravnih i fizičkih lica koji vjerskoj zajednici, odnosno njenim vjerskim službenicima, služe za obavljanje vjerskih poslova. Vjerska zajednica je oslobođena troškova ukoliko se radi o pokretanju poslova za utvrđivanje prava svojine u odnosu na imovinu na kojoj je bez pravnog osnova upisana Država, pravna i fizička lica tj. novi katastarski premjer." Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba preciznije definisati situacije u kojima su vjerske zajednice oslobođene poreza i carina. Smatraju da se vjerske zajednice trebaju osloboditi poreza i carina na sve djelatnosti koje su namijenjene vjerskom, obrazovnom i humanitarnom djelovanju, kao i za kupovinu objekata ili

	zemljišta za vjerski objekat, ili osloboditi carine poklone koje vjerske zajednice dobijaju od strane pravnih i fizičkih lica a služe za vjerske djelatnosti. Grupa građana i državljana Crne Gore je postavila pitanje: Zašto nije uvedeno oslobođenje vjerskih zajednica od poreza? Smatraju da se restriktivnost i rigidnost Načrta zakona u ovoj odredbi pojavljuje do krajnjih granica, a na štetu vjerskih zajednica. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miljevske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Predstavnik Liberalne partije Amar Boranić smatra da je odredba iz stava 1 ovog člana dobro rješenje.	
31.	Vjerski službenik ima pravo na zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje, u skladu sa zakonom. Vjerska zajednica može osnovati ustanove za socijalno, odnosno zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje vjerskih službenika, u skladu sa zakonom. Vjerske zajednice dužne su da prijave vjerske službenike koji ostvaruju prava iz st. 1 i 2 ovog člana, u skladu sa propisima kojim se uređuje plaćanje doprinosa. Vjerskoj zajednici iz stava 3 ovog člana, mogu se obezbijediti i sredstva u državnom budžetu za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje vjerskih službenika, u skladu sa zakonom.	Dr Čedomir Bogićević smatra da država treba da ima obavezu da finansira PIO i zdravstveno osiguranje vjerskih službenika. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 3 treba da glasi: "Vjerske zajednice su dužne da nadležnoj upravi prijave vjerske službenike koji ostvaruju prava iz stava 1 u skladu sa propisima kojim se uređuje plaćanje doprinosa". Treba dodati novi stav koji glasi: "Vjerski službenik strani državljanin, koji vrši službu u skladu sa zakonom i autonomnim pravom vjerske zajednice i ima stalni boravak u Crnoj Gori, od trenutka preuzimanja trajne službe uživa sva prava iz ovog člana, u skladu sa zakonom". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da bi u stavu 3 trebalo navesti da državna pomoć za zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje vjerskih službenika bude stranjerna broju vjernika date vjerske zajednice, s primjenom pozitivne diskriminacije za vjerske zajednice koje imaju manji broj pripadnika, i da se na 500 vjernika plaćaju doprinosi za jednog vjerskog službenika.

Ako se u državnom budžetu obezbijede sredstva za namjenu iz stava 4 ovog člana, Vlada utvrđuje iznos sredstava, pri čemu se na vjerske zajednice sa malim brojem vjernika može primijeniti načelo pozitivne diskriminacije.	Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da se u ovom članu uvodi pojam „vjerski službenik“, i da se izostavlja zakonski pojam „sveštenik i velikodostojnik“ koji su u upotrebi u pravnom sistemu Crne Gore. Pitanje: Šta je vjerski službenik, a šta vjerski radnik? Ko spada u prvu a ko u drugu kategoriju? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miljevske i zahumsko-hercegovačke ima slične primjedbe. Pitanje: Zašto je, pored Crkve, i "sveštenik" lišen prava na postojanje u Naertu zakona? Smatra i da je problematičan stav 5 ovog člana, jer je odredba neprecizna i ostavlja izuzetno velik prostor nadležnom organu da arbitrarno rešava u takvim slučajevima. Pitanje: Na osnovu kojih parametara i kriterijuma će nadležni organ utvrditi da jedna vjerska zajednica ima mali broj vjernika, s obzirom da je za registraciju svake vjerske zajednice, velike ili male, neophodno najmanje 50 potpisa osnivača? Kako će se utvrditi postojanje malog broja vjernika, jedne vjerske zajednice ukoliko sve, prilikom registracije, dostave po 50 potpisa osnivača? Navodi da predložena odredba stvara mogućnost za različite vidove zloupotrebe prilikom raspodjele sredstava iz državnog budžeta. Advokat Željko Tomović smatra da u stavu 1 umjesto „Vjerski službenik“ treba da stoji „Službenik vjerske zajednice“. Predstavnik Liberalne partije Amar Borančić smatra da odredbe u stavovima 4 i 5 ovog člana predstavljaju narušavanje principa sekularne države.	
32. Vjerskoj zajednici mogu se odobriti sredstva iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave za aktivnosti kojima se afirmiše duhovna, kulturna, nacionalna i državna tradicija Crne	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 32 treba da glasi: "Vjerskoj zajednici mogu se odobriti sredstva iz državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave za aktivnosti kojima se afirmiše duhovna i nacionalna kultura i tradicija, kao i za podršku socijalnim, kulturno-	

	Gore, kao i za podršku socijalnim, zdravstvenim i humanitarnim aktivnostima od posebnog značaja, pod uslovom da se obavljaju bez bilo kakvog vida diskriminacije.	povjesnim, općekorisnim, zdravstvenim i humanitarnim aktivnostima od posebnog značaja. To država i lokalna samouprava radi za unapređivanje vjerskih sloboda i suradnje s vjerskim zajednicama u obostranom interesu." Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da se odredbom iz ovog člana zadiru u nacionalni osjećaj, i da je ovo rigorozan član. Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice, smatra da bi trebalo detaljnije objasniti odrebe koje se odnose na pomoć države vjerskim zajednicama. Advokat Željko Tomović smatra da nakon riječi „kojima se“ treba dodati „podržavaju vjerski poslovi“, a nakon riječi „kulturna“ dodati riječ „narodna“ i dalje kako je predloženo u Nacrtu.	
33.	Vjerska zajednica ima pravo da gradi vjerske objekte i vrši adaptaciju i rekonstrukciju postojećih, u skladu sa zakonom. Izgradnja, adaptacija i rekonstrukcija vjerskih objekata može se izvoditi na osnovu dozvola i saglasnosti propisanih zakonom i propisima koji regulišu oblast izgradnje objekata i zaštitu kulturnih dobara i uz stručni nadzor nadležnog organa državne uprave. Nadležni organ državne uprave, odnosno lokalne samouprave dužan je da prilikom izrade prostornih planova, razmotri i iskazane potrebe vjerske zajednice za izgradnju vjerskog objekta. Organi državne uprave nadležni za poslove uređenja prostora i izgradnje	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da nakon stava 2 treba dodati novi stav koji glasi: "Nadležni organ je dužan poštivati pravo vjerske zajednice da samostalno organizira i vodi radove i da utvrđuje namjenu, stil opremanje objekata u skladu sa zakonom i autonomnim propisima vjerske zajednice". Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da po važećem zakonodavstvu za adaptaciju u smislu zakona ne treba saglasnost i dozvola, i da je ova odredba u suprotnosti sa propisima iz oblasti izgradnje objekata. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe i smatra da se predloženom odredbom, suprotno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, proširuje nadležnost organa za zaštitu kulturnih dobara za sve vjerske objekte tj. i za one koje nijesu zaštićeni zakonom i koji ne uživaju status zaštićenog kulturnog dobra. Tvrdi da odredba iz stava 3 ne	

	objekata neće razmatrati zahtjeve za izgradnju vjerskih objekata koji nemaju saglasnost vrhovnih organa vjerske zajednice u Crnoj Gori.	donosi ništa novo i da bi bilo bolje da je propisana obaveza nadležnog organa da, prilikom izrade prostornih planova, obavezno uvaži iskazane vjerske potrebe ukoliko se ne protive javnom interesu. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da u stavu 4 nije data definicija vrhovnog vjerskog organa vjerske zajednice u Crnoj Gori, i šta u slučaju da vjerska zajednica nema vrhovni organ. Navodi da je ovaj stav suprotan Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata, gdje je članom 93 propisana dokumentacija na osnovu koje se izdaje građevinska dozvola. Tvrdi da je odredba iz ovog stava diskriminatorna jer za bilo koje drugo pravno lice nije potrebna saglasnost nikakvog „vrhovnog organa“. Smatra da ovaj stav nije u skladu ni sa ZUP-om, jer se podnošenjem zahtjeva pokreće upravni postupak i svaki zahtjev se mora uzeti u razmatranje. Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da država treba da se obaveže na novčanu pomoć u izgradnji, adaptaciji i rekonstrukciji vjerskih objekata drevne prošlosti, jer crkve u Kotorskoj biskupiji spadaju u spomenički fond i ne mogu se samo uz pomoć crkvene zajednice održavati.	
34.	Vjerska zajednica ima pristup javnim radio-difuznim servisima i drugim medijima, kao i pravo da samostalno ostvaruje sopstvenu informativnu i izdavačku djelatnost na neprofitnoj osnovi, u skladu sa zakonom.	Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije traže pojašnjenje odredbe o izdavačkoj djelatnosti na neprofitnoj osnovi. Da li to znači da crkva smije svoju literaturu isključivo poklanjati ili prodavati po proizvodnoj cijeni, bez zarade, i šta je sa prodajom literature van crkvenih objekata? Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 34 treba da glasi: "Vjerska zajednica ima pristup javnim radio-difuznim servisima i drugim medijima, kao i pravo da	

	samostalno ostvaruje sopstvenu informativnu i izdavačku djelatnost, u skladu sa zakonom.” Mješihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba dodati novi stav: "Vjerska zajednica ima pravo na osnivanje vlastitih elektronskih medija (tv, radio, internet sajt i sl.)", i da odredbu iz ovog člana treba precizirati u pogledu vremena i prostora koji je predviđen za vjerske zajednice na javnom servisu. Protojerej-stavrofor Radomir Nikčević, direktor Izdavačko-informativne ustanove "Svetigora", smatra da se ovim članom Crkvi i vjerskim zajednicama ukida ranije stečeno svojstvo pravnog lica koje podrazumijeva, pored ostalog, i pravo Crkve da u skladu sa važećim propisima osniva izdavačke i informativne ustanove. Navodi da predložena odredba iz člana 34 ne može da ostane u Naertu zakona i da je ona direktno uperena isključivo protiv "Svetigore" kako bi joj se onemogućio dalji rad i na taj način onemogućavala pravoslavna duhovna misija u Crnoj Gori. Smatra da član 34 treba da glasi: "Crkve i vjerske zajednice imaju pristup javnim radio-difuznim servisima i drugim medijima, kao i pravo da samostalno organizuju informativnu i izdavačku djelatnost, u skladu sa zakonima koji uređuju tu oblast". Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da se odredbom o informativnoj i izdavačkoj djelatnosti vjerskih zajednica na neprofitnoj osnovi onemogućava misija crkava i vjerskih zajednica. Postavili su pitanje: Zašto je to i s kojim ciljem učinjeno? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe, i smatra da se mimo logike, pravnih načela i važećih zakonskih propisa crkvama i vjerskim zajednicama onemogućava da	
--	--	--

		učestvuju u pravnom prometu i ostvaruju svoja prava i po drugim propisima kojima se uređuje informativna i izdavačka djelatnost za ostala pravna lica u Crnoj Gori. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je odredba „na neprofitnoj osnovi“ iz ovog člana suprotna članu 59 Ustava Crne Gore.	
35.	Vjerska zajednica, u okviru svoje socijalne i humanitarne djelatnosti, može osnivati odgovarajuće ustanove u skladu sa zakonom.	Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerska zajednica, u okviru svoje socijalne, zdravstvene, odgojno-obrazovne, kulturne i humanitarne djelatnosti, može osnivati odgovarajuće ustanove koje su odvojene od njihove bogoslužne djelatnosti i pri tome uživati ista prava i povlastice, te tretman od strane države, kao što to imaju državne institucije osnovane u istu svrhu. Ustanove se mogu udruživati sa sličnim državnim i privatnim institucijama kako domaćim tako i međunarodnim u skladu sa zakonom". Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se ovom odredbom prava crkva i vjerskih zajednica sužavaju isključivo na osnivanje ustanova za socijalne i humanitarne djelatnosti. Pitaju: Koji su motivi i razlozi opredijelili tvorce i predlagača da se na ovako diskriminatoran način odnosi prema crkvama i vjerskim zajednicama? Zbog kojih razloga se na ovaj način crkvama i vjerskim zajednicama zapravo zabranjuje da, u skladu sa zakonskim propisima, osnivaju kulturne, naučne, sportske i privredne ustanove? Da li se predloženom odredbom zapravo traži ukidanje takvih ustanova koje su crkve i vjerske zajednice ranije osnovale u skladu sa zakonom i koje postoje kao pravna lica u pravnom prometu Crne Gore?	

36. Vjerski obredi i vjerski poslovi vrše se u vjerskim objektima. Izuzetno od stava 1 ovog člana, vjerski obredi i vjerski poslovi mogu se vršiti i izvan vjerskih objekata na mjestima dostupnim građanima, bez odobrenja, uz prethodnu prijavu organu državne uprave nadležnom za unutrašnje poslove, u skladu sa zakonom. Za vjerske obrede koji se vrše na zahtjev građana (porodična slava, vjenčanje, krštenje, sunceenje, ispovijedanje, osvješćenje i sl.) nije potrebna prijava iz stava 2 ovog člana, osim ako se ti obredi vrše na javnom mjestu.	Igor Balaban je postavio pitanje da li sveštenik može da obavi opijelo ili pomen na groblju bez prijave organu nadležnom za unutrašnje poslove. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Vjerski obredi i vjerski poslovi vrše se u vjerskim objektima: crkvama, hramovima, kapelama, grobljima u vlasništvu vjerske zajednice ili iznajmljene za tu svrhu. Vjerski objekti i vjerski obredi su nepovredivi." Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da je u dijelu gdje se nabrajaju tradicionalni vjerski obredi, neophodno dodati: „<i>krizmu</i>“, potvrdu ili konfirmaciju, kao tradicionalan obred karakterističan za Katoličku crkvu.	
37. Vjerski službenik koji vrši vjerski obred ili vjerski posao može primiti naknadu, odnosno nagradu za vjerske poslove i vjerske obrede od lica na čiji zahtjev vrši obred, odnosno posao, na osnovu autonomnih propisa vjerske zajednice. O prihodima iz stava 1 ovog člana vjerska zajednica vodi evidenciju.	Igor Balaban je postavio pitanje kako će vjerska zajednica da vodi evidenciju o dobrovoljnim prilozima koje vjerski službenici dobijaju za vjerske obrede? Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba brisati. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da umjesto termina „vjerski posao“ treba koristiti termin „vjerska usluga“. Smatra da se stavom 2 zalazi u autonomne propise crkve. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je besmislena odredba uz stava 2 ovog člana, i da se predloženom odredbom zadire u unutrašnja pitanja. Navodi da je ova odredba neostvariva i neodrživa. Pitanje: Kakav je smisao te odredbe i kakva je posljedica neizvršavanja predviđene obaveze? Da li se	

		ta obaveza odnosi samo na vjerske službenike, a ne i sveštenike?	
38.	Vjerska zajednica ima pravo na vjersku duhovnu brigu o svojim vjernicima koji su na službi u Vojsci Crne Gore i policiji. Način ostvarivanja prava iz stava 1 ovog člana uređuje se uputstvom nadležnog organa državne uprave.	Ranko Perović smatra da ovaj član treba brisati, jer državni službenici svoje vjerske potrebe ne mogu zadovoljavati tokom radnog vremena. Smatra da je ovaj član neustavan jer se njime narušava princip sekularnosti. Dr Čedomir Bogićević smatra da ovaj član treba brisati jer se njime inauguriše klerikalna država. Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba izbrisati ovaj član jer se njime uspostavlja klerikalna država što je u suprotnosti sa principom sekularne države. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je titular prava na vjersku duhovnu brigu različito određen, odnosno da to pravo u vojsci i policiji pripada vjerskim zajednicama, a da se u članu 39 i 40 to pravo daje licima koja su u pritvoru, zatvorima, zavodima za maloljetnike, popravnim domovima, zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne zaštite. Smatraju da različito određivanje titulara prava na vjersku duhovnu brigu može da prouzrokuje niz problema u ostvarivanju tog prava, i da ne doprinosi pravnoj sigurnosti, kako crkava i vjerskih zajednica, tako i lica kojima je ta duhovna briga potrebna. Nije jasno zašto su ovog prava lišena lica koja su zaposlena u navednim institucijama i ustanovama. Smatra da razlog za zabrinutost i sužavanje ljudskih prava predstavljaju odredbe prema kojima se način ostvarivanja prava na duhovnu brigu uređuje uputstvom nadležnog organa državne uprave. Navodi da je uputstvo nadležnog državnog organa podzakonski akt koji ostavlja široko polje diskrecije organima državne uprave i može da dovede do različitog regulisanja ostvarivanja ovog prava	

	u različitim kontekstima. Tvrdi da ovo rješenje nije u skladu sa Ustavom Crne Gore kojim je predviđeno da se zakonom, u skladu sa Ustavom, uređuje način ostvarivanja ljudskih prava i sloboda. Advokat Željko Tomović smatra da ovaj član treba brisati jer ne postoji obaveza države da organizuje vjersku brigu u Vojsci, Policiji i ostalim državnim organima, kao i da je odredba iz ovog člana suprotna Ustavu Crne Gore (čl.1, st. 2 i čl.2). Predstavnik Liberalne partije Amar Borančić smatra da može biti vrlo opasno ako se vjerske zajednice uključe u policiju i vojsku. Misi da treba slijediti primjer Francuske, ili u posljednje vrijeme Hrvatske, koja je zabranila upotrebu bilo kakvih religioznih simbola u državnim ustanovama.	
39.	Lice koje se nalazi u pritvoru ili izdržava kaznu zatvora, kao i lice koje se nalazi u zavodu za maloljetnike ili popravnom domu ima pravo na individualnu i zajedničku vjersku duhovnu brigu. Način ostvarivanja prava iz stava 1 ovog člana uređuje se uputstvom organa državne uprave nadležnog za oblast pravosuđa.	Ranko Perović smatra da treba usaglasiti termine sa sada važećim zakonskim nazivima (Javna ustanova Centar za djecu i mlade i Kazneno-popravni dom). Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) smatra da treba usaglasiti termine sa sada važećim zakonskim nazivima (Javna ustanova Centar za djecu i mlade i Kazneno-popravni dom). U vezi stava 2 nadležno ministarstvo za Centar za djecu i mlade je organ državne uprave za oblast socijalnog staranja a ne pravosuđa. CPC je ponudila alternativu za članove 38 i 39: "U cilju ostvarivanja prava na vjersku slobodu nadležni državni organ će preduzeti mjere i stvoriti pretpostavke, koje će omogućiti pružanje duhovne pomoći licima u pojedinim državnim organima i stanovima ukoliko se time ne narušavaju odredbe posebnih zakona kojima se određuje nadležnost i djelatnost tog organa." Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da

		vjerska zajednica treba sklopiti sporazum ili ugovor sa nadležnim ministarstvima i osim poštivanja kućnog reda imati i obezbijeđen adekvatni prostor za svoje dušebrižničko djelovanje. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miješevske i zahumsko-hercegovačke postavljaju pitanje: Šta se podrazumijeva pod "zajedničkom vjerskom duhovnom brigom"? Da li to znači da su zatvorske, bolničke i socijalne ustanove, kao i jedinice vojske i policije, trebaju pretvoriti u poligon propagande i pridobijanja vjernika jedne od strane druge crkve ili vjerske zajednice? Da li to znači da se svim vjerskim zajednicama posebno ukoliko se imaju u vidu odredbe iz čl. 39 i 40 Nacrta, obavezno mora dozvoliti vođenje duhovne brige u tim ustanovama, čak i ako nemaju svojih vjernika u njima? Navodi da predložene odredbe to dozvoljavaju i da će njihove posljedice biti nesagledive. Tvrdi i da se ova materija ne može urediti podzakonskim aktom - uputstvom ili pravilnikom - nego isključivo zakonom. Advokat Željko Tomović smatra da ovaj član treba brisati jer je ovo pitanje uređeno Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.	
40.	Lice smješteno u zdravstvenoj ustanovi ili ustanovi socijalne zaštite ima pravo na individualnu i zajedničku vjersku duhovnu brigu, u skladu sa kućnim redom te ustanove.		
41.	Kontrolu zakonitosti sticanja i namjenskog trošenja sredstava vjerske zajednice vrše nadležni organi, u skladu sa zakonom.	Igor Balaban je postavio pitanje šta je namjensko trošenje sredstava vjerske zajednice? Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Kontrolu zakonitosti sticanja sredstava iz državnog	

	budžeta i budžeta lokalne samouprave i namjenskog trošenja istih vrše nadležni organi, u skladu sa zakonom." Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da ovaj član treba izbrisati jer je u koliziji sa članom 5 Nacrta. Predlaže se i preformulisanje na način da se nakon riječi "sticanja i namjenskog trošenja sredstava" doda "odobrenih od strane države ili organa lokalne samouprave". Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da ovom članu nije mjesto u Zakonu, jer je ova odredba regulisana drugim zakonima koji su u primjeni u Crnoj Gori. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da odredba iz ovog člana predstavlja grubo narušavanje autonomije crkava i vjerskih zajednica od strane organa državne uprave, i smatra da je namjena utroška sredstava ipak pitanje koje je u autonomnom djelokrugu crkava i vjerskih zajednica, i da nikakva državna kontrola u tom smislu nije prihvatljiva. Navodi da je ovaj član u koliziji sa članom 5 prema kome vjerska zajednica samostalno upravlja svojom imovinom i novčanim sredstvima na osnovu sopstvenih autonomnih propisa. Navodi da država može da kontroliše samo namjensko trošenje sredstava koje ona odobri, i da to ne može da radi kada su u pitanju sredstva koje crkve i vjerske zajednice ostvaruju iz sopstvenih prihoda. Smatra da je ova odredba inspirisana ideološkim i antivjerskim tekstovima u kojima su crkve i vjerske zajednice prikazane kao (polu)kriminalne organizacije izvan pravnog poretka Crne Gore.	
--	--	--

42.	Vjerska pouka se može izvoditi samo u objektima u kojima se vrše vjerski obredi i vjerski poslovi. Za učešće maloljetnika u vjerskoj pouci potrebna je saglasnost roditelja, odnosno staratelja, kao i njegova saglasnost ukoliko je stariji od 12 godina života. Vjerska pouka sa učenicima se može izvoditi samo u vremenu kad učenici nemaju nastavu u školi.	Igor Balaban smatra da je ovaj član u suprotnosti sa članom 18 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. Predstavnici vjerskih zajednica protestantske orijentacije smatraju da treba definisati šta je vjerska pouka, i da ovaj član može dovesti do pogrešnih tumačenja, naročito u slučajevima kada se vjeronauka izvodi u porodičnim domovima. Navode da manje vjerske zajednice nemaju infrastrukturu koja im omogućava održavanje vjerske pouke isključivo u vjerskim objektima, tako da će postojati potreba da se vjerske pouke za djecu i odrasle održavaju u domovima onih građana koja su za to zainteresovani i koji ih pozovu. Smatraju da je to u skladu sa članom 40 Ustava Crne Gore koji garantuje poštovanje privatnog i porodičnog života. Identične primjedbe je dao Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice. Smatra da član 42 treba doraditi jer u njemu vidi koliziju sa odredbom iz člana 36. Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da ovaj član treba da glasi: "Vjerska pouka se može izvoditi u vjerskim objektima. Za učešće maloljetnika u vjerskoj pouci potrebna je suglasnost roditelja, odnosno staratelja. Vjerska pouka sa učenicima se može izvoditi samo u vremenu kad učenici nemaju nastavu u školi. Škole i obrazovne ustanove dužne su poštovati pravo učenika i studenata na svetkovine i blagdane u skladu s kalendarom i zakonom. U cilju istih prava za sve učenike zimski raspust treba obuhvatiti period od početka slavljenja Božića po gregorijanskom kalendaru (novom) do kraja slavljenja blagdana Božića po julijanskom kalendaru (starom)." Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da u stavu 2 dobnu granicu treba podići na 15 godina od kada je potrebna saglasnost djeteta za vjersko obrazovanje.
-----	---	---

	Navodi da stav 3 treba izbrisati kao suvišan, recidiv važećeg zakona, i jer se može protumačiti da je održavanje vjerske pouke moguće samo vikendom ili tokom raspusta. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je ova odredba protivna Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima jer zabranjuje vjeronauku u javnim školama i jer vjersku pouku zabranjuje u javnim dvoranama (npr. tribine, duhovne akademije i sl.). Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da je ovaj kao i član 43 represivan i zakidajući. Tvrdi da u slučaju da se maloljetna osoba nalazi u popravnoj ustanovi ili u bolnici, a roditelji ili staratelji to zatraže, vjersku pouku može dobiti i van vjerskih objekata. Smatra da granicu od 12 godina života za saglasnost maloljetnika za odlučivanje o vjerskoj pouci treba podići na 18 godina. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je stav 1 suprotan međunarodnim standardima koji važe za vjersku pouku i da je očigledna namjera tvorca Nacrta da se na ovaj način osnaže odluke socijalističkih vlasti, donijete nakon Drugog svjetskog rata, kojim je vjerska pouka protjerana iz javnih obrazovnih institucija. Tvrdi da je odredba iz ovog stava suprotna članu 6 Deklaracije UN o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije iz 1981. godine, kojom je predviđeno da sloboda vjeroispovijesti obuhvata slobodu podučavanja o vjeri na mjestima podobnim za tu svrhu. Navodi da ta mjesta ne smiju obuhvaćati samo objekte u kojima se vrše vjerski obredi i vjerski poslovi, već i druga mjesta kao što su, npr.: kampovi koje organizuju vjerske zajednice, ljetnje škole koje se odvijaju u iznajmljenom prostoru, duhovne tribine u javnim dvoranama itd. Tvrdi da	
--	--	--

	ovakvo rješenje predstavljala onemogućavanje ostvarivanja slobode vjeroispovijesti. Smatra i da odredba iz stava 2, prema kojoj je za učešće maloljetnika starijeg od 12 godina u vjerskoj pouci potrebna i njegova saglasnost, može da ugrozi i čak obesmisli vršenje vjerske pouke i prava roditelja, odnosno staratelja, da svojoj djeci obezbijede vjersko obrazovanje u skladu sa njihovim vjerskim ubjedenjima, što je garantovano članom 18 stav 4 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (article 18(4)). Tvrdi da ukoliko se maloljetniku sa navršениh 12 godina života priznaје pravo da daje saglasnost na učešće u vjerskoj pouci, utoliko je Nacrt zakona zapravo predvidio da sva lica sa navršениh 12 godina života imaju pravo da uživaju i odlučuju i o drugim aspektima slobode vjeroispovijesti, uključujući i promjenu vjere. Smatra da je razumno i poželjno da se maloljetna lica konsultuju povodom vjerske pouke, ako bi se u obzir uzeli i interesi djeteta, ali navodi da uzrast do 12 godina života nije dovoljan da maloljetnik može da odlučuje i daje saglasnost o ovako osjetljivom pitanju. Smatra da odredba o uzrastu od 12 godina nije u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom o pravima maloljetnika da odlučuju o drugim važnim pitanjima u životu kao što su npr. zasnivanje radnog odnosa ili brak. Tvrdi da ovakvo rješenje nije u skladu sa međunarodnim i uporednim standardima, odnosno da nije u skladu sa članom 14 Konvencije o pravima djeteta, kojim se izričito ne definiše uzrast djeteta da bi dobilo pravo da promijeni vjeru ili da bude konsultovano u vezi vjerske pouke. Navodi da Deklaracija UN o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije zasnovanih na religiji i uvjerenju predviđa samo u članu 5 stav 4 vođenje računa o izraženim željama djeteta u pogledu vjere u slučaju kada je riječ o djetetu	
--	--	--

		kada nije pod nadzorom roditelja ili staratelja. Navodi da u uporednom pravu postoje primjeri da države propisuju obavezu djeteta mladež od određenog uzrasta, na primjer 15 godina, da pripada vjerskoj zajednici svojih roditelja. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mitroševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se odredbom iz stava 1 ovog člana obesmišljava odredba iz člana 18 stav 2 Zakona o potvrđivanju Temelnog ugovora između Crne Gore i Svete Stolicе, kojom je predviđeno da će se "imajući u vidu viševjersku strukturu države, kao i tekući proces zakonske reforme, mogućnost izučavanja katoličke vjere u javnim školama moći regulisati jednim budućim ugovorom između strana". Navodi da odredba iz stava 3 ne dozvoljava izvođenje vjerske pouke u drugim prostorima i javnim dvoranama (npr. duhovne tribine, razgovori o vjeri sa omladinom, dječije duhovne akademije i sl., jer i te aktivnosti spadaju u vjersku pouku mladih). Smatra da mogućnost da i neregistrovane vjerske zajednice izvođe vjersku pouku sa mladima dovodi u opasnost od djelovanja destruktivnih satanističkih sekti. Tvrdi da stav 3 ponižava Crkve i vjerske zajednice, jer se na osnovu ovog stava može zaključiti da su Crkve i vjerske zajednice protiv škola i protiv obrazovanja djece. Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Stevo Vučinić smatra da je odredba ovoga člana dobro rješenje. Predsjednik Jevrejske zajednice Crne Gore Jaša Alfordari smatra da vjeronauku treba svaka zajednica, u svome krugu, u svome okviru da drži, po ugledu na Evropu ili druge kontinente, gdje postoje vjerske škole i čitave mreže čuvenih vjerskih škola, a u državnim školama, odnosno školama koje iz državnog budžeta održavaju nastavu, vjeronauka ne bi trebalo da bude obavezan predmet.
--	--	---

		Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da je u stavu 2 sadržana duboko diskriminatorna norma, kojom se kao uvjet za pohađanje vjerske pouke, pored suglasnosti roditelja ili staratelja, traži i saglasnost maloljetnika ukoliko je stariji od 12 godina života. Navodi da ni u jednoj pravnoj komparativnoj situaciji, starosna ljestvica nije postavljena tako nisko, što implicira da se ovakvim rješenjem može zakomplikirati procedura pohađanja vjerske pouke. Predstavnik Hrišćanske adventističke crkve Igor Bosnić smatra da treba pojasniti termin vjerska pouka, jer se prema ponudenoj odredbi može podvesti svašta. Ne žele da dodu u situaciju da se neko okupljanje ili proučavanje Svetog pisma u kući tumači kao kršenje zakona i da se tako dovedu u situaciju da plaćaju kazne, i da možda kasnije trpe i veće sankcije. Predstavnik Eparhije budiimljansko-niškičke Boban Jokić smatra da treba uvesti vjeronauku u državne škole, i tvrdi da 90% zemalja Evropske unije ima u državnim školama vjeronauku. Traži vraćanje vjeronauke u škole, i navodi da je to ljudsko pravo. Advokat Željko Tomović smatra da treba dodati stav 4: „U Osnovnoj školi nastava može obuhvatiti opštu istoriju religija i etike samo ako je nepristrasna, objektivna i ne upućuje na određenu vjeroispovijest i vjersko uvjerenje.“	
43.	Roditelji imaju pravo da vrše vjersku pouku svog djeteta u skladu sa svojim vjerskim uvjerenjima, poštujući njegov fizički i psihički integritet.		
44.	Registrovana vjerska zajednica može da za školovanje vjerskih službenika osnuje vjerske škole svih nivoa	Igor Balaban je postavio pitanje zašto vjerske zajednice ne mogu da osnivaju ustanove osnovnog obrazovanja?	

obrazovanja, osim osnovnog obrazovanja, kao i da osnuje domove za smještaj lica koja se školuju u tim ustanovama. Vjerska zajednica iz stava 1 ovog člana samostalno utvrđuje obrazovni program vjerske škole, sadržinu udžbenika i priručnika, utvrđuje uslove za nastavno osoblje. Obrazovni programi, kao i sadržaji udžbenika i priručnika u vjerskim školama ne smiju biti u suprotnosti sa Ustavom i zakonom.	Advokat Jugoslav Krpović smatra da vjerske zajednice ne treba ograničavati da osnivaju škole na svim nivoima, kao i posebne vjerske škole. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da član 44 treba da glasi: "Vjerska zajednica može osnivati vjerske škole svih nivoa obrazovanja, kao i domove za smještaj lica koja se školuju u njima. Vjerska zajednica može osnovati stručne škole za školovanje vjerskih službenika svih nivoa obrazovanja, osim osnovnog obrazovanja. U skladu s tim vjerska zajednica samostalno utvrđuje obrazovni program za školovanje vjerskih službenika, sadržinu udžbenika i priručnika, utvrđuje uslove za nastavno osoblje. Obrazovni program, kao i sadržaji udžbenika i priručnika u svim vjerskim školama za školovanje vjerskih službenika ne smiju biti u suprotnosti s Ustavom i zakonom. Vjerske škole i učilišta bilo kojeg stupnja sjeću osobnost i pravo javnosti pod uvjetima i po postupku propisanim zakonom". Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da prije stava 1 treba dodati novi stav: "Registrovana vjerska zajednica može osnivati škole svih nivoa obrazovanja osim osnovnih prema opštim propisima obrazovanja". Smatraju da vjerskim zajednicama treba dati mogućnost osnivanja škola koje rade prema opštim propisima obrazovanja. U stavu 3 ovog člana predlažu brisanje dijela "ne smiju biti u suprotnosti sa Ustavom i zakonom" i dodati "trebaju biti u skladu sa obrazovnim standardima". Smatraju da je vjersko djelovanje ograničeno međunarodnim aktima na način da ne smije ugroziti javnu bezbjednost, javni red, moral i zdravlje, pravo i slobodu drugih, tako da formulacija "ne smije biti u suprotnosti sa Ustavom i zakonom" ne odgovara duhu međunarodnih	
--	--	--

	načela koji se odnose na ovu oblast i sužava spektar vjerske autonomije u naučavanju vjere. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je nevjеровatno da Nactrom zakona nije predviđena mogućnost da crkve i vjerske zajednice osnivaju i opšćobrazovne i zdravstvene institucije kada takvo pravo i praksa postoje u svim državama svijeta. Pita zašto crkva ili vjerska zajednica ne bi mogla da, u skladu sa zakonskim propisima iz te oblasti, osnuje i vodi srednju školu, fakultet ili univerzitet? Smatra da je izostavljanje izričite odredbe da vjerske zajednice mogu da osnivaju i druge obrazovne ustanove dokaz o namjeri tvorca Nactra zakona da se takva mogućnost uskratiti i da se time crkve i vjerske zajednice marginalizuju, a njihova društvena uloga i djelatnost umanje i obezvrijede. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se odredbom iz stava 1 radi o nedopuštenom ograničavanju prava crkava i vjerskih zajednica sa svojstvom pravnog lica u Crnoj Gori. Navodi da se ovom odredbom zabranjuje crkvama i vjerskim zajednicama da, u skladu sa zakonskim propisima iz oblasti obrazovanja, osniva i druge škole srednjoškolskog i visokoškolskog nivoa. Tvrdi da je to suprotno pravu koje crkve i vjerske zajednice imaju u državama regiona i Evropske unije. Navodi da se ovakvom odredbom obesmišljava svojstvo crkava i vjerskih zajednica kao pravnih lica u pravnom prometu Crne Gore. Smatra da je odredba iz stava 3 besmislena i da iz ove odredbe proizilazi anticivilizacijski pa čak i antidržavni doživljaj crkava i vjerskih zajednica. Navodi da na osnovu ovako predložene odredbe proizilazi	
--	--	--

		zaključak da su vjerske škole centri protivustavnog i protivdržavnog djelovanja u kojima se pripremaju i školuju budući državni neprijatelji Cme Gore. Tvrdi da je ovom odredbom nametnut mehanizam zaštite države i ustavnog poretka koji je karakterističan samo za totalitarne režime, i da tvorci i predlagачi Načrta zakona ovom odredbom suštinski razaraju sveukupni društveni poredak Cme Gore. Navodi da odredbom iz stava 3 ovog člana država pokušava da utiče na crkve i vjerske zajednice i da im propisuje obaveze koje se itekako mogu kositi sa njihovim vjerskim učenjem. Pitanje: Da li predložena odredba Načrta zakona znači da će Katolička Crkva u Podgorici, ukoliko predložena odredba ostane u ovom aktu, morati da ukine školsko-studentski dom koji posjeduje decenijama? Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice, smatra da treba dozvoliti postojanje osnovnih škola pod pokroviteljstvom hrišćanskih crkava koje bi bile slobodne da obavljaju svu nastavu prosvjetljenju iz Biblije. Navodi da bi država imala interes da provjeri da su svi neophodni predmeti pokriveni. Smatra da treba dozvoliti da vjerske zajednice mogu ponuditi vjeronauku kao izborni predmet u svim državnim školama poslije završetka redovne nastave, i da roditelji, djeca i studenti treba da odlučuju da li žele da pohađaju takvu nastavu. Navodi da u zemljama gdje postoje crkvene škole, čak i ateisti šalju svoju djecu u privatne hrišćanske škole, jer znaju da je nivo obrazovanja u njima vrlo kvalitetan.	
45.	Nadzor u odnosu na usaglašenost obrazovnih programa i sadržaja udžbenika i priručnika sa Ustavom i zakonom, vrši organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Nadzor u odnosu na usaglašenost obrazovnih programa i sadržaja udžbenika i priručnika sa Ustavom i zakonom, vrši organ državne uprave nadležan za poslove	

	Odgovorno lice u vjerskoj školi je dužno da stavi na raspolaganje sve potrebne podatke za vršenje nadzora organu iz stava 1 ovog člana, kao i da u roku koji je odredio taj organ ispravi utvrđene nepravilnosti.	prosvjete uz poštivanje obrazovnih posebnosti dotične vjerske škole". Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da se uvođenjem nadzora nad usaglašenošću programa vjerskim školama od strane Ministarstva prosvjete može zaključiti da su vjerske škole centri antustavnog i antidržavnog djelovanja u kojima se pripremaju i obrazuju budući državni neprijatelji. Pitanja: Zašto se na takav način doživljavaju i prezentuju vjerske škole? Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke ima identične primjedbe. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je ovaj član suprotan članu 46 Ustava Crne Gore, i interesuje ga koji će svjetovni stručnjaci usklađivati Bibliju sa Ustavom i zakonom.	
46.	Vjerska škola osnovana u skladu sa ovim zakonom može izvoditi javno važeće obrazovne programe, ako je dobila licencu u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja. Vjerska škola koja je licencirana, odnosno akreditovana kao obrazovna ustanova, ima pravo na finansiranje iz državnog budžeta, srazmjerno broju učenika, u skladu sa zakonom.	Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba izbrisati odredbu iz stava 2 "srazmjerno broju učenika" i predvidjeti neki drugi način finansiranja. Vjerske škole nemaju veliki broj učenika tako da bi ovakva pomoć za njih bila beznačajna. Predlaže da se finansiranje vrši "srazmjerno broju pripadnika te vjerske zajednice prema posljednjem popisu stanovništva", ili da država preuzme plaćanje dohodaka osoba uključene u nastavu. Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je ovaj član suprotan članu 46 Ustava Crne Gore, i interesuje ga na koji će se način utvrđivati javno važeći obrazovni programi. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da stavom 2 ovog člana nije predviđeno da licencirana vjerska škola ima isti status u pravnom sistemu kao i sve druge javne školske ustanove istog nivoa obrazovanja.	

47.	Nastavu u vjerskoj školi mogu da izvode samo crnogorski državljani. Izuzetno, od stava 1 ovog člana stranac može da izvodi nastavu u vjerskoj školi pod uslovima utvrđenim posebnim zakonom.	Igor Balaban tvrdi da je ovaj član suprotan članu 14 Ustava Crne Gore. Advokat Jugoslav Krpović smatra da je diskriminatorna i besmislena odredba da nastavu u vjerskoj školi može da izvodi samo crnogorski državljani. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1 treba da glasi: "Nastavu u školi mogu da izvode samo stručni djelatnici koji imaju akreditaciju ili odobrenje vjerske zajednice koja osniva tu školu". Grupa građana i državljana Crne Gore pita: Zašto strancima sa odobrenim privremenim boravkom u Crnoj Gori nije omogućeno da budu nastavnici u vjerskim školama ukoliko ispunjavaju uslove za tu dužnost? Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da je ovaj član krajnje diskriminirajući. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je smisao odredbe iz ovog člana da se u potpunosti onemogućiti da stranci budu predavači u vjerskim školama u Crnoj Gori, i da je stav 2 ovog člana neprimjenljiv, jer u Zakonu o strancima se ne predviđa situacija da se strancu odobri privremeni boravak radi izvođenja vjerske nastave. Navodi da su ovom odredbom naročito pogodene male vjerske zajednice, i da se ovom odredbom onemogućava i stvaranje i održavanje veza sa pojedincima i zajednicama po pitanjima vjere na međunarodnom planu, što predstavlja narušavanje člana 6 Deklaracije UN o uklanjanju svih oblika netolerancije i diskriminacije iz 1981. godine. Smatra da ova odredba svjedoči o paničnom strahu tvorca Nacrta zakona od održavanja veza sa pojedincima i zajednicama po pitanjima vjere na međunarodnom planu. Tvrdi da je riječ
-----	---	--

		o ksenofobičnom pristupu pitanjima vjere, i da on ne smije da bude prisutan u društvu koje se zalaže za evropske principe i vrijednosti. Navodi: „Ako Vlada može da diktira ko podučava određenu vjeru, onda može i da diktira i šta je sadržina te vjere!!!“. Smatra da ova odredba, iako ne diktira personalna rešenja ko podučava određenu vjeru, diktira obavezu u pogledu državljanstva, te da tako Načrt zakona ima za cilj da izvrši crnogorizaciju svih vjera. Navodi da je to opasan pristup i da se tako narušavaju temeljne vrijednosti ljudskih prava. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mletačke i zahumsko-hercegovačke predlaže da se u stavu 1 doda "i stranci sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim nastanjenjem u Crnoj Gori", i da se cio stav 2 izostavi jer je nejasan i može da stvori dodatne probleme u ostvarivanju prava na slobodu vjeroispovijesti.	
48.	Novčanom kaznom od 500 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice: 1) koje djeluje suprotno članu 7 ovog zakona; 2) koje na bilo koji način primorava drugo lice da postane ili ostane član vjerske zajednice, da učestvuje ili ne učestvuje u ispoljavanju vjeroispovijesti i da ne koristi prava koja mu kao građaninu pripadaju po zakonu (član 8); 3) koje primorava ili sprječava drugo lice da da prilog	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da stav 1, tačka 3 treba da glasi: "Koje primorava drugo lice da da prilog vjerskoj zajednici na osnovu svojih autonomnih propisa." (član 29 stav 2 ako ostaje treba uvažiti da Vjerska zajednica ima pravo odbiti prilog od sumnjivih i nemoralnih izvora). Stav 1 tačka 4 treba brisati. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da su kaznene odredbe neprimjerene ovom zakonu, i navodi da nijedna država u okruženju nema kaznene odredbe u sličnim zakonima. Navodi da crkve, a osobito Katolička crkva koja na ovim prostorima obitava stoljećima u duhu tolerancije, razumijevanja, poštivanja čovjeka kao jedinke, te države i zakonskih propisa, zasigurno neće kršiti niti jednu navedenu stavku.	

vjerskoj zajednici na osnovu svojih autonomnih propisa (član 29 stav 2): 4) osnuje vjersku školu za osnovno obrazovanje (član 44 stav 1). Za prekršaj iz stava 1 tač. 2 i 3 ovog člana kazniće se fizičko lice i odgovorno lice novčanom kaznom od 30 eura do 2.000 eura. Za prekršaj iz stava 1 tačka 2 ovog člana kazniće se preduzetnik novčanom kaznom od 150 eura do 6.000 eura.	Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mliševske i zahumsko-hercegovačke smatra da su svi prekršaji tretirani kao teži i da nije jasno zašto nijesu normirani ni lakši ni teži prekršaji od navedenih u članovima 48 i 49. Navodi da je to dokaz da su tvorci i predlagač Nactra zakona imali ambiciju da na rigidan način, svojstven totalitarnoj svijesti i ateističkom uvjerenju, na ovakav način "brane državu od crkava i vjerskih zajednica". Predlaže da se u prekršaje uvrsti: 1. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građanina da sam ili u zajednici sa drugima, ispoljava vjeru ili uvjerenje, molitvom, propovijedima, običajima ili obredom (čl.1 st.2 Nactra), 2. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građanina i djeteta da učestvuje u vjerskoj pouci i nastavi (čl.1, st.2 Nactra), 3. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građanina da njeguje i razvija vjersku tradiciju (čl.1, st.2 Nactra); 4. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građanina da odbije ispunjenje vojne ili druge obaveze koja uključuje upotrebu oružja (čl.2 Nactra); 5. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građanina da svoju vjeru ispolji osnivanjem vjerske zajednice (čl.3 st.1 Nactra); 6. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građana-članova i predstavnika crkve ili vjerske zajednice da samostalno odlučuju o unutrašnjoj organizaciji, obrazovanju, sastavu, ovlašćenjima i funkcionisanju organa vjerske zajednice (čl.4, st.2, tač.1 Nactra); 7. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građana-članova i predstavnika crkve ili vjerske zajednice da samostalno odlučuju o imenovanju i ovlašćenjima svojih vjerskih službenika i drugih vjerskih radnika (čl.4, st.2, tač.2 Nactra); 8. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica, njihovih	
---	--	--

	članova ili predstavnika da samostalno odlučuju o pravima i obavezama svojih vjernika, pod uslovom da ne ometaju njihovu vjersku slobodu (čl.4, st.2, tač.3 Naacta); 9. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica, njihovih članova ili predstavnika da se povezuju ili učestvuju u međuvjerskim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori ili u inostranstvu (čl.4, st.2, tač.4 Naacta); 10. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica, njihovih članova ili predstavnika da samostalno upravljaju svojom imovinom i novčanim sredstvima na osnovu sopstvenih autonomnih propisa, u skladu sa zakonom (čl.5 Naacta); 11. vršenje neposredne ili posredne diskriminacije građana po osnovu vjerskih uvjerenja (čl.9 Naacta); 12. podsticanje vjerske mržnje i netolerancije (čl.9 Naacta); 13. neovlašćeno i protivzakonito prikupljanje i obrada podataka o vjerskim uvjerenjima građana (čl.10 Naacta); 14. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica, njihovih članova ili predstavnika da imovinu crkve ili vjerske zajednice koriste za vršenje vjerskih obreda i vjerskih poslova (čl. 27 Naacta); 15. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica, njihovih predstavnika i članova da vrše izgradnju, adaptaciju i rekonstrukciju vjerskih objekata, u skladu sa zakonom (čl.33, st.1 Naacta); 16. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje pristupa crkvama, vjerskim zajednicama i njihovim predstavnicima javnim radio-difuznim servisima (čl.34 Naacta); 17. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da osnivaju socijalne i humanitarne ustanove u skladu sa zakonom (čl.35 Naacta); 18. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da, u skladu sa zakonom, obavljaju	
--	---	--

	vjerske obrede izvan vjerskih objekata (čl.36, st.2 Nacta); 19. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građana, sveštenika i vjerskih službenika da ostvare pravo na vršenje vjerskih obreda u domovima vjernika ili na javnim mjestima, u skladu sa zakonom (čl.36, st.3 Nacta); 20. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje sveštenika i vjerskih službenika da prime nagradu za vjerske poslove i vjerske obrede (čl.37 st.1 Nacta); 21. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje građana da sveštenicima i vjerskim službenicima daju nagrade za vjerske poslove i vjerske obrede koje vrše na njihov poziv (čl.37 st.1 Nacta); 22. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da vrše vjersku duhovnu brigu o svojim vjernicima koji su na službi u Vojsci Crne Gore i policiji (čl.38 st.1 Nacta); 23. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje pripadnika Vojске Crne Gore i policije da ostvare pravo na vjersku duhovnu brigu u službi (čl.38 st.1 Nacta); 24. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da vrše vjersku duhovnu brigu o svojim vjernicima koji se nalaze u pritvoru, na izdržavanju kazne zatvora, u zavodu za maloljetnike ili popravnom domu (čl.39 st.1 Nacta); 25. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje vjernika koji se nalaze u pritvoru, na izdržavanju kazne zatvora, u zavodu za maloljetnike ili popravnom domu da ostvare pravo na vjersku duhovnu brigu (čl.39 st.1 Nacta); 26. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da vrše vjersku duhovnu brigu nad licima smještenim u zdravstvenoj ustanovi ili ustanovi socijalne zaštite (čl.40 Nacta); 27. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje vjernika koji se nalaze u zdravstvenoj ustanovi ili ustanovi socijalne zaštite da ostvare pravo na	
--	--	--

		vjersku duhovnu brigu (čl.40 Nactra); 28. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje sveštenika ili vjerskog službenika da vjersku pouku vrše u objektima u kojima se obavljaju vjerski obredi i vjerski poslovi (čl.43 Nactra); 29. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje djece da pohađaju vjersku pouku u objektima u kojima se obavljaju vjerski obredi i vjerski poslovi (čl.43 Nactra); 30. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje roditelja da vrše vjersku pouku svog djeteta u skladu sa svojim vjerskim uvjerenjima, poštujući njegov fizički i psihički integritet (čl.43 Nactra); 31. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da za školovanje sveštenika i vjerskih službenika osnivaju vjerske škole svih nivoa obrazovanja, osim osnovnog obrazovanja (čl.44 st.1 Nactra); 32. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da za smještaj učenika i studenata vjerskih škola osnivaju školske i studentske domove (čl.44 st.1 Nactra); 33. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da samostalno utvrđuju obrazovni program vjerske škole, sadržinu udžbenika i priručnika, kao i uslove za nastavno osoblje u vjerskim školama koje osnivaju (čl.44 st.2 Nactra); 34. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih predstavnika da ostvare pravo na dobijanje licence za vjersku školu u skladu sa zakonom (čl.46 st.1 Nactra); 35. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crkava, vjerskih zajednica i njihovih licenciranih škola da ostvare pravo na finansiranje iz državnog budžeta, srazmjerno broju učenika, u skladu sa zakonom (čl.46 st.2 Nactra); 36. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje crnogorskih državljana da izvode nastavu u vjerskim školama (čl.47
--	--	--

	st.1 Nacta); 37. sprečavanje, ometanje ili onemogućavanje stranaca da izvide nastavu u vjerskim školama, u skladu sa zakonom (čl.47 st.2 Nacta); 38. sprovođenje anti-vjerske propagande koja je usmjerena protiv crkava i vjerskih zajednica. Na osnovu ovih primjedbi Pravni savjet smatra da način ostvarivanja slobode vjeroispovijesti nije adekvatno uređen ni zaštićen pravnim normama i sankcijama. Tvrdi da navedene prekršaje kojih nema u Nactu zakana ubuduće svako može da nekažnjeno čini, a na štetu građana, vjernika, crkava, vjerskih zajednica, sveštenika, vjerskih službenika, pravnog poretka i crnogorskog društva u cjelini. Smatra da navedeni, a nesankcionisani prekršaji predstavljaju ne samo dozvoljeno nego i poželjno ponašanje, s obzirom na to da nijesu zabranjeni i sankcionisani. Tvrdi da se tako promoviše anti-vjerska aktivnost i da se ona u Nactu zakona podstiče i ustoličava u cilju nametanja sveopšte sekularizacije kao jedinog ispravnog pogleda na svijet i život. Na osnovu toga zaključuje da je izvršena neprihvatljiva selekcija iz oblasti ostvarivanja slobode vjeroispovijesti i to isključivo na štetu građana, crkava, vjerskih zajednica i pravnog poretka, i da na osnovu toga ovaj Nact može da se zove Nact zakona o nekažnjivom kršenju prava na slobodu vjeroispovijesti. Identične primjedbe o odredbama iz ovog člana je iznio protojerej-stavrofor Veljbor Džomić. Nataša Pešić, sekretarka Ministarstva pravde, smatra da su 38 prekršaja, koje je Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miljevske i zahumsko-hercegovačke naveo da treba da stoje u Nactu ovog zakona, već regulisani u glavi XV Krivičnog zakonika. To su, npr. krivična djela: povreda ravnopravnosti, povreda slobode ispovijedanja vjere i	
--	--	--

		vršenja vjerskih obreda. Navodi da se i u glavi XXXV Krivičnog zakonika nalazi krivično djelo protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, i da je u tom dijelu Krivičnog zakonika sankcionisano krivično djelo rasna i druga diskriminacija. Smatra da bi ukoliko bi se navedenih 38 situacija u Nacrtu zakona o slobodi vjeroispovijesti tretirale kao vrste prekršaja, tako u stvari abolirali počinioci krivičnih djela koja su propisana Krivičnim zakonikom. Ako je zapriječena kazna zatvorom od 3 do 5 godina, ili za teži oblik ovog krivičnog djela kazna od 5 do 10 godina za počinioca tog krivičnog djela, a u Nacrtu zakona o slobodi vjeroispovijesti se propiše prekršajne (novčane) kazne, to bi značilo aboliranje učinioa prekršaja u odnosu na počinioca krivičnog djela. Advokat Željko Tomović smatra da tačku 1 stav 1 treba dopuniti detaljnim opisom radnje prekršaja. Predlaže da se u stavu 1 doda tačka 5: „koje se privatnom ili javnom izjavom ili na drugi način mijša u vršenje vjerskih poslova druge vjerske zajednice ili se izjašnjava o vjerskim poslovima druge vjerske zajednice osim mišljenja koje je usmjereno na međusobnom poštovanju, međuvjerskoj saradnji i miru.“ U stavu 2 nakon nabrajanja „2 i 3“, dodati „5“, ukoliko se ova tačka usvoji u stavu 1. Biskupski Oridinarijat - Kotor smatra da stav 1 broj 1 treba brisati, i da nakon člana 49 treba dodati novi član koji regulira kaznu za prekršitelja prava vjerskih zajednica, službenika i objekata. Diplomirani pravnik Igor Radević smatra da je tačka 2 člana 49 u koliziji sa članom 42 stav 2. Navodi da kazna predviđena odredbom iz tačke 1 predstavljala elementarno kršenje Porodičnog zakona i direktno mijšanje u roditeljsko pravo. Postavio je pitanja: Zašto roditelj ne bi	
49.	Novčanom kaznom od 30 eura do 2.000 eura kazniće se za prekršaj fizičko lice: 1) roditelj odnosno staratelj koji vrši vjersku pouku suprotno odluci djeteta (član 42 stav 2); 2) vjerski službenik koji vrši vjersku pouku suprotno članu 42 st. 1 i 3 ovog zakona.		

		mogao bez ograničenja da vaspitava svoje djetete vjerskim moralnim vrijednostima? Šta je predlagao prepoznao potencijalno protivno zakonu i moralu, pa se odlučio na ovu krajnje nemoralnu odredbu?	
50.	Propis iz člana 14 stav 2 ovog zakona donijeće se u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.		
51.	Ministarstvo će od organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, preuzeti podatke o vjerskim zajednicama koje su prijavljene kod tog organa do dana stupanja na snagu ovog zakona. Vjerska zajednica koja je prijavljena u skladu sa Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica („Službeni list SRG“, br. 9/77), dužna je da usaglasi svoja akta i dostavi prijavu za upis u Registar u skladu sa ovim zakonom, u roku od šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu. Vjerska zajednica koja ne postupi u skladu sa stavom 2 ovog člana neće se smatrati registrovanom vjerskom zajednicom u smislu ovog zakona.	Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da je potebno automatskim postupkom uvažiti ono što su naveli u primjedbama na član 14, uzimajući u obzir Crkve i vjerske zajednice koje imaju povijesni kontinuitet i potpisane i ratificirane međunarodne ugovore, i o tome obavijestiti iste. Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da stav 2 ovog člana treba prilagoditi njihovom predlogu da se vjerske zajednice koje su se registrovale nakon 2006. godine ne moraju opet registrovati, već samo dopuniti registraciju dokumentacijom koju traži novi zakon. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da stav 2 ovog člana nije dobro rješenje. Navodi da odredba ovog stava koja previda da su vjerske zajednice koje su prijavljene u skladu sa važećim zakonom dužne da usaglase svoja akta i dostave prijavu za upis u Registar u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu novog zakona i da, s obzirom na to da prijava mora da sadrži i novu odluku o osnivanju, cijeni da takve crkve i vjerske zajednice moraju ponovo da se osnuju bez obzira na činjenicu da one postoje i da imaju pravni subjektivitet. Smatra da tako prelazne odredbe ne garantuju prava postojećih crkava i vjerskih zajednica, što je zahtjev koji predviđaju brojni međunarodni akti (Zajedničke snjemnice Evropske komisije za demokratiju putem prava i	

	OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 36). Smjernice za ocjenu zakonodavstva koje se odnosi na religiju ili uvjerenje, (par.F.it.1.p.17) i UN Doc. A/HRC/19/60, par. 56.). Navodi da Zajedničke smjernice Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 36), predviđaju da u slučaju da novi zakoni ne štite stečene interese, država mora da demonstrira objektivne razloge koji bi opravdali promjene u postojećem zakonodavstvu i da ne zadire u slobodu vjeroispovijesti više nego što je striktno potrebno u svijetlu tih objektivnih razloga. Tvrdi da država nije uspjela da demonstrira objektivne razloge koji bi opravdali promjene u postojećem zakonodavstvu, niti je pokazala da novim zakonodavstvom ne zadire u slobodu vjeroispovijesti. Smatra da ova odredba ozbiljno i neopravdano ugrožava postojeća prava i legitime interese crkava i vjerskih zajednica sa ranije stečenim pravnim subjektivitetom. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, miljevske i zahumsko-hercegovačke smatra da se odredbom iz stava 1 ovog član o preuzimanju "podataka" a ne čitave evidencije iz MUP-a, vidi cilj tvoraca i predlagača Nacta da se stvori pravni vakuum kako bi se crkve i vjerske zajednice lišile svih prava koje su stekle primjenom ranijeg sistema, kao i sistema koji su primjenjivani prije postojećeg. Navodi da odredba iz stava 2 nema nikakve logičke veze sa odredbom iz stava 1. Pitanje: Iz kojih izvora tvorci i predlagači Nacta crpe svoja saznanja da su unutrašnja vjerska akta postojećih crkava i vjerskih zajednica u nesaglasju sa uslovima za upis u Registar iz člana 16 Nacta?	
--	--	--

	Pravnik Dragan Šoć pita koje su pravne posljedice odredbi iz ovog člana za crkve i vjerske zajednice koje već imaju pravni subjektivitet? Grupa građana i državljana Crne Gore postavila je Ministarstvu za ljudska i manjinska prava sljedeća pitanja: Koliko zakona treba promijeniti da bi se usaglasili sa ovim tekstom koji je predložen? Da li znate tačan broj zakona i možete li da ih nabrojite. Sveštenik Obren Jovanović, predstavnik sveštenstva Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija budimljansko – nikšićke, zahumsko – hercegovačke i mileševske postavio je pitanja: Koliko zakona treba promijeniti da bi se usaglasili sa ovim Nactom? Da li znate tačan broj zakona i možete li da ih nabrojite? Advokat Željko Tomović smatra da u prelaznim i završnim odredbama treba propisati ograničenja, odnosno obavezu usklađivanja posebnih zakona s odredbama ovog zakona.	
52.	Vjerski objekti i zemljište koje koriste vjerske zajednice na teritoriji Crne Gore, a za koje se utvrdi da su izgrađeni, odnosno pribavljeni iz javnih prihoda države ili su bili u državnoj svojini do 1. decembra 1918. godine, kao kulturna baština Crne Gore, državna su svojina. Vjerski objekti za koje se utvrdi da su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjima građana do 1. decembra 1918. godine, državna su svojina.	Igor Balaban smatra da je ovaj član nacionalizacija imovine crkava i vjerskih zajednica. Tvrdi da je ovaj član direktno suprotan članu 17 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. Udruženje književnika Crne Gore smatra da se ovim članom pokušavaju oteći imovina, hramovi i manastiri od Pravoslavne crkve i drugih Crkava, i da se nastoji da se ta imovina prenese u državnu svojinu. Advokat Jugoslav Krpović smatra da ova odredba nije u saglasnosti sa članom 28 Zakona o svojinskim odnosima, kao i da je ovim članom narušen princip odvojenosti crkve od države. Krpović pita da li se ova odredba odnosi na teritoriju Crne Gore prije Prvog svjetskog rata ili na današnju teritoriju Crne Gore? Smatra da je Radna grupa za izradu zakona imala namjeru da Mitropoliju i eparhije

	SPC predstavi kao okupatore i nekoga ko je u društveni život Crne Gore ušao nakon što je stvorena Kraljevina SHS, i to smatra notornom neistinom. Tvrdi da su gotovo svi vjerski objekti u istoriji crkve izgrađeni ulaganjima građana i vjernika, jer crkva nije ništa drugo nego saborna zajednica svojih pripadnika, što znači da su se hramovi gradili u ime i za račun Crkve, radi vršenja vjerskih obreda i vjerskih poslova, a ne nikako za račun i u ime Države. Dr Čedomir Bogićević smatra da je ovo dobro definisan član i da ga se treba dosljedno držati. Bogićević predlaže da ispred stava 1 treba staviti novi stav 1 koji glasi: "Poništava se dekret regenta Aleksandra Karadordevića od 17. jula 1920." (Glasnik - Službeni list Ujedinjene Srpske Pravoslavne Crkve, broj 1/1920). Stav 1 postaje stav 2, a iza riječi "godine" treba da stoji tekst: "državna su svojina i kulturna baština Crne Gore". Smatra da treba dodati novi stav 3 koji treba da glasi: "Vjerski objekti svih vjerskih zajednica dostupni su svim vjernicima, vjerskim zajednicama i građanima za vjersku službu, obrede i bogoslužjenja". Predlaže dodavanje novog stava koji glasi: "Vlada Crne Gore urediće svojim aktom ili putem ugovora, u skladu sa zakonom, uslove i način korišćenja vjerskih objekata u državnoj svojini". Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) ima identične primjedbe kao dr Čedomir Bogićević. CPC je ponudila alternativu I da u stavu 2 ispred riječi „budžeta“ stoji riječ "sredstvima". Alternativa II "Vjerski objekti i zemljište koje koriste vjerske zajednice na teritoriji Crne Gore, a za koje se utvrdi da su izgrađeni, odnosno pribavljeni iz javnih prihoda države ili su bili u državnoj svojini do 1. decembra 1918. godine, kao i vjerski objekti koji imaju status kulturne baštine Crne Gore, državna su svojina. Ovim se uspostavlja međunarodno-pravni kontinuitet sa	
--	--	--

	državnim stanjem u Crnoj Gori do 1. decembra 1918. godine, kada je odlukama nelegalne i nelegitimne tzv. Podgoričke skupštine iz 1918. godine nasilno srušena dotadašnja međunarodno priznata crnogorska suverena i samostalna država - Kraljevina Crna Gora i nasilno detronizovana dinastija Petrović - Njegoš, a aktom regenta Aleksandra Karađorđevića, proisteklim direktno iz odluka tzv. Podgoričke skupštine, ukinuta autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva i "ujedinjena" u autokefalnu Srpsku pravoslavnu crkvu." Alternativa III: "Stav 1 ovog člana odnosi se i na kulturnu baštinu Crne Gore". Alternativa IV: "Nepokrente stvari na teritoriji Crne Gore i na teritoriji starih država, na koje je upisano pravo svojine, neko od ostalih stvarnih prava, korišćenje ili upravljanje vjerske zajednice, za koje nadležni organ uprave za državnu imovinu utvrdi da su: 1. izgrađeni ili na drugi način pribavljeni iz javnih prihoda Knjaževine Crne Gore ili Kraljevine Crne Gore; ili 2. bili u svojini ili državini države Crne Gore i Autokefalne crnogorske pravoslavne crkve priznate čl.40 st.1 i st.2 Ustava za Knjaževinu Crnu Goru iz 1905. godine do 1. decembra 1918. godine; ili 3. bez zakonskog osnova, u vrijeme vršenja upisa gore navedenih stvarnih prava, korišćenja ili upravljanja upisani na vjersku zajednicu; su kulturna baština u državnoj svojini Crne Gore. Vjerski objekti za koje organ iz st.1 ovog člana utvrdi da su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjem stanovništva do 1. decembra 1918. godine, su državna svojina. Nepokretne stvari iz st.1 i st.2 ovog člana, biće korišćene u skladu sa vjerskim obredom vjeroispovijesti kojoj je objekat služio u vrijeme stupanja na snagu ovog zakona. Primjena stava 3 ovog člana ne smije ograničiti ravnopravnost registrovanih vjerskih zajednica niti	
--	---	--

	izjednačiti registrirane sa neregistrovanim vjerskim zajednicama. U slučaju potrebe, na zahtjev registrirane vjerske zajednice. Ministarstvo nadležno za ljudska prava, uz prethodno pribavljenu saglasnost Ministarstva nadležnog za kulturu će, posebnim aktom, urediti korišćenje nepokretnih stvari iz st.1 i st.2 ovoga člana. Dobrovoljni prilozi prikupljeni u vjerskom objektu ili povodom posjete vjerskom objektu u državnoj svojini su prihod Budžeta Crne Gore a prikupljaju se, evidentiraju i raspodjeljuju u skladu sa propisima kojima su uređeni prihodi Budžeta. Prihodi iz st.5 ovoga člana mogu biti raspodijeljeni samo za vršenje vjerskih poslova. Prof. dr Boško I. Bojović smatra da se ovim članom vrši ekstremna konfiskacija i ekspropriacija vjerskih objekata i nepokretnih imovine. Biskupski Ordinarijat - Kotor smatra da je ova odredba suprotna Evropskoj konvenciji. Ustavu Crne Gore i Temeljnom ugovoru između Crne Gore i Svete Stolicе, kao i da je riječ o stečenom pravu vlasništva Katoličke crkve u vrijeme kada na teritoriju koje prije 1. XII 1918. godine nije bilo u sastavu Crne Gore. Smatra da ovo pitanje treba riješiti drugim zakonom koji će regulirati sva imovinska pitanja nekretnina Crkava i vjerskih zajednica. Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori smatra da treba izbrisati stav 2, jer je to novi oblik nacionalizacije imovine vjerskih zajednica, i jer ne vide šta može biti osnov oduzimanja imovine koju su sagradili građani. Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je odedba iz ovog člana dovoljna da se ovaj zakon nazove „Zakon o nacionalizaciji vjerskih objekata i crkvene imovine“. Pitaju: Sa kojim pravom predlaže Nacerta hoće da u ime države otima naše svetinje? Koje je granice Crne Gore iz 1918. godine predlaže imao u vidu u članu 52 Nacerta	
--	--	--

		zakona? Da li to znači da se misli i na vjerske objekte i crkvenu imovinu u Metohiji, koja je do 1918. godine bila u sastavu Kraljevine Crne Gore? Da li predlagač smatra da se odredba iz člana 52 Nacrta zakona ne odnosi na Boku i teritoriju do samog ulaska u Bar, jer se 1918. godine Boka i taj prostor nije nalazio u sastavu Kraljevine Crne Gore? Sa kojim pravom se izražava ambicija da prilozi i zadužbine vjernika Crkvi postaju državna svojina shodno članu 52 Nacrta zakona? Smatraju da ova odredba negira tri ugovora koje je država potpisala sa Katoličkom crkvom, Islamskom zajednicom i Jevrejskom zajednicom. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra bi na osnovu ovog člana Nacrt mogao da se nazove Zakon o nacionalizaciji imovine crkava i vjerskih zajednica. Pitaју: Da li tvorci i predlagač Nacrta imaju u vidu granice Crne Gore iz 1918. godine? Sa kojim pravom se na ovakav način izražava ambicija da prilozi i zadužbine vjernika Crkvi, odjednom postaju državna svojina? Smatra da ova odredba potire ugovore koje je Vlada Crne Gore potpisala sa jednom crkvom i dvije vjerske zajednice. Navode da je ova odredba protivna i Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, ukoliko se ima u vidu zakonski pojam "kulturne baštine". Tvrde da je skandalozno da se zakoni ti vlasnici crkvene imovine protivzakonitim jednostranim "utvrđivanjem" od strane jednog organa državne uprave lišavaju prava svojine i to u vremenu kada se sve više govori o restituciji oduzete imovine crkava i vjerskih zajednica koja se u Nacrtu zakona uopšte ne pominje. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da se odredbama ovog člana crkvama i vjerskim zajednicama	
--	--	--	--

	oduzimaju vjerski objekti i zemljište, odnosno da ove doredbе znače konfiskaciju i nacionalizaciju vjerskih objekata. Tvrdi da najveći broj vjerskih objekata u Crnoj Gori i to upravo onih sagrađenih do 1. decembra 1918. godine posjeduju Mitropolija crnogorsko-primorska i Eparhije: budimljansko-niškička, mileševska i zahumsko-hercegovačka. Na osnovu toga navodi da su odredbe iz ovog člana usmjerene protiv njihove Crkve. Smatra da se radi o objektima nad kojima je pravo svojine u odgovarajućim katastrima nepokretnosti na zakonit način upisano na ime organizacionih jedinica njihove Crkve i to na isti način kao i za sva druga fizička i pravna lica u Crnoj Gori. Navodi da su ove odredbe u suprotnosti sa svim standardima vladavine prava i ljudskih prava, kako onima u pogledu pravne sigurnosti i osiguranja vlasništva, tako i sa standardima slobode vjeroispovijesti. Smatra da su ove odredbe demonstracija namjere vlasti da prikažu da su Mitropolija i Eparhije neka vrsta uljeza koji je u crnogorski društveni život ušao poslije 1. decembra 1918. godine kada je stvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, i smatra da to ne odgovara istorijskim činjenicama. Navodi da se ovakvim odredbama predviđa prekid kontinuiteta vlasništva nad vjerskim objektima i da je to suprotno Zajedničkim smjernicama Evropske komisije za demokratiju putem prava i OSCE/ODHIR o pravnom personalitetu vjerskih zajednica (par. 20). Tvrdi da vlasništvo nad pravoslavnim vjerskim objektima i ostalim nepokretnostima u Crnoj Gori nikada nije bilo sporno, jer nije bilo vjerske zajednice kojoj je neka imovina državnom intervencijom oduzeta i data njihovoj Crkvi, niti je u okviru njihove Crkve u Crnoj Gori, kao zakonitog vlasnika pravoslavnih vjerskih objekata, bilo unutrašnjih podjela koje su rezultirale sporovima o	
--	---	--

	imovini, i da o tome svjedoči i zakoniti upis prava svojine u odgovarajuće katastre nepokretnosti. Ovaj Pravni savjet navodi: „Medutim, čak i kada bi vlasništvo bilo sporno, odnosno kada bi hipotetički postojala neka vjerska zajednica od koje je imovina navodno oduzeta i data našoj Crkvi, ili neka grupa koja se odvojila od naše Crkve, čak i tada bi odredbe Nacrta zakona protivrječile međunarodnim standardima a naročito preporuci sadržanoj u Smjernicama za ocjenu zakonodavstva koje se odnosi na religiju ili uvjerenje, prema kojoj je važno da zakoni, u mjeri u kojoj se bave takvim pitanjima, budu izrađeni i primijenjeni što je neutralnije moguće, bez nepotrebnog davanja preferencijalnog tretmana povlašćenim grupama. Na osnovu ovoga stava Pravni savjet misli da bi država na način koji je predložen u Nacrtu zakona bila u situaciji da vrši takav preferencijalni tretman tako što bi vjerske objekte koje bi oduzela od njihove Crkve dala nekim drugim vjerskim ili kvazi-vjerskim zajednicama, pa čak i novoformiranim, ili od države formiranim zajednicama po sopstvenom nahodjenju. Pitanje: Šta će sekularnoj državi vjerski objekti? Protjerej-stavrofor Velibor Džonić ima identične primjedbe i smatra da je odredba iz stava 1 o korišćenju imovine suprotna važećem Zakonu o svojinsko-pravnim odnosima koji ne poznaje to pravo. Ljiljana Velić, članica Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednica OO HGI Kotor, smatra da će ovaj član dovesti do nacionalizacije crkvene imovine i da je to neprimjereno evropskom opredjeljenju Crne Gore. Navodi da u ovom članu treba navesti da crkve i vjerske zajednice imaju pravo na restituciju imovine na cijeloj teritoriji Crne Gore, bez diskriminacije, u skladu sa zakonom.	
--	---	--

	Gradanin Milo Nikolić iz Podgorice smatra da je ovaj član suprotan članu 58 Ustava Crne Gore, kojim se jemiči pravo svojine i koji kaže da niko ne može biti lišen ili ograničen prava svojine, osim kad to zahtijeva javni interes uz pravičnu nadoknadu. Diplomirani pravnik Igor Radević smatra da su odredbe ovog člana o korišćenju imovine suprotne odredbama člana 419 stav 1 Zakona o svojinsko-pravnim odnosima gdje se kaže da „pravo upravljanja, korišćenja, odnosno trajnog korišćenja i raspolaganja na zemljištu u društvenoj, sada državnoj svojini, sada postaje stupanjem na snagu ovog Zakona, pravo svojine dotadašnjeg imaoća upravljanja, korišćenja, odnosno trajnog korišćenja“. Tvrdi da su tako crkve i vjerske zajednice postale titulari prava svojine nad objektima i neprektnostima iz stava 1 ovog člana, i da bi oduzimanje prava svojine postojećim titularima prava svojine predstavljalo grubo i flagrantno kršenje Ustava Crne Gore koji garantuje i jemiči pravo svojine. Postavio je pitanja: Na koji način bi organ uprave nadležan za imovinu mogao da odredi da li su određeni vjerski objekti i zemljište izgrađeni ili pribavljeni iz javnih prihoda? S kojim pravom i na osnovu čega se žele prisvojiti vjerski objekti izgrađeni priloziima naroda? Da li se Nacrt zakona odnosi na Katoličku crkvu, Islamsku zajednicu i Jevrejsku zajednicu, i da li bi, ukoliko bi ponuđeni Nacrt bio usvojen kao Zakon, isti derogirao odredbe iz važećih ugovora sa ovim vjerskim zajednicama? Kakav bi status imali ovi subjekti i kakvi bi se propisi primjenjivali u odnosima sa njima? Ilija Janović, član Predsjedništva Hrvatske građanske inicijative i predsjednik OO HGI Tivat, smatra da je ovaj dio zakona neprihvatljiv jer zađire u imovinu crkava. Navodi da se ovim Nactom uvodi nova nacionalizacija.	
--	--	--

	Diplomirani pravnik Igor Damjanović smatra da je ovo apsurdno rješenje sa aspekta pravne teorije i prakse, a prije svega sa ustavnog i zakonskog aspekta. Navodi da su svi vjerski objekti u Crnoj Gori kulturna i historijska baština i zadužbina vjernika i građana Crne Gore, stvarana stoljećima i uglavnom i isključivo finansirana sredstvima vjernika koji su na taj način pomagali svoje vjerske zajednice. Smatra da država nema ni moralno ni zakonsko pravo da olima i prisvaja nešto u šta sama nije uložila, i da je ovakva odredba atak na imovinu vjerskih zajednica i na vjernike. Tvrdi da je ovo opasno zakonsko rješenje jer ugrožava vlasnička prava titulara svojine, kojima su garantovana sva prava samim upisom u registre nepokretnosti, osporava pravni osnov sticanja i pravnu pretpostavku tačnosti upisa u registre nepokretnosti. Navodi da se ovakvim rješenjem grubo vrijeđaju vjernici i njihova vjerska osjećanja i da će, ako se bude insistiralo na ovakvim odredbama, to lako moglo dovesti do vrlo ozbiljnih posljedica koje će imati nesagledivu štetu za društvo u cjelini, i zato predlaže brisanje ovog člana. Predstavnik Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog nacionalnog savjeta u Crnoj Gori Vladimir Marvučić smatra da, ukoliko se doslovno sprovede naum zakonodavca iz člana 52, to bi bio svojevrsni akt nacionalizacije, i revolucionarne pravde kakva je na ovim prostorima već vidana tokom francuske uprave u Boki Kotorskoj, dolaskom komunista na vlast nakon Drugog svjetskog rata, a djelimično i uvođenjem novog katastra nepokretnosti sredinom devedesetih godina. Predstavnica SNP-a Danijela Pavićević smatra da je odredba ovog člana pokušaj otklona imovine kanonskih crkava i vakufske imovine..	
--	---	--

	Staniša Šurbatović, pastir Biblijske hrišćanske zajednice, smatra da treba garantovati da će svi vjerski objekti na koje se odnosi ovaj član i dalje ostati rezervisani za vjersku upotrebu, i da bi svi stanovnici trebali da imaju pravo da koriste te objekte za vjerske svrhe, tako da tokom dana nekoliko hrišćanskih vjerskih zajednica mogu koristiti isti vjerski objekat. Navodi da objekti, koje su izgradili vjernici u svojstvu pripadnika određene crkve, trebaju da ostanu imovina te crkve. Advokat Željko Tomović smatra da ovaj član treba da glasi: „Nepokretne stvari na teritoriji Crne Gore i na teritoriji stranih država, na koje je upisano pravo svojine, neko od ostalih stvarnih prava, korišćenje ili upravljanje vjerske zajednice, za koje nadležni organ uprave za državnu imovinu utvrdi da su: 1. Izgrađeni ili na drugi način pribavljeni iz javnih prihoda Knjaževine Crne Gore ili Kraljevine Crne Gore; ili 2. Bili u svojini ili državini države Crne Gore ili Autokefalne crnogorske pravoslavne crkve, priznate čl.40 st.1 i st.2 Ustava za Knjaževinu Crnu Goru iz 1905. godine, do 1. decembra 1918. godine.; ili 3. Bez zakonskog osnova, u vrijeme vršenja upisa gore navedenih stvarnih prava, korišćenja ili upravljanja, upisane na vjersku zajednicu; su kulturna baština u državnoj svojini Crne Gore. Vjerski objekti za koje organ iz stava 1 ovog člana utvrdi da su izgrađeni na teritoriji Crne Gore zajedničkim ulaganjem stanovništva do 1. decembra 1918. godine, su državna svojina. Predlaže da član 52a glasi: „Nepokretne stvari iz člana 52 ovog zakona, biće korišćene u skladu sa vjerskim obredom vjeroispovijesti kojoj je objekat služio u vrijeme stupanja na snagu ovoga zakona. Pravo, korišćenje ili upravljanje nepokretnih stvari iz čl.52 ovog zakona prije stupanja na snagu ovog zakona nije osnova za bilo koje pravo, prioritet	
--	---	--

	ili privilegiju. Primjena stava 1 ovoga člana ne smije ograničiti ravnopravnost registrovanih vjerskih zajednica niti izjednačiti registrovane sa neregistrovanim vjerskim zajednicama. U slučaju potrebe, na zahtjev registrovane vjerske zajednice, Ministarstvo nadležno za ljudska prava, uz prethodno pribavljenu saglasnost Ministarstva nadležnog za kulturu će, posebnim aktom urediti korišćenje nepokretnih stvari iz st.1 i st.2 ovoga člana.” Predložio je i uvođenje člana 52b: „Dobrovoljni prilozi prikupljeni u vjerskom objektu ili povodom posjete vjerskom objektu u državnoj svojini su prihod Budžeta Crne Gore, a prikupljaju se, evidentiraju i raspodjeljuju u skladu sa propisima kojima su uređeni prihodi Budžeta. Prihodi iz st.1 ovog člana mogu biti raspodijeljeni samo za vršenje vjerskih poslova”. Momo Koprivica, predstavnik Demokratske Crne Gore, smatra da se ovom odredbom uspostavlja državna svojina na vjerskim objektima i zemljištu, čime se maksimalno narušava princip odvojenosti crkava i vjerskih zajednica od države. Predstavnik Bošnjačke stranke Suljo Mustafić smatra da ova odredba znači nacionalizaciju imovine vjerskih zajednica i crkava, i poziva da se umjesto toga donese zakon o restituciji imovine Islamske zajednice koja je oduzeta ili uzurpirana u periodu Kraljevine Jugoslavije i nakon 1945. godine. Predstavnica SNP-a Snežana Jonica smatra da ovom odredbom država postaje otimač imovine crkava i vjerskih zajednica. Pravnik Dragan Šoć smatra da je ova odredba u stvari nova nacionalizacija u XXI vijeku, i da se ovom odredbom crkvi i vjerskim zajednicama oduzima i ono što im je ostalo nakon nacionalizacije 1945. godine. Pitanja za autore	
--	--	--

		zakona glase: Koju ćete državu računati kada su na ovim prostorima vladale Otomanska imperija, Metlačka republika i Austro-Ugarska i sve su one ulagale u ovu imovinu? Čija će svojina biti zadužbina Nemanjića, ili crkve koje su gradili ljudi? Predstavnik Eparhije budimljansko-niškičke Boban Jokić pita: Kako ćete dokazivati vlasništvo i znati da je neki građanin učestvovao u izgradnji crkve, džamije ili katedrale? Na koji način – npr. od prije 300 godina? Ili 250? Šta je sa onim da smo mi te crkve održavali i renovirali, i džamije, i katedrale, sve te godine? Šta ćemo sa tim? U kojoj državi ste našli da država je vlasnik crkava ili džamija? Da je država vlasnik crkava, a želi da bude odvojena od crkva i vjerskih zajednica?	
53.	Organ uprave nadležan za poslove imovine dužan je da, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, utvrdi vjerske objekte i zemljište koji su, u smislu člana 52 ovog zakona, državna svojina, izvrši njihov popis i podnese zahtjev za upis prava državne svojine na tim nepokretnostima u katastar nepokretnosti. Organ uprave nadležan za poslove katastra je dužan da, upis prava iz stava 1 ovog člana izvrši u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva.	Advokat Jugoslav Krpović smatra da je ovaj član u suprotnosti sa članom 118 Ustava, jer o pravu svojine može odlučivati samo sud a ne Organ uprave nadležan za poslove imovine. Tvrdi da je ovaj član u suprotnosti sa članom 58 Ustava kojim se jemči pravo svojine, i da je u suprotnosti sa članom 28 Zakona o svojinskim odnosima kojim se propisuje na koji način se stiče pravo svojine. Krpović smatra da je ovom odredbom pisac zakona htio da od crkava i vjerskih zajednica otima imovinu na način koji nije karakterističan demokratskim društvima, jer država i sada može da, preko Zaštitnika imovinskih interesa, prema važećim zakonskim propisima pred nadležnim sudom, pokrene postupke radi utvrđivanja prava svojine, ukoliko ima dokaze da su nepokretnosti upisane na crkve i vjerske zajednice, fizička i pravna lica vlasništvo države. Umjesto ovog člana, Krpović predlaže da država donse Zakona o restituciji imovine crkava i vjerskih zajednica.	

	Grupa građana i državljana Crne Gore smatra da je odredba iz ovog člana u suprotnosti sa važećim zakonodavstvom Crne Gore, jer se Upravi za imovinu kao dijelu izvršne vlasti dodjeljuje nadležnost sudske vlasti i pravo da postupa izvan domena svoje utvrđene nadležnosti. Navode da je Uprava za imovinu nadležna da se stara o imovini koja je u svojini Crne Gore, a ne o onoj koja nije. Tvrdi da se titular prava svojine ne može mijenjati zakonom (osim u slučaju ekspropriacije, ali to ovdje nije slučaj), nego isključivo pravnim poslom ili odlukom suda. Smatraju da je odredba iz stava 2 u pogledu vremenskog roka protivna novom Zakonu o upravnim postupku, jer se potpuno isključuje vlasnik kao stranka iz postupka i jer se zahtijeva da se bez rasprave i postupka vrši nova uknjižba titulara. Pravni savjet Mitropolije crnogorsko-primorske i Eparhija: budimljansko-niškičke, mileševske i zahumsko-hercegovačke smatra da je odredba iz ovog člana u suprotnosti sa važećim zakonodavstvom i da se Upravi za imovinu, daje nadležnost sudske vlasti što je skandal i presedan svoje vrste. Tvrdi da je odredba iz ovog člana suprotna članu 58 Ustava. Smatra da odredbom iz stava 2 ovog člana crkvama i vjerskim zajednicama nije dato pravo da kao stranke učestvuju u upravnim postupcima, i da je to urađeno kako bi se one lišile svojih prava. Zaključuje da odredbe iz članova 52 i 53 ne predstavljaju ništa drugo nego otimačinu sakralnih objekata i drugih nepokretnosti, i da je riječ o vrhuncu bezakonja. Identične primjedbe o odredbama iz ovog člana je iznio protojerej-stavrofor Velibor Džomić. Tvrdi da se Upravi za imovinu, kao dijelu izvršne vlasti, daju prerogativi sudske vlasti u Crnoj Gori, i da se tako negira temeljni princip podjele na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Smatra da se tvorcima	
--	--	--

		predlagači Nacrta ponašaju kao da su nepokretnosti i sakralni objekti bez titulara, kao da u Crnoj Gori u ovom momentu ne postoji ni jedna crkva ni vjerska zajednica sa svojim pravnim subjektivitetom, sa svojim historijskim identitetom, sa svojim vjernicima i građanima. Diplomirani pravnik Igor Radević je postavio pitanje: Na koji način će Uprava za nekretnine upisati pravo svojine na Državu? Smatra da se to ne može uraditi shodno Zakonu o svojinsko-pravnim odnosima, kao i da je ova odredba u suprotnosti sa članom 29 Nacrta zakona. Navodi da je odredba ovog člana suprotna članu 84 Zakona o svojinsko pravnim odnosima. Smatra da su odredbe člana 52 i 53 protivustavne i protizakonite. Tvrdi da pravo korišćenja ne postoji u Zakonu o svojinsko pravnim odnosima. Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Stevo Vučinić smatra da su član 52 i 53 napokon uzeli da razriješe pokušaj Beogradske patrijaršije da nelegitimnim putem, dođe do izvjesne imovine, dakle, koje su bile u vlasništvu plemena, bratstava i države, i da će to razriješiti nadležni katastar, odnosno Uprava za nekretnine u roku od godinu dana. Navodi: „Dakle, načelno svaki koji smatra, a mi smatramo ovu državu našom, jedinom državom, u načelu podržava ovaj zakon.“ Predstavnik Crnogorske pravoslavne crkve Novak Adžić smatra da su članovi 52 i 53 dobro riješenje.	
54.	Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica („Službeni list SRCG“, br. 9/77).		
55.	Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.		

Toronto, 21. avgust 2020. godine

Crna Gora			
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA			
Primljeno	1. 9. 20		
Org. jed.			
04-081-882/20-1			

VLADA CRNE GORE

gospodin Duško Marković, predsjednik Vlade
gospodin Zoran Pažin, potpredsjednik Vlade
gospodin Mehmed Zenka, ministar za ljudska i manjinska prava

Vaše Ekselencije,

Pažljivo pratim događanja u pravoslavnom svijetu i raduje me da je Crna Gora usvojila moderan Zakon o slobodi vjeroispovijesti koji vrsto stoji na međunarodnim standardima.

Posebno pozdravljam odlučnost Vlade Crne Gore i Ministarstva za ljudska i manjinska prava da iskažu poštovanje prema svim vjerskim zajednicama i njihovim autoritetima.

Stalna posvećenost crnogorske Vlade dijalogu doprinosi otklanjanju svih mogućih nedoumica i uspostavlja viši stepen međusobne saglasnosti. Posebno želim da ohrabrim Vladu Crne Gore u naporima da se prevaziđu svaki mogući nespornost pravoslavnih eparhija u Crnoj Gori u vezi zakona o slobodi vjeroispovijesti.

Kao pravoslavni teolog ne vidim ništa sporno u zakonu, niti da se on kosi sa kanonima i dogmatima vjere. Zakon je savremen i kao takav iziskuje savremeni pristup svake vjerske denominacije, da bude evdentirana ali i ona koja to ne želi, takodje može, bez ograničenja, djelovati na teritoriji Crne Gore. Tako sam prepoznao da je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica usvojen kako bi se u Crnoj Gori spriječila svaka diskriminacija i omogućilo da svi imaju jednako pravo.

Nije dobro da se pravoslavlje, bilo gdje u svijetu, zloupotrebljava u političke svrhe. Naravno može biti opasno i zabrinjavajuće ukoliko u građanskim i multikulturnim društvima, kakva je Crna Gora, raste uticaj vjerske desnice i vjerske isključivosti. Pravoslavni sveštenici, bilo gdje u svijetu, imaju odgovornost da radosno i dosljedno služe Bogu i ljudima. Na nama je da vrata Crkve ostanu otvorena za sve i da prihvatimo sve ljude onako kako ih je Bog stvorio. Mi nemamo pravo da u ime Boga širimo mržnju jer Bog nikog ne mrzi. Zastupanje navodne i nepostojeće Božije mržnje samo odvraća ljude od prave vjere i odvodi ih iz naših hramova.

Religiji nema mjesta u politici. Religija se treba povući iz političke sfere. Politička i desničarska demagogija, bez obzira koliko se puta ponovi, nije i nikada neće biti pravoslavno hrišćanstvo. Crkva i država su razdvojene i tako treba da ostanu. Pravoslavlje niko ne smije zloupotrebljavati protiv države i predstavljati da je nadmoćno nad državom. Na građanima je da slobodno biraju svoje političke lidere i predstavnike. Pravoslavni sveštenici u to se ne trebaju miješati. Zloupotreba i manipulisanje osjećanjima i vjerom u cilju promjene vlasti bilo gdje u pravoslavnom svijetu nije misija i odgovornost pravoslavnih episkopa i sveštenika. Preferiranje određenih političkih partija i upozoravanje vjernika za koga ne smiju glasati je opasno. To može biti i pogubno za demokratiju. Iskrivljeni moralni narativ ne smije biti slika pravoslavnih sveštenika koji namjerno pogrešno prosuđuju i predstavljaju političku stvarnost. Vlast u demokratskom društvu se treba osvojiti bez zloupotrebe pravo svoje građansko pravo. Korišćenje religije u političke svrhe je na štetu same vjere, jer je na kraju se može prepoznati i kao pokušaj sticanja moći i vladanja religije nad državom. Posebno je važno da pravoslavni sveštenstvo bude odgovorno i mudro, i da vodi računa da se kroz pravoslavlje ponovo ne aktiviraju nacionalistička osjećanja.

Slobodno praktikovanje vjere predstavlja možno ljudsko pravo. Crnogorski zakon o slobodi vjeroispovijesti ga garantuje, afirmiše i podstiče. Taj zakon ističe važnost vjere u životu pojedinca. Ne postoji

zajednice. ... pogledu slobodnog ispovijedanja vjere, bez obzira na status bilo koje vjerske

Nadasve cijenim napor Vlade da se postigne sporazum sa svim pravoslavnim eparhijama, gdje ste Vi pokazali dobru volju i nadasve hrišćansku etiku u prevlaženju razlika oko spornih dijelova zakona.

Na kraju izvolite primiti poštovanje za rad svih Vas i svestran angažman u boljitku života i rada svih građana Crne Gore.

prof. dr Milan Radulović, sveštenik Carigradske Patrijaršije
Toronto

nijedne restitucije iz razmatranog perioda

Toronto, 21. avgust 2020. godine

VLADA CRNE GORE

gospodin Duško Marković, predsjednik Vlade
gospodin Zoran Pažin, potpredsjednik Vlade
gospodin Mehmed Zenka, ministar za ljudska i manjinska prava

Vaše Ekselencije,

Pažljivo pratim događanja u pravoslavnom svijetu i raduje me da je Crna Gora usvojila moderan Zakon o slobodi vjeroispovijesti koji čvrsto stoji na međunarodnim standardima.

Posebno pozdravljam odlučnost Vlade Crne Gore i Ministarstva za ljudska i manjinska prava da skažu poštovanje prema svim vjerskim zajednicama i njihovim autoritetima.

Stalna posvećenost crnogorske Vlade dijalogu doprinosi otklanjanju svih mogućih nedoumica i uspostavlja viši stepen međusobne saglasnosti. Posebno želim da ohrabrim Vladu Crne Gore u naporima da se prevaziđe svaki mogući nesporazum pravoslavnih eparhija u Crnoj Gori u vezi zakona o slobodi vjeroispovijesti.

Kao pravoslavni teolog ne vidim ništa sporno u zakonu, niti da se on kosi sa kanonima i dogmatima vjere. Zakon je savremen i kao takav iziskuje savremeni pristup svake vjerske denominacije, da bude evidentnija ali i ona koja to ne želi, također može, bez ograničenja, djelovati na teritoriji Crne Gore. Tako sam prepoznao da je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica usvojen kako bi se u Crnoj Gori spriječila svaka diskriminacija i omogućilo da svi imaju jednako pravo.

Nije dobro da se pravoslavlje, bilo gdje u svijetu, zloupotrebljava u političke svrhe. Naročito može biti opasno i zabrinjavajuće ukoliko u građanskim i multikulturnim društvima, kakva je Crna Gora, jača i raste uloga vjerske desnice i vjerske isključivosti. Pravoslavni sveštenici, bilo gdje u svijetu, imaju odgovornost da radosno i posljeditno služe Bogu i ljudima. Na nama je da vrata Crkve ostanu otvorena za sve i da prihvatimo sve ljude onako kako ih je Bog stvorio. Mi nemamo pravo da u ime Boga širimo mržnju jer Bog nikog ne mrzi. Zastupanje navodne i nepostojeće Božije mržnje samo povraća ljude od prave vjere i odvodi ih iz naših hramova.

Religiji nema mjesta u politici. Religija se treba povući iz političke sfere. Politička i desničarska demagogija, bez obzira koliko se puta ponovi, nije i nikada neće biti pravoslavno hrišćanstvo. Crkva i država su razdvojene i tako treba da ostanu. Pravoslavlje niko ne smije zloupotrebljavati protiv države i predstavljati da je nadmoćno nad državom. Na građanima je da slobodno biraju svoje političke lidere i predstavnike. Pravoslavni sveštenici u to se ne trebaju miješati. Zloupotreba i manipulisanje osjećanjima i vjerom o cilju promjene vlasti bilo gdje u pravoslavnom svijetu nije misija i odgovornost pravoslavnih episkopa i sveštenika. Preferiranje određenih političkih partija i pozdravljanje vjernika za koga ne smiju glasati je opasno. To može biti i pogubno za demokratiju, krivljeni moralni narativ ne smije biti sika pravoslavnih sveštenika koji namjerno pogrešno poslušaju i predstavljaju političku stvarnost. Vlast u demokratskom društvu se treba osvojiti bez zloupotrebe pravoslavnog sveštenstva. Sveštenici na izborima nastupaju samo kao glasači, ukoliko ne da konstatiraju svoja građanska prava. Konjičenje religije u političke svrhe je na štatu samog vjere, i na kraju se može prepoznati i kao pokušaj sticanja moći i vladanja religije nad državom. Posledno je važno da pravoslavni sveštenstvo bude odgovorno i mudro, i da vodi računa da se kroz pravoslavlje ponovo ne aktiviraju nacionalistička osjećanja.

Slobodno praktikovanje vjere predstavlja moćno ljudsko pravo. Crnogorski zakon o slobodi vjeroispovijesti ga garantuje, afirmiše i podstiče. Taj zakon ističe važnost vjere u životu čovjeka. Ne

postoji nijedna restrikcija u pogledu slobodnog ispovijedanja vjere, bez obzira na status bilo koje vjerske zajednice.

Nadasve cijenim napor Vlade da se postigne sporazum sa svim pravoslavnim eparhijama, gdje ste Vi pokazali dobru volju i nadasve hrišćansku etiku u prevlaženju razlika oko spornih dijelova zakona.

Na kraju izvolite primiti poštovanje za rad svih Vas i svestran angažman u boljitku života i rada svih građana Crne Gore.

prof. dr Milan Radulović, sveštenik Carigradske Patrijaršije
Toronto

Prof. dr. Milan Radulović, sveštenik Carigradske Patrijaršije

Crna Gora
Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

Adresa: Bulevar Svetog Petra Cetinjskog
130

81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 234 193

Br. 04 - 081 - 847/20-1

31. 07. 2020. godine

Za: Evropski Hrišćanski Politički Pokret (ECPM)
Generalni direktor gospodin Auke Minnema

Uvaženi gospodine Minnema,

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore sa posebnom pažnjom se upoznao sa Deklaracijom ECPM o novom zakonu u Crnoj Gori o vjerskim manjinama (<https://ecpm.info/news/declaration-on-the-new-law-in-montenegro-regarding-religious-minorities.html>).

Iskazujući zahvalnost na interesovanju ECPM prema ovom važnom pitanju cijenimo potrebnim da Vas upoznamo sa sljedećim ocjenama i činjenicama:

- Polazeći od toga da su religija i demokratija poželjni i potrebni partneri, Crna Gora je donijela Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica. Taj zakon je usvojen kako bi se bez ograničenja podstaklo društveno i kulturno izražavanje vjere. Primjena propisa koji se zasnivaju na standardima i najboljoj evropskoj demokratskoj praksi, za nas predstavlja podršku vjerskim slobodama koje su ključne za jačanje demokratije i dalju izgradnju otvorenog društva. Raniji zakon je datirao je iz 1977. godine i bio je dio prevaziđenog političkog nasljeđa i vrijednosti.
- Nacrt novog zakona je pripremljen još 2015. i ponuđen je na diskusiju vjerskim strukturama i demokratskoj javnosti. Organizovana je široka javna debata sa prilično intenzivnim učešćem svih zainteresovanih strana. To je omogućilo da se dobije i razmotri veliki broj kvalitetnih komentara i mišljenja. Primjera radi, u 2018. i 2019. održano je 11 okruglih stolova, uz učešće vjerskih organizacija, akademske zajednice i civilnog društva. Dodatno, Vlada Crne Gore je sproveda pojedinačne konsultacije sa svim vjerskim zajednicama. Kroz tako osnaženi dijalog, detaljan i iscrpan po svim pitanjima, postignut je viši stepen međusobne saglasnosti.
- Konačni zakonski tekst je uključio sve komentare i sugestije vjerskih zajednica koji su bili u skladu sa međunarodnim pravnim standardima, kao i sve preporuke Venećanske komisije (VC). Mišljenje VC dostupno je ovdje: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)010-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)010-e)

- Srpska pravoslavna crkva je sama odbila dijalog o sprovođenju preporuka Venecijanske komisije, uslovljavajući taj dijalog donošenjem zakona o restituciji.
- Zakon o slobodi vjeroispovijesti je i usvojen upravo zato da se u Crnoj Gori spriječi svaka diskriminacija i da svi imaju jednako pravo. Konačni zakonski tekst je uključio sve predloge vjerskih zajednica koji su bili u skladu sa međunarodnim pravnim standardima ali i sve preporuke Venecijanske komisije.
- Intencija Ministarstva za ljudska i manjinska prava je da neguje stalni dijalog i otvorenu i partnersku komunikaciju sa svim vjerskim zajednicama u Crnoj Gori. Bliži kontakti su naročito potrebni kada se prepoznaje određeno nezadovoljstvo ali i primjeri radikalizacije i okretanja nasilju. Važno je i da se dijalog vodi izvan konteksta političkih manipulacija, zloupotreba i populističkih pristupa.
- Dijalog pravnih eksperata Vlade Crne Gore i eparhija Srpske pravoslavne crkve su vođeni ove sedmice. Pregovarački tim Vlade Crne Gore je učinio brojne ustupke čiji su prevashodni ciljevi prevazilaženje nesuglasica i podjela u pravoslavnom biću Crne Gore i izgradnja povjerenja između Države i Crkve. Jedini zahtjev Vlade bio je registracija svih crkava i vjerskih zajednica, pa i Srpske pravoslavne crkve i njenih eparhija, po slovu zakona. Registracija, na način kako to uređuju sva civilizovana i demokratska društva. Nažalost, to je odbijeno.
- Pregovarački tim Vlade je prihvatio sve ranije suštinske zahtjeve eparhija Srpske pravoslavne crkve. Vlada je učinila takav iskorak i predložila izmjene zakona po hitnoj proceduri kako bi se trajno i upotpunosti eparhijama Srpske pravoslavne crkve omogućilo uživanje imovine koju sada koriste, bez obzira na vlasništvo. Po predlogu Vlade, postupak utvrđivanja zemljišno-knjižnih upisa iz upravnog postupka premjestio bi se u redovni sudski postupak gdje teret dokazivanja vlasništva pada na državu a ne crkvu. U tom smislu predložen je potpuno novi član 63 Zakona, čime su prihvaćeni predlozi Srpske pravoslavne crkve. Takođe po predlogu Vlade, Srpska pravoslavna crkva bi trajno i zaštićeno nastavila sa korišćenjem svih crkvenih i manastirskih objekata, imanja i drugih nepokretnosti koje su državno vlasništvo ili se u sudskom postupku utvrdi da su državno, vjersko i kulturno dobro. I u tom smislu je predložen potpuno novi član 64 Zakona, i jasno isključena mogućnost da vjerske objekte može koristiti bilo koja vjerska zajednica osim eparhije Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori.
- Srpska pravoslavna crkva je javno napomenula "da se i pored ogromne zabrinutosti sveštenstva, monaštva i vjernika", odazvala pozivu Vlade Crne Gore na dijalog ali da ne može pristati na registraciju, insistirajući da se prizna njen istorijski kontinuitet. Mišljenja sam da se Srpska pravoslavna crkva nalazi pod pritiskom dijela političke javnosti koja je njenu navodnu ugroženost postavila kao platformu za nastup na predstojećim parlamentarnim izborima. Prihvatanjem ustupaka Vlade obesmislili bi se u suštinskom i praktičnom smislu svi navodi o navodnoj diskriminaciji Srpske pravoslavne crkve pa time i izborni program političkih struktura.
- Važno je na kraju, da Vam ukažemo da danas primjena zakona nije proizvela nijednu negativnu posljedicu po djelovanje i život Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori, i njenih vjernika, niti bilo koje druge vjerske zajednice i da će Crna Gora i dalje garantovati vjerske slobode i mirno uživanje crkvene imovine.

- U prilogu je i tekst Zakona o slobodi vjeroispovijesti na engleskom jeziku.

S posebnim poštovanjem i zahvalnošću,

DRŽAVNI SEKRETAR

Mr. sci. Aleksandar Saša Zeković

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized cursive letters, positioned to the right of the official stamp.